

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΖ | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1980 | ΑΡΙΘ. 15-16

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ «ΠΕΡΙ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ... ΠΡΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ 4 § 2 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΙΣΟΤΗΤΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ»

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τρέχοντος ἔτους τὰς προτάσεις τῆς «Ἐπιτροπῆς Γαζῆ», ἥτις συσταθεῖσα τὴν 16ῃν Δεκεμβρίου 1975, δημορύνθη τὴν 27ῃν Σεπτεμβρίου 1976, μὲ σκοπὸν νὰ προτείνῃ τὰς ἀναγκαῖας τροποποιήσεις εἰς τὸ ἑλληνικὸν Ἀστικὸν Δίκαιον, κατόπιν τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1975 (ἄρθρον 4 παρ. 2) τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ υποχρεώσεων Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων. Δίδον τὸ ὑπ' ὄψει Ὑπουργεῖον εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν τε εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν καὶ τὸ καταρτισθὲν Σχέδιον Νόμου, ἐζήτησεν ἐκ μέρους τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, διαφόρων Ὁργάνων, Συλλόγων, Σχολῶν, προσώπων κλπ. νὰ διατυπώσουν τὰς ἐπ' αὐτῶν κριτικὰς παρατηρήσεις των, προκειμένου νὰ μελετηθοῦν αὐταί, πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Σχεδίου Νόμου εἰς τὴν Βουλὴν. πρὸς συζήτησιν καὶ ψήφισιν.

Ἀποφάσει τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ἀφιερώνει ἐξ ὀλοκλήρου τὸ παρὸν τεῦχος διὰ τὴν δημοσίευσιν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ Σχεδίου Νόμου, τὰς ὁποίας ἠτοίμασαν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Κερ-

κύρας καὶ Παξῶν κ. Πολύκαρπος καὶ Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος, ὁ κ. Γεώργιος Μιχαηλίδης - Νουάρος Ἀκαδημαϊκὸς καὶ οἱ Καθηγηταὶ κ.κ. Κων. Βαβοῦσκος καὶ Γεώργ. Κουσουλάκος καὶ ὁ αἰδεσιμολ. Πρωτοπρ. κ. Εὐάγ. Μαντζουνέας, Γραμματεὺς τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Δογματικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς δύναται νὰ διαπιστώσῃ πᾶς ἀπροκατάληπτος ἀναγνώστης, αἱ δημοσιευόμενα παρατηρήσεις, διατυπωμένα με εὐρύτητα πνεύματος καὶ νομικὴν σκέψιν, κρίνουνται τὸ Σχέδιον Νόμου τῆς «Ἐπιτροπῆς Γαζῆ», καταλήγουν εἰς συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ὀφείλει τὸ ἀρμόδιον ἐπὶ Δικαιοσύνης Ὑπουργεῖον ἀλλὰ καὶ ἡ Βουλὴ νὰ λάβουν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, ὥστε νὰ προληφθῇ ἡ νομοθέτησις διατάξεων αἰτινες, χωρὶς ἐν τῇ οὐσίᾳ νὰ κατοχυρώνουν τὴν ὑφ' ὄλων ἐπιθυμητὴν ἰσότητα τῶν δύο φύλων, εἶναι δυνατόν νὰ κλονίσουν ἢ καὶ νὰ ἐκθεμελιώσουν θεσμούς, συνδεομένους ἀπ' αἰῶνων πρὸς τὸν οἰκογενειακὸν βίον τῶν Ἑλλήνων.

ΚΩΝ)ΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ
Ὁμότιμος Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκός

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΞΩΝ κ. ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ*

Τὸ ὅλον πνεῦμα τοῦ σχεδίου «περὶ τροποποιήσεως διατάξεων τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου κλπ. πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 4 § 2 τοῦ Συντάγματος ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων», ἀντίκειται γενικῶς ἐν πολλοῖς εἰς τὸ ἀγιογραφικὸν πνεῦμα, τὸ διέπον τὸν ἱερὸν θεσμὸν τοῦ γάμου. Μολοντί δὲν γίνεται λόγος περὶ πολιτικοῦ γάμου εἰσάγεται μιὰ ἀρχὴ καὶ γραμμὴ ἀποπνευματικοποιήσεως τοῦ συνόλου τῶν διατάξεων. Παύει νὰ βλέπη ὁ Νόμος τὸν γάμον ὡς «θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνίαν» καθὼς εἶχε γίνεαι δεκτὸν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐν εἰδωλολατρικῇ ἀτμοσφαίρᾳ κινούμενον Ρωμαϊκὸν Δίκαιον. Ἀντιμετωπίζεται πλέον ξηρῶς, νομικῶς ἀποκλειστικῶς, ὡς μιὰ «συνθήκη συμβιώσεως» ὃ γάμος καὶ καθορίζονται τὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ δύναται νὰ κινήθῃ ἡ σχετικὴ σύμβασις. Σύμβασις καθορίζουσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις τῶν συζύγων - συμβαλλομένων καὶ διευκολύνουσα τὴν διάλυσιν τῆς συζυγίας.

Ἐν ὀνόματι τῆς «ἰσότητος Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων» καταργεῖται καὶ περιφρονεῖται ἡ ἀγιογραφικὴ διδασκαλία καὶ θέσις, ὅτι «ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας» καὶ «ἡ γυνὴ ἔχει τὴν διεύθυνσιν τοῦ συζυγικοῦ οἴκου». Πολλὴ συζήτησις κατὰ καιροὺς καὶ μακρὰν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, πολλαὶ παρανοήσεις ἔχον γίνεαι περὶ αὐτοῦ τοῦ θέματος. Ἐφ' ὅσον ὅμως εἶναι ἀγιογραφικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν. Εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ μάλιστα ὀρθοδόξως καὶ γνησίως ἐρμηνευομένη. Διότι εἶναι «ῥῆμα Θεοῦ». Καὶ θὰ εἶναι ἀναπόφευκτοι αἱ ὀδυνῆραι διὰ τὴν συνοχήν καὶ πνευματικὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκογενείας συνέπειαι ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς εὐαγγελικῆς βάσεως ταύτης. Προδικάζεται ἡ ἀποτυχία τοῦ γάμου καὶ τῆς συζυγίας. Καθὼς εἶναι γεγονός ὅτι «πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθοποδοσίαν».

Αἱ ἐπὶ μέρους διατάξεις ἔχον ἔκδηλον τὸ πνεῦμα τῆς ἀποδιοργανώσεως τῆς οἰκογενείας. Διότι μὲ νομικὰς διατάξεις δὲν ἀναπληροῦται ἡ συνεννόησις καὶ ἐνότης τῶν μελῶν τῆς. Εἰσάγεται εἰσέτι καὶ ὁ δικαστὴς ὡς διαιτητὴς καὶ παράγων τῆς οἰκογενειακῆς γαλήνης. Ἰδία «ἐν περιπτώσει διαφωνιῶν» διὰ τὴν ἀσκήσιν τῆς γονικῆς μερίμνης πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ τέκνου (Ἄρθρον 53 — Α.Κ. 1500).

Εἰδικιώτερον

1. Τὰ ἄρθρα 1-17 ἀφοροῦν θέματα τοῦ Ἰδιωτικοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ἢ τοῦ Ἐνοχικοῦ καὶ Ἐμπρα-

(*) Εἰσήγησις ἐνώπιον τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Δογματικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (16.2.1980).

γματοῦ Δικαίου καὶ κεῖνται ἐκτὸς τοῦ ἀμέσου ἐνδιαφέροντος ἡμῶν κατ' ἀρχήν.

2. Τὸ ἄρθρον 18 τροποποιεῖ τὸ ἄρθρον 1350 τοῦ Ἀστ. Κώδικος (Α.Κ. 1350, οὕτω θ' ἀναφέρονται κατωτέρω τὰ ἄρθρα τοῦ Ἀστ. Κώδικος). Καθορίζει διὰ τὴν γυναῖκα κατώτερον ὄριον ἡλικίας πρὸς συναψιν γάμου τὸ 16ον ἀντὶ τοῦ 14ου ἔτους. Διὰ τὴν κατ' ἐξαιρέσειν χορηγήσειν ἀδείας ἀρμόδιον καθίσταται τὸ δικαστήριον. Ἀπαλασσομέθρα οὕτω τῆς εὐθύνης νὰ παρέχη ἡ Δ.Ι.Σ. τὴν σχετικὴν ἄδειαν ὡς μέχρι τοῦδε.

3. Διὰ τοῦ ἄρθρου 19 τροποποιεῖται ριζικῶς τὸ Α.Κ. 1352. Ὁ ἀνήλικος συνάπτει γάμον «συναίνεσει ἀμφοτέρων τῶν γονέων του», ἀντὶ τῆς συναίνεσεως τοῦ ἀσκούντος τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ὡς ἀπαιτεῖτο μέχρι τοῦδε. Προστίθεται ὅτι εἰς τινὰς περιπτώσεις δὲν ἀπαιτεῖται ἡ συναίνεσις τοῦ μὴ ἔχοντος τὴν ἐπιμέλειαν γονέως.

Εἰς τινὰς περιπτώσεις ἀνωμάλου οἰκογενειακῆς ζωῆς ἴσως νὰ παρέχεται ἡ δυνατότης νὰ ἀντιμετωπίζεται οὕτω ἀδιέξοδον. Ἴσως ἀκόμη νὰ εἶναι τιμητικώτερον τοῦτο καὶ διὰ τὴν μητέρα. Καὶ νὰ ἐφαρμόζεται πλείοτερον τὸ «εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἰκῶν».

Ἐν τούτοις πολλάκις θὰ δημιουργῆ ἀντιθέσεις καὶ ἀδιέξοδα, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ δικαστοῦ ἀκόμη καὶ ὅταν διαφωνοῦν οἱ γονεῖς.

4. Ὡς πρὸς τὰ κωλύματα γάμου δὲν ἐπιφέρεται σημαντικὴ μεταβολή. Μόνον διὰ τοῦ ἄρθρου 20 περιορίζεται τὸ ἐκ τοῦ βαπτίσματος κώλυμα εἰς μόνον τὸν ἀνάδοχον μετὰ τοῦ ἀναδεκτοῦ. Ἐπιτρέπει δηλονότι τὸν γάμον τοῦ ἀναδόχου μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ ἀναδεκτοῦ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ἰ. Κανόνας. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἄρθρου 149 νομοποιεῖται οἱ τελεσθέντες καὶ μὴ τελεσιδίκως λυθέντες γάμοι τῆς περιπτώσεως ταύτης. Πολὺ ἐξειδικευμένη διάταξις!

5. Διὰ τοῦ ἄρθρου 21, τροποποιεῖν τὸ Α.Κ. 1365 παρέχεται τὸ δικαίωμα εἰς τὸ δικαστήριον νὰ ἐπιτρέψη τέλεσιν γάμου πρὸ τῆς παρελεύσεως 10μῆνου ἐπὶ ἀναβλητικοῦ κωλύματος λόγω προτέρου γάμου ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις. Οὕτω διὰ τῆς ἀρμοδιότητος τῶν Δικαστηρίων ἀπαλλάσσει ὁ νόμος τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἀναλάβῃ αὕτη τὴν εὐθύνην νὰ κρίνῃ καὶ ἐπιτρέψῃ τὸν γάμον εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας.

6. Διὰ τῶν ἄρθρων 24 καὶ 26 ἀνατρέπεται ἡ διήκουσα μέχρι τοῦδε ἀρχὴ ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ γυνὴ ἔχει τὴν διεύθυνσιν τοῦ συζυγικοῦ οἴκου (Α.Κ. 1387 καὶ 1388). Ἀνατρέπεται δι' αὐτῶν καὶ ἡ εὐαγγελικὴ περὶ γάμου νομοθέτησις.

«Οί σύζυγοι αποφασίζουν από κοινού περί παντός ὅ-τι ἀφορᾷ τὸν συζυγικὸν βίον» εἰς τὸ ἐξῆς. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς νέας ταύτης ἀρχῆς ἀυξάνονται αἱ πιθανότητες βαθείας ρήξεως καὶ διενέξεων τῶν συζύγων. Πρὸ παντός μὲ τὴν περαιτέρω σημείωσιν ὅτι «ἐπὶ ἀδυναμίας τινὸς τῶν συζύγων ἀποφασίζει μόνος ὁ ἕτερος». Πῶς καὶ ὑπὸ τίνος θὰ κριθῆ ἡ «ἀδυναμία» αὕτη; Καὶ διὰ τῆς ἐπομένης παραγράφου καθ' ἣν «ἡ ὑπὸ τῶν συζύγων» ρύθμισις τοῦ κοινῶν τῶν βίου δέον νὰ μὴ παρακαλύη τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ λοιπὴν δραστηριότητα ἐκαστέρου καὶ νὰ μὴ παραβιάζῃ τὴν σφαιρὰν τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ». Δηλαδή πλέον τοῦ κοινῶν τῶν βίου καὶ εἰς τὸν νόμον γίνεται δεκτὸν ὅτι ἐκάτερος τῶν συζύγων δύναται νὰ ἔχῃ καὶ ἰδίας ἀνεξέλεγκτους δραστηριότητας. Ἡ ἔννοια τῆς «κοινωνίας» ἐξοβελίζεται οὕτω. Πᾶσα ἔννοια ἱερότητος καὶ ἐνότητος ἐξαφανίζεται.

7. Διὰ τοῦ ἄρθρου 25 (Α.Κ. 1388) θεσπίζεται ὅτι ἡ γυνὴ διατηρεῖ τὸ ἐπώνυμόν της καὶ ὅτι πλέον «ἐκάτερος τῶν συζύγων δικαιούται νὰ χρησιμοποιῇ τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἄλλου εἰς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις». Καὶ ὁ σύζυγος δηλονότι θὰ δύναται νὰ χρησιμοποιῇ τὸ ἐπώνυμον τῆς συζύγου του. Πλήρης ἀναρχία καὶ ἀσυνδοσία. Εἶναι βέβαιον ὅτι καὶ εἰς τὰς πλέον «ἐξελιγμένας» πολιτείας Ἀνατολῆς ἢ Δύσεως δὲν ἰσχύει τὸ ἐκκληρικὸν τοῦτο, ἀποτελοῦν κίνδυνον διὰ τὴν συνοχὴν καὶ ὁμαλὴν διαβίωσιν τῆς οἰκογενείας.

8. Διὰ τῶν ἐπομένων ἄρθρων 28-40 γίνεται δεκτὸν ὅτι τὰ βάρη τοῦ γάμου φέρουν ἀμφοτέρω οἱ σύζυγοι καὶ ρυθμίζονται ἀναλόγως διάφοροι διατάξεις, καταργουμένου τοῦ θεσμοῦ τῆς προικῆς. Δίδεται διὰ πάντων τούτων ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ συζυγία ἀντιμετωπίζεται πλέον ὡς ἑταιρικὴ τις σχέσις καὶ συμφωνία.

9. Τὸ ἄρθρον 49 (τροποποίησις Α.Κ. 1493) ἐπιτείνει τὴν σύγχυσιν πὸν εἰσάγει τὸ ἀφορὸν τὰ ἐπώνυμα τῶν συζύγων ἄρθρον. Ὁμιλεῖ περὶ καθορισμοῦ ἐπωνύμου τῶν τέκνων, δυναμένου νὰ εἶναι διάφορον δι' ἐκάτερον τούτων. Καὶ τοῦτο πρὸ τοῦ γάμου διὰ δηλώσεως «ἐνώπιον συμβολαιογράφου ἢ τοῦ τελούντος τὸν γάμον, ἢ τοῦ συμπράττοντος εἰς τὴν τέλεσιν αὐτοῦ λειτουργοῦ». Ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ ὁμοία ρύθμισις τοῦ θέματος εἰς ἕτερα κράτη. Εἰσάγεται ἀτμόσφαιρα ἀσυνδοσίας καὶ συγχύσεως, ἡ ὁποία ἐκτὸς τοῦ κινδύνου συγχύσεως τῶν γενῶν καὶ καταδολιεύσεως τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου θὰ δημιουργήσῃ καὶ περὶ τὰς κοινωνικὰς καὶ λοιπὰς σχέσεις δυσκολίας καὶ περιπλοκάς.

10. Ἐν συνεπείᾳ πρὸς τὴν κατάργησιν τῆς προικῆς διὰ τοῦ ἄρθρου 51 (Α.Κ. 1495-1498) καταργεῖται καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῶν γονέων πρὸς προίκισιν τῶν τέκνων τῶν.

11. Διὰ τοῦ ἄρθρου 52 (Α.Κ. 1499) εἰσάγεται ὁ θεσμὸς τῆς γονικῆς μερίμνης τῶν τέκνων ἀντὶ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας καὶ διὰ τῶν ἐπομένων ἄρθρων ρυθμίζονται αἱ συνέπειαι τῆς ριζικῆς ταύτης ἀλλαγῆς.

Ἴσως θὰ ἔλεγέ τις ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιτείνεται περισσότερο ἢ εὐθύνη τῶν γονέων διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων καὶ τὴν περὶ αὐτῶν μερίμναν. Δίδει περισσότερα δικαιώματα καὶ εἰς τὴν μητέρα, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεώσεις. Ἀλλὰ μὲ τὴν γενίκευσιν τῆς ἀρχῆς τῆς «ἰσότητος», χωρὶς νὰ προβλέπεται μία τις ἱεράρχησις, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, παρέχεται ἡ δυνατότης ἀυξήσεως τῶν ἀφορμῶν συγκρούσεων ἐν τῇ συμβίωσει. Περαιτέρω κλονίζεται ἡ συνεκτικότης τῆς οἰκογενείας περισσότερο διὰ τῶν διατάξεων τούτων.

Τὸ ἄρθρον 53 (Α.Κ. 1500) προβλέπει τὸν κίνδυνον συγκρούσεων κατὰ τὴν ἀσκησιν τῆς γονικῆς μερίμνης καὶ καθορίζει «ἐν διαφανείᾳ τῶν γονέων καὶ ἐὰν τὸ συμφέρον τοῦ τέκνου ἐπιβάλη τὴν λήψιν ἀποφάσεως, ἀποφασίζει τὸ δικαστήριον». Οὕτως ὁ δικαστὴς καθίσταται παράγων συνεννοήσεως τῶν γονέων ἢ ἐν ἀρνήσει τῶν ὑποκαθιστᾶ τὴν ἀπόφασίν των. Ἄλλ' αὐτὸ θὰ εἶναι τρομερὸν καὶ διὰ τὴν ἀγωγὴν τοῦ τέκνου. Ἐπειτα, ἂν δὲν ἐπιβάλη τὴν λήψιν ἀποφάσεως τὸ συμφέρον τοῦ τέκνου; Θὰ γίνονται ὁμηρικαὶ μάχαι εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ οὐσιαστικὴ διάλυσις της εἰς βάρος πρὸ πάντος τῆς ψυχικῆς ὑγείας, καὶ ὁμαλότητος τοῦ τέκνου.

Τὰ ὑπόλοιπα ἄρθρα ἀφοροῦν νομικὰς καὶ οικονομικὰς τροποποιήσεις τῆς νομοθεσίας πὸν ἐπιβάλλουν τὴν ἀνάγκην τῶν αἱ γινόμεναι βασικὰς τροποποιήσεις.

Διὰ τὸν πολιτικὸν γάμον δὲν γίνεται εἰδικὴ μνεία. Τὸ ἄρθρον 49 (τροποποίησις Α.Κ. 1493) μόνον διατυπύεται κατὰ τρόπον πὸν ἀντιμετωπίζει καὶ τὴν τυχὸν καθιέρωσιν τοῦ πολιτικοῦ γάμου.

Ἐχει ὁμως δηλωθῆ ὅτι συντόμως θὰ θεσπισθῆ καὶ οὗτος. Διὰ τὸν λόγον τούτον φρονῶ ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῆ καὶ αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενον καὶ νὰ λάβῃ θέσιν ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ νὰ δηλωθῆ:

α) Ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀντιτίθεται εἰς τὴν θεσμοθέτησιν τοῦ πολιτικοῦ γάμου.

β) Ἄν ἡ Πολιτεία, ἐν τούτοις, τὸν καθιερώσῃ, νὰ ἀφορᾷ μόνον τοὺς μὴ Ὁρθοδόξους Χριστιανούς καὶ δι' αὐτοὺς ῥητῶς δηλοῦντας ὅτι εἶναι ἄθεοι κ.τ.δ. Ἡ ἀπαίτησις τῆς τοιαύτης δηλώσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆ ὅτι μειώνει τὴν προσωπικότητα τοῦ δηλοῦντος.

γ) Ὁ γάμος τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν νὰ θεωρηθῆται ἄκυρος ἄνευ ἱερολογίας, ὡς καὶ μέχρι τοῦδε.

δ) Νὰ γίνῃ διαφώτισις περὶ τῶν συνεπειῶν τῆς μὴ ἱερολογίας τοῦ γάμου. Ἰδία νὰ τονισθῆ ὅτι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν οἱ πολιτικοὶ γάμοι ἄνευ ἱερολογίας εἶναι ἀνυπόστατοι καὶ οἱ σύζυγοι θεωροῦνται ὡς παρὰ νόμῳ συμβιωῦντες. Καὶ ὅτι κατ' ἀνάγκην θὰ στεροῦνται καὶ τῶν λοιπῶν εὐλογιῶν τῆς Ἐκκλησίας (βάπτισις τέκνων, ἁγιασμοί, Ἰ. Μυστήρια, κηδεῖαι κλπ.).

ε) Άν καθιερωθῆ ὁ πολιτικός γάμος θά δύναται νά θεσπισθῆ ὅτι οἱ ἐν διαζεύξει ἄνευ λύσεως καί ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ προτέρου γάμου των (αὐτόματον διαζύγιον λ.χ.) μόνον πολιτικὸν γάμον ἔχουν δικαίωμα νά τελέσουν.

Ἐπὶ τούτοις πρέπει νά ἐπιστηθῆ ἡ προσοχὴ εἰς τὴν Πολιτείαν διὰ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἐν γένει συνεπείας, ἐκ τῆς καθ' αὐτὸ ὑλιστικῆς ἀντιμετώπισεως τοῦ γάμου διὰ τῶν ἐκτεθεισῶν διατάξεων. Νά ἐπισημανθῆ τὸ γεγονός τῆς ἀποστερήσεως τοῦ γάμου ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν του ὑπόστασιν.

Ἀνάγκη νά διατυπωθοῦν ἀντιρρήσεις συγκεκριμένως ἐπὶ τῶν ἄρθρων, ἅτινα ἀντίκεινται εἰς τὸν Εὐαγγελικὸν νόμον καὶ καταργοῦν τὴν περὶ τοῦ γάμου χριστιανικὴν νομοθεσίαν.

Σχετικὸν κείμενον διαλαμβάνον περιληπτικῶς τὰ ἀνωτέρω δύναται νά συνταχθῆ καὶ ἐγκριθῆ ὑπὸ τῆς Δ. Ι. Συνόδου.

* Ὁ Κερχύρας καὶ Παξῶν ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ἐδόθησαν στὴ δημοσιότητα περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου 1980 οἱ προτάσεις τῆς γνωστῆς «Ἐπιτροπῆς Γαζῆ» περὶ τῶν ἀναγκαίων τροποποιήσεων στὸ Ἄστικό μας Δίκαιο, ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν στὸ Σύνταγμα τοῦ 1975 τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων. Τὸ ἀρμόδιο Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης ζήτησε νά διατυπώσουν κριτικὰς ἀπόψεις ἐπὶ τῶν προτάσεων αὐτῶν διάφορα ὄργανα, σύλλογοι, σχολές, καθὼς καὶ ἡ Ἱ. Σύνοδος, προκειμένου νά τις μελετήσῃ πρὶν φέρῃ τὸ νομοσχέδιο πρὸς ψήφισιν στὴ Βουλὴ. Σχετικὸ ἔγγραφο ἀπευθύνθηκε καὶ πρὸς τοὺς Σεβ. Ἱεράρχες. Καὶ ἡ μὲν Ἱ. Σύνοδος πρόκειται νά ἐκφέρῃ ἐπίσημα τὴ γνώμη τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ὑπὸ κρίσιν νομοσχεδίου. Ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλη, ἔστω καὶ προσωπικὴ, ἀποψὶ πάνω στὸ θέμα μπορεῖ νά εἶναι χρήσιμη.

Πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν ἀναγνωστῶν μας ὑπενθυμίζουμε ὅτι τὸ ἄρθρο 4 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος εἰσάγει τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀπέναντι τοῦ νόμου. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἐνδεχόμενον ἡ νομοθεσία μας νά περιέχῃ ὀρισμένες διατάξεις, πού ἀντιβαίνουν στὴν ἀρχὴν αὐτήν, τὸ ἄρθρο 116 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος ὁρίζει ὅτι οἱ διατάξεις αὐτές, ὅπουδήποτε καὶ ἂν βρισκονται, διατηροῦνται σὲ ἰσχὺ τὸ ἀργότερον μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1982. Μετὰ ἀπὸ τὸ χρονικὸ τοῦτο ὄριο, οἱ διατάξεις νόμων πού θά ἔρχονται σὲ σύγκρουσιν μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων, θά παύσουν αὐτοδικαίως νά ἰσχύουν, ἀφοῦ θά συγκρούονται μὲ τὸ Σύνταγμα, πράγμα πού σημαίνει ὅτι θά πρέπει μέχρι τότε νά φροντίσῃ ὁ νομοθέτης νά τις προσαρμόσῃ ἔγκαιρα πρὸς τὴ συνταγματικὴν ἀρχήν, γιατί διαφορετικὰ θά δημιουργηθοῦν κενά, συγχύσεις καὶ ἀνωμαλίες.

Μὲ βάσιν τὰ παραπάνω, συγκροτήθηκε στὶς 16 Δεκεμβρίου 1975 εἰδικὴ 5μελὴς Ἐπιτροπὴ νομομα-

θῶν, μὲ Πρόεδρον τὸν ὁμότιμον Καθηγητὴ τῆς Νομικῆς Ἀνδρέα Γαζῆ, πού ἐπιφορτίσθηκε νά συντάξῃ σχέδιον νόμου μὲ τις ἀπαραίτητες τροποποιήσεις στὸν Ἄστικό μας Κώδικα (Α.Κ.). Βραδύτερα ἡ Ἐπιτροπὴ, μὲ ἀπόφασιν τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1976, διευρύνθηκε καὶ ἔγινε 14μελὴς, μὲ ἐπὶ πλέον δύο βοηθητικὰ μέλη, καὶ περάτωσε τὸ ἔργο τῆς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1978, ὅποτε καὶ ὑπέβαλε τις προτάσεις τῆς στὸ Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης. Μὲ τις προτάσεις αὐτές ἐπέρχονται θεμελιώδεις ἀλλαγές στὴ δομὴ τῶν σχέσεων τῶν συζύγων μεταξὺ τους, καθὼς καὶ τῶν σχέσεων τους μὲ τὰ παιδιά καὶ γενικῶς ἀναμορφώνεται, σὲ ριζικὰ σημεῖα, τὸ Οἰκογενειακὸ καὶ Κληρονομικὸ Δίκαιον, μὴ περιοχὴ δηλ. τοῦ Δικαίου, πού ἀπτεται ἄμεσα τῆς σφαιρᾶς τῆς ἠθικῆς, τῆς οἰκογένειας καὶ τῶν συναφῶν διδασμάτων τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Γενικὲς παρατηρήσεις:

Πρὶν ἀναφερθοῦμε εἰδικώτερα σὲ ὀρισμένες ἀπὸ τις προτεινόμενες τροποποιήσεις, κρίνουμε σκόπιμον νά προτάξουμε μερικὰς γενικὰς παρατηρήσεις.

α) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀποτελεῖ σήμερον ἓνα δεδομένον γιὰ τὴ χώρα μας. Δεδομένον, ἐπίσης, εἶναι καὶ τὸ ἔσχατον χρονικὸ ὄριο τῆς 31 Δεκεμβρίου 1982, μέχρι τὸ ὁποῖον πρέπει νά ἔχουν ὀλοκληρωθῆ οἱ διαδικασίες γιὰ τὴν τροποποίησιν τῆς νομοθεσίας μας, σύμφωνα μὲ τὴ συνταγματικὴν αὐτὴν ἀρχήν. Ἐπομένως δὲν γεννᾶται θέμα περὶ τοῦ ἐὰν πρέπει ἢ δὲν πρέπει νά γίνουσι οἱ τροποποιήσεις, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς ἐκτάσεώς τους. Εἶναι βέβαιον, ὅτι πρέπει νά γίνουσι ἀλλαγές, τὸ πρόβλημα ὅμως εἶναι μέχρι ποίου σημείου ἐπιβάλλει ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τις ἀλλαγές αὐτές καὶ εἰδικώτερα, πρέπει νά κριθῆ ἐὰν οἱ προτεινόμενες τροποποιήσεις εἶναι, ὑπὸ τὰ δεδομένα αὐτά, ἀναγκαῖες ἀπόλυτα. Εἶναι ἐνδεχόμενον

να υποστηριχθῆ ἡ ἄποψις, ὅτι καὶ χωρὶς ὠρισμένες ἀπὸ αὐτές, δὲν θὰ ἐθίγετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος, μὲ ἄλλα λόγια, ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ὑπερέβη τὰ ὄριά της καὶ προχώρησε περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἐχρειάζετο.

6) Πρέπει νὰ υπογραμμισθῆ, ὅτι τὸν χρονικὸ περιορισμὸ, πού ὥρισε τὸ Σύνταγμα γιὰ τὴν τροποποίησι τῆς νομοθεσίας μας, προβλέπει, ἐπίσης, ἀπὸ ὅλα τὰ Συντάγματα τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν μὲ τὸ γερμανικὸ Σύνταγμα. Δὲν μπορῶ νὰ γνωρίζω ποιά σκέψις ὠδήγησε τοὺς συντάκτες τοῦ Συντάγματός μας στὴν πρόβλεψι τῆς δεσμεύσεως αὐτῆς. Καὶ χωρὶς αὐτή, θὰ μπορούσε κάλλιστα νὰ θεσπισθῆ ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ νὰ τηρηθῆ, ὅπως, ἄλλωστε, συμβαίνει σὲ ὅλα τὰ ἄλλα Συντάγματα τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ πρᾶγμα μοιάζει μὲ κάποιον ἐκβιασμὸ τοῦ κοινοῦ νομοθέτη ἀπὸ τὸν συνταγματικὸ, ἢ, ἂν προτιμᾶτε, μὲ κάποια δόσι ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης τοῦ δευτέρου πρὸς τὸν πρῶτο, πού, ἔτσι, ἐξαναγκάζεται νὰ ἐνεργήσῃ μέσα σὲ προδιαγεγραμμένα χρονικὰ πλαίσια.

γ) Ἡ «Ἐπιτροπὴ Γαζῆ» ἐργάστηκε ὁμολογούμενως ἐντατικὰ καὶ μεθοδικὰ καὶ αὐτὸ φαίνεται τόσο ἀπὸ τὴν εἰσηγητικὴ τῆς Ἐκθεσὸς, μὲ τὴν ὁποία ἀναλύει, κάθε φορά, τὶς κατευθυντήριες γραμμὲς γιὰ τὴ θεσπισί κάθε διατάξεως, ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ της. Ὡστόσο, θὰ μπορούσαμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ σύνθεσί της δὲν ἐξαντλεῖ τὸ εὐρύ, ὁπωσδήποτε, φάσμα τῶν φορέων εὐθύνης γιὰ θέματα Οἰκογενειακοῦ Δικαίου. Ἀποτελεῖται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ νομικούς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Βέβαια ἡ ιδιότητά της σὰν νομοπαρασκευαστικῆς ἐπέβαλλε τὴν ἐπιστροφάτευσι νομικῶν, γιὰ νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸ ἔργο πού ἀνέλαβαν. Ὁμως, ἐπειδὴ τὸ ἀντικείμενο μὲ τὸ ὁποῖο καταπιάσθηκε ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν εἶναι τυχαῖο, ἀλλὰ ἐνδιαφέρει ὅλο τὸ λαὸ μας καὶ θίγει μιὰ εὐαίσθητη περιοχὴ τῆς ζωῆς του καὶ ἐπειδὴ οἱ προτεινόμενες ἀλλαγὲς ἀνατρέπουν, ἐνίοτε, τὶς βάσεις πάνω στις ὁποῖες μέχρι τώρα στηρίζονταν οἱ ρυθμίσεις στὸν τομέα τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου, ἔχουμε τὴ γνώμη ὅτι τὰ πρᾶγματα ἔπρεπε νὰ γίνουν, πού δὲν ἔγιναν. Ἡ ἡ σύνθεσι τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ ἦταν ἀντιπροσωπευτικώτερη ἢ νὰ προηγεῖτο τῆς συντάξεως τοῦ νομοσχεδίου εὐρεία καὶ σὲ βάθος κοινωνιολογικὴ ἔρευνα πρὸς ἐξακριβώσι τῶν σημερινῶν κοινωνικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ μας, ὥστε νὰ μὴ ἐμφανίζεται τὸ νομοσχέδιο περισσότερο τοῦ δέοντος προοδευτικὸ καί, σὲ ὠρισμένα σημεῖα του, ἔξω ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ πραγματικότητα.

δ) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν δὲν εἶναι, κατὰ τὸ Σύνταγμα μας, ἀπαραβίαστη. Προβλέπεται ἀπὸ τὸ ἀρθρο 116 παρ. 2 ἐξαίρεσι ἀπὸ τῆς ἰσονομίας στὴν περίπτωσι πού αὐτὴ ἐπιβάλλεται ἐκ λόγων βιολογικῶν ἢ εἶναι πλήρως δικαιολογημένη. Ἡ Ἐπιτροπὴ δέχθηκε ἐξαίρεσεις πού ἔχουν σχέσι μὲ λόγους βιολογικούς. Τὴν ἄλλη διέξοδο δὲν φαίνεται νὰ ἔχη υἱοθετήσῃ, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὴ συνδέεται πρὸς τὶς κοινωνικὲς ἀντιλήψεις καὶ

τὰ ἦθη τοῦ λαοῦ μας, πού στὸν τομέα αὐτὸν δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηθοῦν. Ἀποτελοῦν ἀσφαλὲς καὶ ὀρθὸ κριτήριον. Ἄλλες χώρες σὲ παρόμοιες συνθήκες ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τοὺς τὸ κριτήριον αὐτό. Ἡ ἴδια ἡ Ἐπιτροπὴ ὁμολογεῖ ὅτι στὸν τομέα τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων τὰ σκανδιναυικὰ π.χ. Δίκαια ἔχουν περισσότερο ριζοσπαστικὲς ρυθμίσεις ἀπὸ ὅ,τι ἐμεῖς, γιὰτι αὐτὲς βασίζονται ἐπὶ κ ο ι ν ω ν ι κ ῶ ν ἀ ν τ ι λ ἠ ψ ε ω ν κ α ι ἠ θ ῶ ν πλέον ἐλευθεριαζουσῶν ἀπὸ τὰς παρ' ἡμῖν» (Βλ. Ἐπιτροπῆς Δικαιοσύνης: Εἰσαγωγὴ ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων εἰς τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον, Ἀθῆναι 1979, σ. 52). Ἐπίσης ἡ ἴδια Ἐπιτροπὴ δέχεται ὅτι, γενικῶς «πάσα μεταρρυθμίσις τοῦ Δικαίου, ἵνα εἶναι ἐπιτυχής, δέον νὰ βασίζεται εἰς τὰ δεδομένα τῆς νομικῆς συναλλαγῆς, τὰς κ ο ι ν ω ν ι κ ἄς σ υ ν θ ἠ κ ἄς κ α ι ἀ ν τ ι λ ἠ ψ ε ις, ὡς καὶ εἰς τὰ κ ρ α τ ο ὕ ν τ α ἠ ἦ θ η. Ἰδιαιτέρων δὲ σημασίαν ἔχουν αἱ κοινωνικαὶ ἀντιλήψεις καὶ τὰ ἦθη προκειμένου περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου. Ὁ νομοθέτης δὲν δύναται νὰ ἐλέγξῃ πλήρως τὰ ἦθη καί, κατὰ κανόνα, δὲν πρέπει νὰ προβαίη εἰς ρυθμίσεις ἀντιθέτους πρὸς τὰ κρατοῦντα, διότι θὰ κινδυνεύσῃ ὁ νόμος αὐτοῦ νὰ παραμείνῃ γράμμα κενὸν καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν νὰ ἐπικρατοῦν οἱ κανόνες τῶν ἠθῶν (ὡς λ.χ. τὸ κατὰ συναίνεσιν διαζύγιον παρ' ἡμῖν ἢ ἡ κοινωνικῶς ἀγνωρίζομένη παλλακεία εἰς τὰς χώρας ἐνθα ἀγνοεῖται ἢ εἶναι ἐξαιρετικῶς δυσχερὲς τὸ διαζύγιον). Συνεπῶς δέον νὰ νομοθετῆ ἀκολουθῶν τὰ ἦθη ἢ τοὐλάχιστον νὰ παρέχῃ τὸ πλαίσιον εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους, ὥστε νὰ ἐνεργοῦν συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας των» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 55).

Ἐπειδὴ δὲ ἔτσι ἔχουν τὰ πρᾶγματα, ἡ Ἐπιτροπὴ συμφωνεῖ στὸ ὅτι «πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν κοινωνικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν κρατούντων ἠθῶν, ἐπὶ τῶν πρὸς ρυθμίσειν θεμάτων, θὰ ἀπαιτεῖτο εὐρυτάτη κοινωνιολογικὴ ἔρευνα καὶ σφυγμομέτρησις τῆς κοινῆς γνώμης», ἀλλὰ αὐτὰ κρίνονται ἀπὸ τὴν ἴδια σὰν «διαδικασίαι δυσχερεῖς, μακροχρόνιοι καὶ δαπανηραὶ» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 55). Ἐτσι ἐπεχειρήθη σὲ βάθος ἐπέμβασι χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐρευνηθῆ ὅσο θὰ ἔπρεπε τὸ πεδίο τῶν κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν ἀντιλήψεων, μὲ συνέπεια, πολλὲς ἀπὸ τὶς προτάσεις νὰ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ δικὸν μας κλίμα. Ἡ Ἐπιτροπὴ παραδέχεται ὅτι τὸ Δικαίον μὲ συγγενεῖν πρὸς τὰ Δίκαια τῶν χωρῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ὡστόσο σὲ ἀρκετὰ σημεῖα οἱ προτεινόμενες ρυθμίσεις ἀποκλίνουν ἀπὸ τὶς ἀνάλογες εὐρωπαϊκῆς. Γενικὰ ἡ Ἐπιτροπὴ ἀκολούθησε τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσότητος «μετὰ σχολαστικότητος καὶ σχεδὸν ἀνευ ἐξαίρεσεως» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 56). Μήπως, λοιπόν, ἐφαρμόζεται ἐδῶ τὸ summum jus, summa injuria;

ε) Ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ ὅτι ἡ θέσι τῆς ἐγγάμου γυναικός, κατὰ τὸ ἰσχύον Δίκαιον «ἦτο κατὰ πολὺ καλυτέρα ἀπὸ ὅσον εἰς τὰ περισσότε-

ρα Δίκαια τής Αυτ. Ευρώπης πρὸ τῆς τελευταίας μεταρρυθμίσεως αὐτῶν» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 45). Ἐξ ἄλλου ὑπογραμμίζεται, ὅτι ὁ Ἄστικός Κώδιξ στὸ Οἰκογενειακὸ Δίκαιο «εἰσήγε καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν του πεπαιτωμένου ἀνδροκρατικῆς καὶ πατριαρχικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἐπὶ τινῶν μάλιστα περιπτώσεων ἀδικαιολόγητο ὁ γ ἡ τ ο ν προνομιακὴν μεταχείρισιν τῆς γυναικός» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 46). Κατὰ συνέπεια, θὰ πρέπει νὰ γίνῃ δεκτό, ὅτι, σὲ γενικὲς γραμμὲς, ἡ νομοθεσία μας, συγκρινόμενη μὲ τὶς νομοθεσίαι τῶν ἄλλων προηγμένων κρατῶν, στὸν τομέα τῆς προστασίας τῆς γυναικῆς μέσα στὸ γάμο εἶχε καὶ ἔχει προοδευτικὲς διατάξεις. Τοῦτο πρέπει νὰ τονισθῇ, γιατί ἐπικρατεῖ ἡ ἀντιλήψη ὅτι μέχρι τώρα οἱ γυναῖκες μέσα στὸ γάμο γενικὰ ἀντιμετωπιζόνταν ἀπὸ τὸ Δίκαιό μας ὑποτιμητικὰ καὶ σκοταδιστικὰ καὶ ὅτι μόνις τώρα ἄρχισε νὰ ροδίζῃ γι' αὐτὲς ἡ αὐγὴ τῆς χειραφετήσεώς τους ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ἀνδρός. Ἡ Ἐπιτροπὴ προτείνει πολλὰ ὀρθῆς ρυθμίσεις, ὅπως π.χ. τὴ γονικὴ μέριμνα τῶν τέκνων, τὴν κατάργησιν τῆς προίκας, τὴν ῥύθμισιν τῆς διατροφῆς ἀκριβοδίκαια, τὰ βάρη τοῦ γάμου ἀπὸ κοινοῦ κλπ. Ὅμως σὲ ὁρισμένα σημεῖα προχωρεῖ ἐπαναστατικὰ καὶ ἀνατρέπει κατὰ τὴ γνώμη μας, ἀδικαιολόγητα καταστάσεις πού, μὲ τὰ δικὰ μας δεδομένα, δὲν ἔχουν ἐρμηνευθῆ ὡς ὑποτίμησιν τῆς γυναικῆς, ὅπως π.χ. τὸ θέμα τῆς χωριστῆς κατοικίας ἢ τοῦ ἐπωνύμου τῆς κλπ. Φοβοῦμαι, ὅτι ὁ ὑπερβάλλον ζήλος τῆς Ἐπιτροπῆς τὴν ὄθησε σὲ προτάσεις, πού καὶ ἂν ἔλειπαν, δὲν θὰ ἔθιγαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος, ὅπως τοῦτο συμβαίνει σὲ πλείστα ὅσα Δίκαια ἄλλων λαῶν, ἐνῶ ἡ διατύπωσί τους κινδυνεύει νὰ ὀδηγήσῃ σὲ διάλυσιν τὴν οἰκογένειαν, ὅπως θὰ ἀναπτύξουμε παρακάτω.

στ) Τὸ πεδίο τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου ἀπτεται ἀμέσως τῶν περὶ γάμου ἀντιλήψεων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ, καθόσον ἀφορᾷ στὸ δικό μας, εἶναι μέχρι σήμερον βαθειὰ ἐπηρεασμένο ἀπ' αὐτὲς. Ὁ γάμος, διδάσκειται ὅτι, εἶναι ὁ μοναδικὸς τρόπος πρὸς ἴδρυσιν οἰκογενείας καὶ τοῦ προσδίδεται ἱερότητα μὲ τὴν ἱερολογία. Οἱ ἀντιλήψεις βέβαια αὐτὲς ἀρχίζουν νὰ γίνονται ἀντικείμενο ἀμφισβήτησεως ἀπὸ μιὰ μειονότητα στὴν πατρίδα μας. Καὶ ναὶ μὲν δὲν φθάνει καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ στὸ σημεῖο νὰ υἱοθετήσῃ τὴν ἀμφισβήτησιν —παρὰ τὸ ὅτι μέλη τῆς τὸ ἔχουν κάνει μὲ δημοσιεύματά τους— θεωρεῖ ὅμως τὶς περὶ ἱερότητος τοῦ γάμου καὶ ἀναγκαιότητός του χριστιανικὲς ἀντιλήψεις ὡς ἰσχύουσες «πρὸς τὸ παρόν», ἐνῶ παράλληλα διαφαίνεται ἡ πρόθεσίς της νὰ προσχωρήσῃ μὲ σχετικὴ εὐκολία στὴν παράταξιν ἐκείνων πού θεωροῦν τὸ γάμο ἰδιωτικὴν ὑπόθεσιν. Ἔτσι οἱ προτάσεις τῆς σὲ ὁρισμένα σημεῖα ἐμφανίζουν τὴν τάσιν ἀποδεσμεύσεως τῆς νομοθεσίας περὶ γάμου ἀπὸ τὶς ἀντίστοιχες θέσεις τοῦ Εὐαγγελίου καὶ φαίνεται νὰ ὑποστηρίζουν τὴν ἰδιωτικοποίησιν τοῦ γάμου, δηλ. τὴν ἀποθεσμοποίησιν του, πράγμα πού, κατὰ τὴ γνώμη μας, θὰ ἀποβῇ μοιραῖο γιὰ τὴ συνοχὴ καὶ ἐνότητα τῆς οἰκογενείας. Ὁ λαὸς μας, παρ' ὅλες τὶς ἐπιρροὲς πού δέχεται ἀπὸ

παντοῦ, δὲν ἀφίσταται οὐσιαστικὰ τόσο στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, ὅσο καὶ στὴν ὑπαιθρον, ἀπὸ τὸν ἱερὸν χαρακτήρα τοῦ παραδοσιακοῦ γάμου.

Γι' αὐτὸ καὶ δὲν δέχομαι αὐτὸ πού σὰν διαπίστωση γενικὰ ἰσχύουσα κάνει ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅτι δηλ. ἀρχίζει νὰ παρουσιάζεται «καὶ παρ' ἡμῖν τὸ φαινόμενον αἱ γυναῖκες δυσκόλως νὰ ἀποφασίσουν τὴν διὰ γάμου δέσμευσιν καὶ νὰ προτιμῶν τὴν ἐλευθέρην συμβίωσιν, νὰ καταλήγουν δὲ εἰς τὸν γάμον ἵνα ἀποκτήσουν νόμιμα τέκνα» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 47). Ἐὰν τοῦτο συμβαίνει, ἀσφαλῶς ἀφορᾷ σὲ μιὰ ἀσημαντὴ μειονότητα γυναικῶν. Ἡ συντριπτικὴ ὁμως πλειοψηφία τῶν Ἑλληνίδων θεωροῦν τὴν ἐλεύθερον συμβίωσιν ὄνειδος καὶ καμμιὰ δὲν δέχεται νὰ ζῆ «ἀστεφάνωτη» καὶ μάλιστα νὰ καυχᾶται γι' αὐτὸ. Ἐπομένως δὲν θὰ πρέπει νὰ προσανατολιζόνται οἱ ρυθμίσεις στὸν λεπτὸν τομέα τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου πρὸς κατευθύνσεις πού δὲν ἐγκρίνει ὁ λαὸς μας. Μιὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ὁ λαὸς ἐξακολουθεῖ νὰ παραδέχεται τὸν γάμο, ὅπως τὸν διδάχθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τὴν Παράδοσιν. Καὶ ἢ τυχὸν καθιέρωσι τοῦ πολιτικοῦ γάμου θὰ ἐπαναβεβαιώσῃ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν.

ζ) Μὲ τὸ νομοσχέδιον τῆς «Ἐπιτροπῆς Γαζῆ» ἐπιχειρεῖται ἡ υἱοθέτησι ἑνὸς νέου τύπου γάμου, πού διαφέρει ἀπὸ τὸν παραδοσιακὸν ἑλληνοχριστιανικὸν γάμο, ὅπως τὸν διδάσκει ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας. Οἱ ἴδιοι οἱ συντάκτες τοῦ ἀναγνωρίζουν ὅτι «οἱ ἀρχεῖς στὶς ὁποῖες στηρίζεται ὁ θρησκευτικὸς γάμος, εἶναι πολλὰ διαφορετικὲς ἀπὸ ἐκεῖνες πού ἀκολουθεῖ τὸ Σχέδιον Γαζῆ (π.χ. ὑπακοὴ στὸν ἄνδρα, κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας, πατρικὴ ἐξουσία κλπ.)». (Βλ. Ἰσμ. Ἀνδρουλιδάκη - Δημητριάδη, Στὰ πρόθηρα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ Οἰκογενειακοῦ μας Δικαίου, ἐν «Νέοι Ὁρίζοντες», 189, Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1980, σ. 8). Ἐπίσης πρόκειται γιὰ μιὰ προσπάθειαν πού ἀλλάζει τὶς δομὰς καὶ τὴ μορφὴν τῆς οἰκογενείας. Τὸ νέο πρότυπον «οἰκογενείας» στηρίζει τὴν ὑπόστασιν τῆς σὲ δυὸ «ἰσότητους συζύγους» σὲ ἀντίθεσιν μὲ ἕνα μακρότατον παρελθόν, κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ ὁποῖου ἡ οἰκογένεια στηρίχθηκε στὴν κυρίαρχην μορφὴν τοῦ ἀνδρός. Τὸν ἐπιφόρτισε μὲ τὰ βάρη τοῦ γάμου, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν διατροφῆς, μὲ τὸ δικαίωμα καὶ τὸ βάρος νὰ στηρίξῃ τὴν γνώμην του κάθε ἀπόφασιν πού ἀφοροῦσε ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειαν ἢ καὶ μόνον συζυγικὰ ζητήματα. Τὸν ἐπιδόθησε μὲ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, μὲ τὸ δικαίωμα ἐπιταξίας καὶ «προίκας» τῆς γυναικῆς του, μὲ τὸ δικαίωμα νὰ διαιωνίξῃ τὸ γένος του μέσα ἀπὸ τὸ ἐπώνυμόν του καὶ νὰ προσδιορίξῃ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς γυναικῆς του» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 9). Μὲ τὸ Σχέδιον Γαζῆ, «ἡ γυναῖκα ἀποκαθιστᾷ τὴν θέσιν τῆς στὴν οἰκογενειακὴν ἰσότητην μὲ τὸν ἄνδρα, διασώζει τὴν προσωπικότητά της μέσα στὸ γάμο, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύει νὰ βρεθῆ κοινωνικὰ καὶ οικονομικὰ ἀκάλυπτη, ἂν μέσα ἀπὸ τὸ πρότυπον τοῦ γάμου τοῦ Σχεδίου ἀποφασίσῃ νὰ ἀναλώσῃ τὴ ζωὴν της μ ο ν ἄ χ α σ τ ἄ ο ἰ κ ι α κ ἄ. Τὸ πρότυπον τοῦ γάμου πού προσφέρει ἡ

Έπιτροπή Γαζή, είναι γάμος συνεργαζομένων και οικονομικά ισότιμων συζύγων, πράγμα που δέν άναπαύεται στην πλειονότητα τών ελληνικών γάμων και αυτό είναι τo πιό μεγάλο μειονέκτημα τού Σχεδίου» (ένθ' άνωτ. σ. 11).

Κατά συνέπεια, πρέπει νά έρευνηθί με έπιστασία τo κατά πόσον, μέσα στα πλαίσια τών ελληνικών συνθηκών, οι ρυθμίσεις τού Σχεδίου Γαζή άποδίδουν στη γυναίκα, όπως φιλοδοξούν, τη χαμένη ίσοτιμία της με τόν άνδρα ή αντίθετα τήν εκθέτουν σε κινδύνους, που θά άναφανοϋν πολύ γρήγορα, καθώς οι νέες ρυθμίσεις θά τήν άναγκάσουν νά βγί από τo σπίτι και νά άναζητά προστασία στο ξεχωριστό της επάγγελμα και σε άλλες διεξόδους, που θά είναι άπαραίτητες για νά διατηρήσει τήν αυτοτέλεια και άνεξαρτησία της. Φοβούμαι ότι τελικά τo πρότυπο γάμου που εισηγείται ή Έπιτροπή Γαζή, έχοντας παρεξηγήσει τη χριστιανική άποψη για τo προβάδισμα τού άνδρα μέσα στον οίκο, εισάγει άνεπίκαιρα τολμηρές όσο και επικίνδυνες ρυθμίσεις, που μπορούν νά άποβοϋν μοιραίες για τη βιωσιμότητά του και για τo συμφέρον της ίδιας της γυναίκας, ύπερ της οποίας υποτίθεται ότι προβάλλονται.

η) Τo σχέδιο παραθεωρεί και υποτιμά τη γυναίκα σαν νοικοκυρά και μητέρα. Προβάλλει, θά έλεγα, μονόπλευρα τη γυναίκα επαγγελματία και αυτήν κατοχυρώνει μέσα στο γάμο, σε τέτοιο μάλιστα σημείο, ώστε νά θέτη και κίνητρα για τήν έξωοικιακή της άπασχόλησι, θέλοντας με τόν τρόπο αυτό νά προσανατολίσει προς αυτή τήν κατεύθυνσι τις σύγχρονες Έλληνίδες. Και τούτο είναι σύμφωνο με τις φεμινιστικές αντίληψεις τού καιρού μας, που τόν ρόλο της γυναίκας σαν βασίλισσας τού σπιτιού τόν θεωροϋν υποτιμητικό και έξοβελιστέο. Η τάσι όμως αυτή βρίσκεται σήμερα έξω από τά ελληνικά μας ήθη, που εξακολουθοϋν νά θεωροϋν καταξιωμένη τήν έγγαμη γυναίκα σαν μητέρα, που άναλίσκεται στη γέννησι και άνατροφή τών παιδιών, και σαν νοικοκυρά, που έχει τη φροντίδα για τo σπίτι. Αυτό όμως που είναι o κανόνας στην καθημερινή κοινωνική και οικογενειακή ζωή της Έλληνίδας, τοποθετείται με τo Σχέδιο, στο περιθώριο και προβάλλεται o νέος τύπος της γυναίκας που εργάζεται και άμείβεται. Κανείς βέβαια δέν θά είχε αντίρρηση νά θεσπισθοϋν κανόνες Δικαίου, που θά κατοχυρώνουν τις έξωοικιακά εργαζόμενες γυναίκες, πολλώ μάλλον καθ' όσον, όπως δέχεται και ή Έπιτροπή, αυτός o τύπος έγγαμης γυναίκας κατακτά ολο και περισσότερο έδαφος, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα. "Όμως αυτό δέν μπορεί νά σημαίνει μονόπλευρη κατοχύρωσι τών γυναικών αυτών, με παράλληλη παραθεώρηση τών άλλων, που εξακολουθοϋν νά αποτελοϋν, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, τη συντριπτική πλειοψηφία τών γυναικών στην πατρίδα μας. Πρέπει, επί τέλους, τo Δίκαιο νά δείξει πώς εκτιμά τη γυναίκα μητέρα, έν ύψει μάλιστα και τού προβλήματος της υπογεννητικότητας και νά μη προσανατολίζεται, κατά

τις φεμινιστικές ιδέες, προς λύσεις που πλήττουν και αυτήν και τo γάμο. Γιατί, αν οι βιοτικές απαιτήσεις σήμερα έχουν υποχρεώσει μια μεγάλη μερίδα έγγάμων γυναικών νά άπασχολοϋνται επαγγελματικά, αυτό είναι καρπός άνάγκης και δέν θά πρέπει νά εκληφθί σαν έκφρασι της ισότητας τών δύο φύλων, όπως θέλουν νά τo εμφανίζουσιν οι φεμινίστριες, μιλώντας σχεδόν περιφρονητικά για τήν Έλληνίδα εκείνη, που πιστή στους φυσικούς της ρόλους, άποδέχεται νά σηκώσει τά βάρη της μητρότητος και τών οικιακών φροντίδων. Χωρίς αυτό νά σημαίνει παράλληλη άρνησι τού άνδρος νά επικουρή τη γυναίκα του σε όποια έργα μέσα στο σπίτι μπορεί, δέν μπορεί, ωστόσο, νά θεσμοποιη έκτακτες καταστάσεις, στις όποιες ούτε οι ίδιες οι γυναίκες δέν επαναπαύονται, μόνο και μόνο γιατί έτσι τονίζεται, τάχα, ή χειραφέτησι της γυναίκας από τήν έξουσία τού άνδρα της.

θ) Η Έπιτροπή, θέλοντας νά τηρήσει «με σχολαστικότητα» τήν αρχή της ισότητας, προτείνει ρυθμίσεις, που, ώρισμένες φορές, έξ αίτίας της άπόλυτης προσηλώσεώς τους στη συνταγματική αυτή αρχή, φθάνοϋν νά άνατρέποϋν άλλη συνταγματική αρχή, όποτε άποδεικνύονται, για τόν λόγο αυτό, άντισυνταγματικές. "Όταν π.χ. οι προτεινόμενες ρυθμίσεις πλήττουν ενθέως τo θεσμο της οικογένειας, που, όπως είναι γνωστό, κατοχυρώνεται από τo Σύνταγμα, τότε οι προτάσεις, καθ' o μέτρο θίγουν τo συνταγματικό προστατευόμενο αυτό θεσμο, είναι, για τo λόγο τούτο, άντισυνταγματικές, γεγονός, που πρέπει νά έπισημανθί ιδιαίτερα, επειδή οι θιασώτες τών νέων ρυθμίσεων επικαλοϋνται με πάθος τήν άνάγκη προσαρμογής της νομοθεσίας μας προς τις έπιταγές τού Συντάγματος. "Όπως, λοιπόν, εκείνοι, έτσι κι έμεις επικαλοϋμεθα τo ίδιο ακριβώς έπιχείρημα και υποστηρίζουμε, ότι με ώρισμένες από τις προτάσεις, που θά αναλύσουμε στη συνέχεια, κινδυνεύει νά άνατιναχθί στον άέρα o θεσμο της οικογένειας, πράγμα που θά σημαίνει άμηση παραβίασι τού Συντάγματός μας. Και δέν νομίζουμε, ότι οι τόσο ευαίσθητοι στη συνταγματικότητα μεταρρυθμιστές θά θελήσουν νά παραβλέψουν αυτό μας τo έπιχείρημα, γιατί τότε θά φανοϋν άσυνεπείς προς o,τι υποστηρίζουν. Μεταξύ δέ τών δύο προστατευόμενων από τo Σύνταγμα αγαθών, της οικογένειας και της ισότητας, νομίζουμε πως άσυγκρίτως άνώτερη είναι ή πρώτη, που με κάθε θυσία πρέπει νά προστατευθί, και διότι είναι τo κύτταρο τού έθνους και διότι άποτελεί τη βάση της κοινωνίας. Χωρίς οικογένειες στερεά θεμελιωμένες και άπόλυτα ένωμένες με τούς συνδετικούς κρίκους της άμοιβαίας χριστιανικής αγάπης τών μελών τους, καταστρέφονται οι προϋποθέσεις της άληθινής προόδου και τo έθνος οδηγείται στον ήθικό ξεπεσμό. "Αν θά χρειαζόταν νά διαλέξει κανείς ανάμεσα στα δύο, οικογένεια και ισότητα, αναμφίβολα θά έπρεπε νά προτιμήσει τήν οικογένεια, γιατί, όταν αυτή ύπάρχει, μπορούν νά ύπάρχουν και τά άλλα, όταν όμως αυτή εκλείψει, τότε και όλα τά άλλα χάνουν τήν αξία τους. Και αυτό δέν άποτελεί μόνο

της Έκκλησίας θέσι. Είναι πιστεύω, ή κοινή αντίληψη όλων εκείνων που μπορούν να εκτιμήσουν σωστά τὸ ρόλο της οικογένειας μέσα στην κοινωνική και ἔθνική μας ζωή.

1) Τέλος, ἐπισημαίνουμε ὅτι ὠρισμένες ἀπὸ τις προτεινόμενες τροποποιήσεις, που δὲν ἔχουν ἄμεση σχέση μετὰ τὴν Έκκλησία, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ κατάργησις τῆς προίκας θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν μετὰ περισκεψι καὶ μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀκόμη Δίκαιο, που θὰ συνεχίσῃ καὶ μετὰ τὴν ἐνδεχόμενη νομοθετικὴ κάλυψί τους νὰ ρυθμίσῃ τὴν πραγματικότητά τὰ ἀντικείμενα στὰ ὁποῖα ἀφοροῦν. Εἰδικώτερα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν προίκα, φοβούμεθα ὅτι δὲν θὰ εἶναι πολὺ εὐκόλο νὰ καταργηθῇ, γιατί θὰ τὴν ζητοῦν οἱ γαμπροί. Γι' αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ κατοχυρωθοῦν οἱ γυναῖκες, τοῦλάχιστον ὅπως εἶναι σήμερα κατοχυρωμένες στὸ θέμα αὐτό. Γιατὶ θὰ εἶναι «ἡ ἐσχάτη πλάνη» ἂν, πηγαίνοντας γιὰ ἰσότητά, τις στερῆσουμε τὴν προστατευτικὴν σκιά τοῦ νόμου καὶ τις ἀφήσουμε οὐσιαστικὰ ἀκάλυπτες.

Μετὰ τις γενικὲς παρατηρήσεις που προηγήθησαν καὶ που ἔδωσαν τὸ γενικὸ πλαίσιο, μέσα στὸ ὁποῖο κινεῖται ἡ σκέψις τῆς «Έπιτροπῆς Γαζῆ», εἰσερχόμεθα τώρα στὴ μελέτη τῶν κυριωτέρων ἀπὸ τις προτεινόμενες τροποποιήσεις στὸ Οἰκογενειακὸ μας Δίκαιο. Εκείνων, βέβαια, που μᾶς ἐνδιαφέρουν ἄμεσα, γιατί σχετίζονται εἴτε μετὰ τὰ ἠθικὰ πλαίσια τοῦ γάμου τῶν Ἑλλήνων, εἴτε μετὰ τις κοινωνικὲς συνθήκες που ἐπικρατοῦν στὸν ἑλληνικὸν χῶρον καὶ ἐπηρεάζουν σημαντικὰ τις ρυθμίσεις τοῦ Δικαίου στὸν λεπτό αὐτὸ τομεᾶ, εἴτε μετὰ τις σχέσεις τῶν συζύγων μεταξὺ τους καὶ μετὰ τὰ παιδιά τους.

1. Δικαίωμα χωριστῆς κατοικίας.

Τὸ ἰσχύον ἄρθρο 55 Α.Κ. προβλέπει σήμερα, ὅτι ἡ γυναίκα ἔχει ἐκ τοῦ νόμου κατοικία ἐκείνη τοῦ συζύγου της. Ἐξαιρέσεις στὸν κανόνα αὐτὸν προβλέπονται σὲ περιπτώσεις που ἡ γυναίκα δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἄνδρα στὴν κατοικία του ἢ που ἡ ἴδια ἀσκεῖ ἐμπορία (ἄρθρο 51 παρ. 1 Α.Κ.). Ἡ ρύθμισις αὐτὴ κρίθηκε ἀπὸ τὴν Έπιτροπὴν ὡς ἀντισυνταγματικὴ, γιατί ἐπιβάλλει στὴ γυναίκα τὴν κατοικία τοῦ συζύγου της. Γι' αὐτὸ καὶ ἀρχικὰ προτάθηκε ἡ δυνατότητα κάθε συζύγου νὰ ἔχῃ, ἂν θέλῃ, χωριστὴν κατοικία. «διάφορον τῆς τοῦ ἑτέρου συζύγου». Σὰν δικαιολογία πρὸς ὑποστήριξιν τῆς προτάσεως τῆς αὐτῆς ἡ Έπιτροπὴ ἐπεκαλέσθη α) ὅτι εἶναι ἀναχρονιστικὴ ἡ διάταξις τοῦ ἰσχύοντος Δικαίου καὶ β) ὅτι δυσκολεύονται οἱ συναλλασσόμενοι μετὰ τὴν γυναίκα, ὅταν εἶναι ὑποχρεωμένοι, ὅπως τώρα, νὰ ἀναζητοῦν κάθε φορὰ τὴν κατοικία τοῦ ἀνδρός της. Τελικὰ ὁμως ἡ Έπιτροπὴ προτίμησε νὰ ἀποσύρῃ τὴν πρότασί τῆς αὐτῆς καὶ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ μετὰ μία ἄλλη. Ζήτησε τὴν κατάργησις τοῦ ἄρθρου 55 Α.Κ. Μετὰ τὴν κατάργησις ὁμως αὐτῆς που, ὅπως εἶπαμε, προβλέπει νὰ ἔχῃ ὑποχρεωτικὰ ἡ γυναίκα κοινὴν κατοικία μετὰ τὸν

ἄνδρα της, μένει σὲ ἰσχὺ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 51 παρ. 1 Α.Κ., σύμφωνα μετὰ τὴν ὁποία ἡ κτῆσι κατοικίας εἶναι ἐλεύθερη τόσο στοὺς ἀνύπαντρος, ὅσο καὶ στοὺς παντρεμένους, ἀνεξάρτητα φύλου. Ἐμμεσα δηλ. ἀφήνεται στὴ διάθεσι τῶν συζύγων νὰ ἐπιλέξουν ἂν θὰ ἔχουν κοινὴ ἢ χωριστὴν κατοικία. Τῆ λύσι αὐτὴ δα-νεῖσθηκε ἡ Έπιτροπὴ ἀπὸ τὸν γερμανικὸν Α.Κ.

Κατ' ἀρχὴν παρατηροῦμε, ὅτι μετὰ τὴν πρότασί τῆς αὐτῆς ἡ Έπιτροπὴ ἀντοαναιρεῖται, γιατί στὴν Εἰσηγητικὴ τῆς Ἐκθεσὶς ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ κ ο ι ν ἢ κ α τ ο ι κ ῖ α τ ὶ ν συζύγων εἶναι συνδεδετικὸν στοιχεῖον τῆς συζυγίας «καὶ ἂ ν τ α π ο κ ρ ῖ ν ε τ α ι εἰς τὴν ἰσότητά» (Ἐπιτροπῆς Δικαιοσύνης... σ. 61). Καὶ μάλιστα, προχωρώντας ἀκόμη ἡ Έπιτροπὴ, ὑπογραμμίζει ὅτι ἡ κοινὴ κατοικία τῶν συζύγων, ὡς συνδεδετικὸν στοιχεῖον τοῦ γάμου, εἶναι προσφορώτερη ἀπὸ τὴν ἰθαγένεια. «διότι ἐνῶ πολλὰ ζεύγη θὰ ἔχουν διάφορον ἰθαγένειαν, πολὺ ὀλιγώτερα θὰ διαθέτουν διάφορον κατοικίαν. Θὰ ἠδύνατο μάλιστα νὰ γίνῃ σκέψις ἐγκαταλείψεως τοῦ συνδεδετικοῦ στοιχείου τῆς ἰθαγένειας καὶ τῆς ἀντικαταστάσεώς του ὑπὸ τῆς κατοικίας, συμφώνως πρὸς ἀποψιν ἢ ὁποῖα δ ι ε θ ν ὠ ς κ ε ρ δ ῖ ζ ε ι δ ι α ρ κ ὠ ς ἔ δ α φ ο ς» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 61). Ἐνῶ, λοιπόν, ἡ ἴδια ἡ Έπιτροπὴ ἀναγνωρίζει τὴ σημασίαν που ἔχει ἡ κοινὴ κατοικία τῶν συζύγων, ἐνῶ, παράλληλα, δέχεται ὅτι διεθνῶς κερδίζει ἔδαφος ἡ ἀναγνώρισις τῆς ὡς συνδεδετικὸν στοιχείου περιοσώτερο καὶ ἀπὸ τὴν ἰθαγένεια, ἐνῶ δέχεται ὅτι δὲν βλάπτει τὴν ἰσότητά τῶν δύο φύλων ἡ κοινὴ αὐτὴ κατοικία, ἔρχεται στὴ συνέχεια νὰ προτείνῃ τὴν κατάργησις τῆς σχετικῆς διατάξεως τοῦ δικοῦ μας Α.Κ. μετὰ τὸ αἰτιολογικὸν ὅτι εἶναι... ἀντισυνταγματικὴ. Εἶναι προφανὴς ἡ ἀντίφασις καὶ φθάνει κανεὶς στὸ σημεῖον νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἡ Έπιτροπὴ ξεπέρασε τὰ ὅρια που τῆς ἔταξε τὸ Σύνταγμα ἀφοῦ προχωρεῖ σὲ ρυθμίσεις που δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀναγκαῖες, μιὰ καὶ, πάλι, ὅπως ἡ ἴδια ὁμολογεῖ, κανένα δυτικοευρωπαϊκὸν Κράτος δὲν προχώρησε πέρα τῆς καταρτίσεως σχεδίων ἐπὶ τῶν θεμάτων αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ τῆς χωριστῆς κατοικίας. (Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 63). Γιατὶ τὰ προηγουμένα κράτη τῆς Δύσεως εἶναι διστακτικὰ; Δὲν ἰσχύει γι' αὐτὰ ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἀνδρὸς καὶ γυναῖκος; Καὶ ναὶ μὲν ἡ Έπιτροπὴ διακηρύσσει ὅτι «μετὰ δισταγμῶν καὶ ἐπιφυλάξεων» καὶ ὡς «ὑπόδειγμα πρὸς περαιτέρω συζήτησιν» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 63) προτείνει τις νέες ρυθμίσεις, ὡστόσο εἶναι προφανὲς ὅτι κινεῖται μετὰ σχετικὴν ἄνεσι στὸν χῶρον ἀνατροπῆς τῶν ἰσχυόντων μετὰ ἀπροσμέτρητες συνέπειες γιὰ τὴν βιωσιμότητά τοῦ γάμου.

Καταργώντας ἡ Έπιτροπὴ τὸ ἄρθρο 55 Α.Κ., φθάνει ἔμμεσα στὴν κατάργησις τῆς ὑποχρεώσεως τῶν συζύγων γιὰ συμβίωσι, παρὰ τὸ ὅτι κατὰ τέτοιον δὲν τὸ θέλει οὔτε ἡ ἴδια. Γράφει σχετικὰ ἡ Εἰσηγητικὴ Ἐκθεσις: «Τὸ γεγονός, ὅτι ὁ εἷς ἢ καὶ ἀμφότεροι οἱ συζυγοὶ θὰ ἔχουν διάφορον τόπον ἐπαγγελματικῆς ἢ τῆς λοιπῆς ἐν γένει δραστηριότητός των, δὲν μεταβάλλ-

λει την κατοικίαν, ή όποία είναι ό συζυγικός οίκος, όπου οί σύζυγοι συναντώνται και διανυκτερεύουν» (ένθ' άνωτ. σ. 78). 'Η κα 'Ισμήνη Άνδρουλιδάκη - Δημητριάδη, μέλος τής 'Επιτροπής, σχετικά παρατηρεί: «'Η συμβίωση είναι πραγματική, σωματική, ήθική, υλική, πνευματική και φυσιολογική. Περιλαμβάνει και για τούς δυό συζύγους ύποχρέωση συννπαρξέως, συγκατοικήσεως, αλληλοβοηθείας, πίστewς, άμοιβαίας έμπιστοσύνης, φυσιολογικής συνευρέσεως, υλικής συμπαροσάσεως και τεκνοποιίας. "Έτσι τό καινούργιο πρότυπο συζύγων που δημιουργείται με την ίσοτιμία τών φύλων, στηρίζεται στην άρχή πως ό γάμος είναι συγκλήρωση του βίου με κοινές ύποχρεώσεις και κοινά δικαιώματα. "Υποχρέωση για συμβίωση και ύποχρέωση για κοινές άποφάσεις θεμελιώνουν τόν καινούργιο γάμο στις άρχές τής ίσοτιμίας τών φύλων» (ένθ' άνωτ. «'Νέοι 'Ορίζοντες» σ. 8).

Παρά ταύτα όμως, καθώς συνάγεται από τὰ Πρακτικά τών συζητήσεων στην 'Επιτροπή, διατυπώθηκε, από την πλειοψηφία, ή γνώμη ότι «ή κτήση χωριστής κατοικίας ενδεχομένως να προσβάλλει ή να μη προσβάλλει την αναγκαστικού δικαίου ύποχρέωση προς συμβίωση. 'Εξ άλλου ή κτήση χωριστής κατοικίας έπέρχεται είτε αυτή αντίκειται, είτε όχι στην ύποχρέωση προς συμβίωση» ('Υπουργείου Δικαιοσύνης... σ. 234). Δηλ. ή 'Επιτροπή διαχωρίζει τὰ δυό ζητήματα, τής χωριστής κατοικίας και τής ύποχρέωσης προς συμβίωση, δέχεται όμως σαν ενδεχομένον τόν φόβο ή χωριστή κατοικία να έκληφθί και σαν άρσι τής ύποχρέωσης για συμβίωση. Χάριν λοιπόν τής ίσότητος τών φύλων θά θεσπίσουμε μιá νέα άρχή που θά θέσει σε κίνδυνο την ύποχρέωση προς συμβίωση και άρα και την έπιτυχία του γάμου. 'Αξιζει τόν κόπο;

Και βέβαια, όπως είπαμε, ούτε ή 'Επιτροπή θέλει να καταργήση την ύποχρέωση τών συζύγων προς συμβίωση. Γι' αυτό άλλωστε και δέν εισηγείται την κατάργηση του άρθρου 1386 Α.Κ., με τό όποιο προβλέπεται ή ύποχρέωση αυτή. 'Αλλά σύμφωνα με τό Σχέδιο ή κατοικία τών συζύγων ρυθμίζεται ανάλογα με τις ανάγκες τών συζύγων για συμβίωση και συγκατοίκηση. 'Οπότε δημιουργούνται τὰ στοιχεία τής κοινής κατοικίας σύμφωνα με τό νόμο. "Αν όμως αποφασίσουν από κοινού πως κάποιος ιδιαίτερα σοβαρός λόγος επιβάλλει πρόσκαιρα ή μόνιμα να έχουν χωριστή κατοικία (π.χ. δημόσιοι υπάλληλοι, εκπαιδευτικοί, στρατιωτικοί κλπ.), τότε καλώς αποκτá ό καθένας τους κατοικία εκεί που εργάζεται ή εκεί που έχει την επαγγελματική του εγκατάσταση» ('Ισμήνης Άνδρουλιδάκη - Δημητριάδη ένθ' άνωτ. σ. 8). 'Αλλά όλα αυτά μπορούσαν να γίνονται με τις ισχύουσες διατάξεις, όπως γίνονται και τώρα, χωρίς να χρειάζονται τομές τόσο επικίνδυνες και ξένες προς τις ελληνικές συνθήκες ζωής.

Προς άπόδειξη τής βασιμότητος τών άνησυχιών μας στο σημείο αυτό, επικαλούμεθα τις ίδιες άνησυ-

χίες που διετύπωσαν και ώρισμένα από τὰ μέλη τής 'Επιτροπής, όπως προκύπτει από τὰ Πρακτικά. Τὰ μέλη αυτά έπεσήμαναν τόν κίνδυνο να έρμηνευθί ή κατάργηση του άρθρου 55 Α.Κ. σαν ταυτόχρονη κατάργηση τής ύποχρέωσης προς συμβίωση γι' αυτό και έπρότειναν ειδική διατύπωση, που να καταφάσκη μεν την άρχή τής ίσότητος, να περισώζη δέ τή συμβίωση. Μια τέτοια διατύπωση, όπως προτάθηκε, είναι και ή έξής: «'Εκάτερος τών συζύγων δυνατόν να έχει ίδιαν κατοικίαν, μη αίρομένης τής ύποχρέωσης προς συμβίωση» ('Υπουργείου Δικαιοσύνης... ένθ' άνωτ. σ. 234). Είναι προφανές, ότι ό όρος «κατοικία» έκλαμβάνεται υπό νομικήν έποψιν για τις ανάγκες τών συναλλαγών, και δέν θέλει να άφορá σε χωριστό οικογενειακό οίκο, σε χωριστή στέγη, πράγμα που θά ήταν τορπίλλη στα θεμέλια τής οικογένειας. Κατά τή γνώμη μας ή κατάργηση του άρθρου 55 Α.Κ., σε συνδυασμό άλλως προς τὰ άρθρα 51 παρ. 1 και 1386 Α.Κ., έγκυμονεί κινδύνους διαλύσεως τής οικογένειας, αντίβάνει στα ελληνικά ήθη και στις διαμορφωμένες κοινωνικές συνθήκες, θρίσκει σε αντίθεση με βασικό όρο οικογενειακής έπιτυχίας και προδικάζει τό άτυχές τέρας πολλών γάμων, που θά δοκιμάζονται σκληρά. Πολλοί υποθέτω, πως θά συμφωνούν ότι ή διάταξη χρειάζεται αναμόρφωση και πάντως διασάφηση, ώστε να επαναληφθί ρητά ή ύποχρέωση τών συζύγων να συμβιούν. Τό αντίθετο θά ήταν δεινό και θανάσιμο πλήγμα για την οικογένεια. 'Η διάκριση, έξ άλλου, μεταξύ «κατοικίας» και «διαμονής», που γίνεται τόσο στο δικό μας, όσο και στα ευρωπαϊκά δίκαια, και ή αντίκατάστασι, στο Σχέδιο, του όρου «κατοικία» δια τού όρου «διαμονή», είναι μεν ήπιώτερη και μετριοπαθής, αλλά, τελικά, δέν άποκλείει την σύγχυση που έπιφέρει ό όρος «κατοικία». Γι' αυτό είμαι τής γνώμης, ότι, έφ' όσον, τελικά, κριθί ότι δια λόγους συναλλαγματικών διευκολύνσεων, θά πρέπει να τεθί για την επαγγελματικά άπασχολούμενη γυναίκα ή ευχέρεια διατηρήσεως χωριστής «κατοικίας», είναι προτιμώτερον να τεθί ό περιοριστικής έννοίας όρος «επαγγελματική διαμονή» ώστε να καθίσταται σαφές τό πνεύμα τής διατάξεως.

2. Κατοικία άνηλικού τέκνου.

'Εφ' όσον, κατά τό Σχέδιο, μπορεί ό κάθε σύζυγος να έχει χωριστή κατοικία, γεννάται ζήτημα ποιά θά είναι ή κατοικία του άνηλικού τέκνου. Μέχρι τώρα τό παιδί είχε κατοικία την κατοικία του πατέρα του. Τώρα δέν υπάρχει, κατά τό Σχέδιο, πατέρας με ξεχωριστές έξουσίες μέσα στην οικογένεια. "Έτσι τό παιδί προβλέπεται να έχει σαν κατοικία του την κατοικία τών γονέων του και αν αυτοί έχουν χωριστή ό καθένας κατοικία, τότε «την κατοικία του γονέως μετά του όποιου διαμένει» (ένθ' άνωτ. σ. 79). Προβλήματα παρουσιάζει ή τελευταία αυτή περίπτωση, διότι όταν οί γονείς έχουν κοινή κατοικία, τὰ πράγματα είναι άπλά. "Όταν όμως έχουν χωριστή κατοικία, τότε τί θά γίνη με τό παιδί; Τό Σχέδιο, άκολουθώντας τὰ πρότυπα του γαλλικού και ιταλικού Α.Κ., επιβάλλει, στην περίπτωση αυτή, σαν κατοικία του τέκνου, εκείνη που

έχει ο γονέας, με τον οποίο διαμένει. Και ναί μεν και ή ίδια ή Έπιτροπή παραδέχεται ότι «ή προτεινομένη λύσις δέν είναι πλήρως ικανοποιητική», προσθέτει όμως ότι «τό ζήτημα θα έχη μικράν πρακτικήν σημασίαν, διότι σ π ά ν ι α ι θα είναι αι περιπτώσεις γονέων άμφοτέρων άσκούντων την γονικήν έξουσίαν και έχόντων χωριστήν κατοικίαν» (ένθ' άνωτ. σ. 80). Άλλ' άν έτσι έχουν τά πράγματα, άν δηλ. και ή Έπιτροπή πιστεύη ότι προβαίνει σε μία ρύθμισι πού δέν πρόκειται να εφαρμοσθή, άφου διαφορετικά σκέπτεται και συμπεριφέρεται ο σύγχρονος Έλληνας, τότε γιατί να δημιουργούμε ζητήματα εκ του μη όντος; Τί τό όφελος άπό μία διάταξι πού μόνο κακό μπορεί να προκαλέση; Τό κακό βρίσκεται βέβαια στην κατάργησι του προηγούμενου άρθρου 55 Α.Κ. Άπόρροια εκείνης είναι ή παρούσα ρύθμισι, με την οποία δέν συμφωνούν ο βελγικός και ο άλλανδικός Α.Κ.

Με τή ρύθμισι τόσο του προηγούμενου όσο και αυτού έδώ του άρθρου εισάγονται τά σπέρματα της διαλύσεως της οικογένειας. Φαντασθήτε την ελληνική οικογένεια με χωριστή κατοικία των συζύγων και με τό παιδί να μένη κοντά στον ένα από τους δύο γονείς του. Τό ένδεχόμενο αυτό είναι όχι μόνο ξένο προς τή ήθη μας, αλλά και πολύ επικίνδυνο για την ψυχοσωματική ύγεια του παιδιού. "Αν σήμερα πολλοί γονείς, ένεκα έξαιρετικών επαγγελματικών και μόνον υποχρεώσεων, είναι αναγκασμένοι να διαβιούν χωριστά, αυτό δέν παύει να δημιουργή προβλήματα στην ένότητα της οικογένειας και στην εύτυχία της. Τώρα όμως τό Σχέδιο θεσμοθετεί την προβληματική λύσι και άνοίγει τό παράθυρο για την άποδυνάμωσι των οικογενειακών δεσμών και τή χαλάρωσι της οικογενειακής συνοχής.

3. Προσβολή της τιμής γυναικός.

Με τό άρθρο 921 Α.Κ. προβλέπεται ειδική προστασία της γυναίκας για την περίπτωσι πού προσεβλήθη ή τιμή της. Η προστασία αυτή φθάνει μέχρις ειδικής υποχρεώσεως του δράστη να της καταβάλη χρηματική αποζημίωσι προς άποκατάστασί της. Τή διάταξι αυτή καταργεί τό Σχέδιο Γαζή, με τις έξής δικαιολογίες: α) Διότι υπάρχει ή διάταξι του άρθρου 914 Α.Κ. πού προβλέπει γενικά την εύθύνη έξ άδικήματος καθώς και ή διάταξι του άρθρου 57 Α.Κ. πού προβλέπει την προστασία της προσωπικότητας γενικά. Τά δύο αυτά άρθρα κρίνονται άπό την Έπιτροπή άρκετά και για την προστασία της γυναίκας πού άτιμάσθηκε. "Όμως ή διάταξι του καταργουμένου άρθρου 921 Α.Κ. είναι ειδική και παρέχει στην παθούσα τό ειδικό δικαίωμα να άξιώσθ, πέρα των όσων οι γενικές διατάξεις των δύο άλλων άρθρων προβλέπουν για κάθε προσβολή της προσωπικότητας, ειδικά για την περίπτωσι σαρκικής συναφείας, ειδική προστασία του νόμου. Τώρα αυτή ή ειδική προστασία αίρεται και τό θύμα μιας τέτοιας προσβολής παραμένει ουσιαστικά άκάλυπτο για τό κακό πού έπαθε. Φαίνεται όμως ότι τά νεότερα ήθη πού διεκδικούν θέσι στην κοινωνία μας, δέν θεωρούν

τόσο μεγάλο κακό την προσβολή της τιμής μιας γυναίκας, ώστε να της έξασφαλίσουν μία ειδική προστασία. Είναι και αυτό σημείο των καιρών. β) Διότι ή καταργουμένη διάταξι είχε θεσπισθή στον καιρό της, προς έξασφάλισι προίκας στη γυναίκα πού έξαπατήθηκε, για διασφάλισι της άποκαταστάσεώς της. Έφ' όσον όμως ή προίκα τώρα καταργείται δέν έχει λόγους ύπάρξεως ή διάταξι. Άλλ' ή Έπιτροπή ίσως λησμονεί ότι και μετά την νομική κατάργησι της προίκας, αυτή δέν πρόκειται να παύση να ύπάρχη έθιμικά, να άξιώνεται δηλ. άπό τους γαμπρούς. Παράλληλα, και άνεξάρτητα άπό την προίκα, έφ' όσον στο νέο πρότυπο του γάμου πού εισάγει ή Έπιτροπή είναι και ή γυναίκα ύπόχρεος στην άρσι των βαρών του γάμου, θα ήταν ύπέρ αυτής, στην περίπτωσι του άδικήματος του άρθρου 921, να είχε στα χέρια της ένα χρηματικό ποσό, με τό οποίο θα μπορούσε να στηρίξη, άπό δικής της πλευράς, τό γάμο πού θα έκανε με άλλο πρόσωπο. γ) Διότι και μεν εύαίσθητοι και άξιοπρεπείς γυναίκες δέν εμφανίζουν τά παθήματά των αυτά εις τά δικαστήρια, ώστε να άποφεύγουν τό σκάνδαλον. Άντιθέτως αι άναξιοπρεπείς χρησιμοποιούν την διάταξιν ως μέσον εκβιασμού» (ένθ' άνωτ. σ. 82). Δέν είναι όμως άπολύτως έτσι τά πράγματα. Υπάρχουν βεβαίως γυναίκες πού δέν επιθυμούν τον θόρυβο μιας δίκης, με σκοπό την άποζημίωσί τους. Άλλά και όσες αναγκάζονται να καταφεύγουν στα δικαστήρια προς προστασία τους δέν είναι τό δίχως άλλο «άναξιοπρεπείς» ή «έκβιάστρια». Έμεις θα κάναμε την αντίθετη σκέψι. Με την πρότασι της Έπιτροπής Γαζή οι «άναξιοπρεπείς» άνδρες, πού άτίμασαν και πρόσβαλαν κάποια γυναίκα, αφήνονται άνενόχλητοι να συνεχίσουν τό έργο τους σε βάρος και άλλων γυναικών, μένοντας ασύδδοτοι και άτιμώρητοι. Κατά τά άλλα έχουμε ίσότητα των δύο φύλων...

4. Ηλικία γάμου για τή γυναίκα.

Τό άρθρο 1350 Α.Κ. όρίζει σαν κατώτατο όριο ηλικίας προς σύναμι γάμου για τον άνδρα τό 18ο και για τή γυναίκα τό 14ο. Η διαφορά όφείλεται σε λόγους καθαρά βιολογικής ώριμότητας έκάστου φύλου, με τις μεσογειακές συνθήκες πού επικρατούν στη χώρα μας. Η Έπιτροπή προτείνει να ύψωθί τό όριο για τή γυναίκα, ώστε να φθάση τό 16ο έτος. "Έτσι κάτω άπό αυτό τό έτος δέν θα επιτρέπεται γάμος σε γυναίκες. Σάν δικαιολογία προς ύποστήριξι της προτάσεώς της ή Έπιτροπή φέρνει τό ότι στο 16ο έτος της ηλικίας της ή γυναίκα είναι βιολογικά ώριμότερη και ψυχολογικά και έτσι δέν θα καταπιέζεται άπό τον κατά πολύ ώριμότερό της άνδρα. Επίσης επικαλείται την ανάγκη άποκαταστάσεως της ισότητος μεταξύ των δύο φύλων. "Ός προς αυτό τό τελευταίο παρατηρούμε ότι έτσι κι άλλοιώς με τή ρύθμισι αυτή δέν έπέρχεται έξίσωσι μία και με τή νέα ρύθμισι διατηρείται, σε μικρότερο, βέβαια, βαθμό ή διαφορά της προς γάμον ηλικίας των δύο φύλων. Αυτή βέβαια ή διαφορά μπορεί να δικαιολογηθί άπό τή διαφορά των βιολογικών

δεδομένων. ὅπως δέχεται καὶ τὸ Σύνταγμα. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ἴδιο μποροῦσε νὰ λεχθῆ καὶ ἂν τὸ ὄριο ἔμενε γιὰ τὴ γυναίκα ἐκεῖ πού ἦταν καὶ πού εἶχε ἀποδειχθῆ πολλαπλὰ χροῖσμα. Ὅμως ἡ ὕψωσι τοῦ ὄριου, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ β' ἐδάφιο τῆς δευτέρας παραγράφου τῆς προτάσεως, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία «κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου ἐπιτρέπεται ὁ γάμος καὶ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἡλικίας ταύτης, ἐὰν ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ ἄνηρ κατέστησε τὴν γυναίκα ἔγκυον» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 84), γεννοῦν τὰ ἐξῆς προβλήματα:

α) Κατ' ἀρχὴν εἶναι ἐρευνητέο κατὰ πόσον ἡ διαφορὰ τῆς πρὸς γάμον ἡλικίας ἀπτεται τῆς ἰσονομίας. Ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ καταφατικὰ καὶ στηρίζει τὴν ἀποψὶ τῆς στὸ ὅτι ὅσο ὠριμότερη εἶναι ἡ γυναίκα τόσο πῶ ἐλεύθερα θὰ ἀποφασίξῃ τὸ γάμο τῆς καὶ τόσο λιγότερο θὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ πιέσεις τρίτων. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἄλλη ὄψι τῶν πραγμάτων. Σὲ ὅσες περιπτώσεις νεαρὲς κοπέλλες παντρεύονται σήμερα πρὶν συμπληρώσουν τὰ 14 χρόνια τους, ὠθοῦνται στὸ γάμο συνήθως ὕστερα ἀπὸ ἀποπλάνησι. Συνήψαν ἐρωτικὸ δεσμὸ, κατὰ κανόνα χωρὶς οἱ γονεῖς τους νὰ γνωρίζουν τίποτε, καὶ ἐφθασαν στὸ ἀπροχώρητο. Τώρα ζητοῦν νὰ παντρευθοῦν. Δὲν τὶς ἐκβιάζει κανεὶς. Οἱ ἴδιες οἱ πράξεις τους ὑποδεικνύουν αὐτὴ τὴ λύσι. Τὸ ὄριο τῶν 16 ἐτῶν πού προτείνεται, θὰ πολλαπλασιάσῃ τὶς ἀνάλογες περιπτώσεις καὶ θὰ δυσκολεύσῃ τὴν ἀποκατάστασι τῶν παιδιῶν αὐτῶν. Ὅποτε θὰ ἔχουμε ἀνισότητα εἰς βάρος τῶν γυναικῶν. Οἱ ἄνδρες θὰ μποροῦν νὰ τὶς κακοποιῶν καὶ θὰ ἐπικαλοῦνται τὸ νόμο γιὰ νὰ μὴ τὶς παντρευθοῦν. β) Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀναθέτει στὸ Δικαστήριον νὰ παρέχῃ συγγνώμη γιὰ τὴν παροράκαμψι τοῦ ὄριου, καὶ μόνο γιὰ τὴν περίπτωσι πού ὁ ἄνδρας κατέστησε τὴν γυναίκα ἔγκυον. Ἐρωτᾶται ὅμως: Ἀφοῦ ἡ ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου θὰ εἶναι ἀπλῶς διαπιστωτικὴ τοῦ γεγονότος τῆς ἐγκυμοσύνης, γιὰτί οἱ τέτοιες περιπτώσεις νὰ μὴ ρυθμίζονται εὐκολότερα, χωρὶς πολλὰς διαδικασίας, ἔξοδα, χρόνο κλπ. Μέχρι σήμερα τὴν ἀρμοδιότητα αὐτὴ σιωπηρῶς ἔχει ἡ Ἱ. Σύνοδος, ἡ ὁποία σὲ τέτοιες περιπτώσεις παρέχει τὴν ἀδεία ἱερολογήσεως τοῦ γάμου μὲ μιὰ διαδικασίαν σύντομη καὶ ἀνέξοδη. Ἄν ἡ Ἐπιτροπὴ δυσανασχέτῃ γιὰ τὴν τέτοια ἀνάμειξι τῆς Ἐκκλησίας ἢ σκέπτεται τὴ μελλοντικὴ εἰσαγωγή τοῦ πολιτικοῦ γάμου, θὰ μποροῦσε τὴ δικαιοδοσίαν αὐτὴ νὰ τὴν ἀναθέσῃ στὸ ἀρμόδιον γιὰ τὴν ἐκδοσι τῆς ἀδείας τελέσεως γάμου ὄργανον, ὥστε νὰ διευκολύνονται οἱ ἄνθρωποι. γ) Τὸ Σχέδιον προβλέπει τὴν παροχὴ τῆς συγγνώμης μόνο γιὰ τὴν περίπτωσι ἐγκυμοσύνης. Γιατί ὅμως μὴ ὀ γι' αὐτὴν; Ἄν κάποιος ἀποπλάνησῃ μιὰ κοπέλλα κάτω τῶν 16 ἐτῶν, χωρὶς νὰ τὴν καταστήσῃ ἔγκυον ἢ ἂν τὴν καταστήσῃ ἔγκυον καὶ τὴν ἐξαναγκάσῃ σὲ ἀμβλώσει, γιὰτί νὰ μὴ μπορῆ νὰ τὴν παντρευθῆ πρὶν συμπληρώσῃ τὰ 16 χρόνια τῆς; Καὶ θὰ εἶναι ὁ πατέρας τῆς ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ἀνέχεται ὡς «ἀρραβωνιαστικὸς» γιὰ ἓνα ἢ δύο χρόνια, μέχρις ὅτου ἐνηλικιωθῆ ἢ κόρη του; Ἡ θὰ πρέπει νὰ ἀνέχεται τὴ συνέχεια τῶν σχέσεων

τοῦ παιδιοῦ του μὲ τὸν μέλλοντα γαμπρό; Ἡ πείρα ἐπιβάλλει σὲ τέτοιες περιπτώσεις ἄμεσες λύσεις. Καὶ γιὰ τὴν προστασίαν τῶν κοριτσιῶν καὶ γιὰ τὴν ἀποτροπὴ διαπληκτισμῶν.

Τὸ ἐπιχείρημα τῆς Ἐπιτροπῆς ὅτι ἐμφανίζεται διεθνῶς ἡ τάσι πρὸς ὕψωσι τοῦ ὄριου ἡλικίας τῆς γυναίκας, δὲν εἶναι ἀπροσμάχητο. Οἱ κλιματολογικὲς συνθήκες στὴ χώρα μας κίνουν νὰ ὠριμάξῃ ἐνωρίτερα ἡ γυναίκα ἐδῶ, παρὰ σὲ ἄλλες βορειότερες χώρες. Δὲν εἶναι ἀξιωματικὰ τὰ πρότυπα ξένων χωρῶν, ὅπου ἐπικρατοῦν διαφορετικὲς τέτοιες συνθήκες.

5. Τὸ ἐκ τοῦ Βαπτίσματος κώλυμα.

Τὸ ἰσχύον Δίκαιο (ἄρθρον 1361 Α.Κ.) εἰσάγει κώλυμα γάμου μεταξὺ τοῦ ἀναδόχου καὶ τοῦ ἀναδεκτοῦ ἢ τῆς μητέρας του. Ἡ Ἐπιτροπὴ προτείνει τὸν περιορισμὸ τοῦ κωλύματος μόνο μεταξὺ τοῦ ἀναδόχου καὶ τοῦ ἀναδεκτοῦ, ἐξαιρουμένης τῆς μητέρας του. Ἐτσι ἀποκαθίσταται ἡ... ἰσότητι. Ἡ ἰσχύουσα διάταξι εἶναι κατὰ τὴ γνώμη τῆς Ἐπιτροπῆς ἀντισυνταγματικὴ, διότι τονίζει τὸ κώλυμα μόνο εἰς βάρος τῆς γυναίκας. Ὅστόσο εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ νομολογία ἔχει δεχθῆ τὴν ἐπέκτασι τοῦ κωλύματος καὶ στὰ ἀντίθετα γένη, ἐπαναφέροντας ἔτσι, στὴν πράξι, τὴν ἰσότητι τῶν δύο φύλων στὴ ρύθμισι τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Δηλ. ἔχει δεχθῆ ὅτι, ὅπως κωλύεται ὁ γάμος τοῦ κουμπάρου μὲ τὴν ἀναδεξιμίαν του ἢ τὴν μητέρα τῆς, ἔτσι, τὸ ἴδιο κωλύεται ὁ γάμος καὶ τῆς κουμπάρης μὲ τὸν ἀναδεξιμιὸν τῆς ἢ τὸν πατέρα του. Δηλ. πλήρης ἐξίσωσι τῶν φύλων. Ἐνῶ λοιπὸν πρὸς ἀποκατάστασι τῆς ἰσότητος θὰ ἀρκοῦσε ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ διατυπώσῃ σαφέστερα τὴν διάταξι ὥστε νὰ καλύπτῃ καὶ τὰ δύο γένη, αὐτὴ προτίμησε νὰ περιορίσῃ τὸ κώλυμα, τὸ ὁποῖο —σημειωτέον— προβλέπεται ἀπὸ τοὺς Ἱ. Κανόνες καὶ εἶναι ζήτημα ἂν ὕστερα ἀπὸ τὴ συνταγματικὴ κατοχύρωσι τους (ἄρθρον 3 τοῦ Συντάγματος 1975) ἢ προτεινομένη ρύθμισι εἶναι συνταγματικὴ. Θὰ μποροῦσε δηλ. νὰ υἰοθετηθῆ ἡ ἐξῆς διατύπωσι: «Κωλύεται ὁ γάμος τοῦ ἀναδόχου μὲτὰ τοῦ ἀναδεκτοῦ ἢ τῶν γονέων αὐτοῦ». Μὲ αὐτὴν θὰ λυόταν τὸ ζήτημα τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων καὶ θὰ ἐτηροῦντο καὶ οἱ Ἱ. Κανόνες. Ἄλλὰ φαίνεται ὅτι, ἐν ὄψει καὶ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 149 τοῦ Σχεδίου, ἡ προτεινομένη διάταξι πρόκειται νὰ καλύψῃ κάποιαν ἢ κάποιες συγκεκριμένους περιπτώσεις, μέχρι τώρα κωλυόμενες.

6. Ὁ πένθιμος ἐνιαυτός.

Μιὰ γυναίκα, ὅταν λυθῆ ἢ ἀκρωθῆ ὁ γάμος τῆς, δὲν μπορεῖ νὰ ξαναπαντρευθῆ πρὶν περάσουν δέκα τοῦλάχιστον μῆνες. Τοῦτο ἀποβλέπει στὸ νὰ καλυφθῆ τὸ μέγιστον δυνατὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τῆς συλλήψεως μέχρι τῆς τεκνογονίας, ὥστε νὰ ἀποτραπῆ τυχὸν «σύγχυσις τῆς γονῆς» στὴν περίπτωσι πού ἡ γυναίκα αὐτὴ θὰ τελοῦσε νέον γάμον, μὲ κίνδυνον νὰ μὴν εἶναι εὐκόλα προσδιοριστὸς ὁ πατέρας τοῦ κυοφορουμένου

(άρθρο 1365 Α.Κ.). Παράλληλα τὸ ἄρθρο προβλέπει ὅτι ἡ ἀπαγόρευσι παύει νὰ ἰσχύη ἂν ἐν τῷ μεταξὺ ἢ γυναικα γεννήσῃ. Ἡ Ἐπιτροπὴ διατηρεῖ τὸ κώλυμα, ἀλλὰ ἀναθέτει στὸ δικαστήριον νὰ ἐπιτρέπῃ τὸ γάμο καὶ πρὶν περάσῃ τὸ 10μηνο, ἐφ' ὅσον ἀποδεικνύεται πῶς ἡ γυναικα δὲν κυφορεῖ ἢ ἦταν προφανῶς ἀδύνατο νὰ συλλάβῃ ἀπὸ τὸν πρῶτον σύζυγό της. Ἡ ρύθμισι εἶναι μὲν ὀρθή, ἀλλὰ δὲν ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ποιά σχέσι ἔχει μὲ τὴν ἰσότητα τῶν δύο φύλων. Αὐτὸ καθαυτὸ τὸ κώλυμα εἶναι μόνον γυναικεῖο, δικαιολογούμενο ἐκ βιολογικῶν αἰτίων. Ἡ Ἐπιτροπὴ παραδέχεται ὅτι «τὰ γνωρίζοντα τὸ παρὸν κώλυμα Δίκαια χορηγοῦν ἐν γένει ἀπαλλαγὴν, κυρίως ὁσάκις ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἐγκυος... Τὴν πρακτικὴν ταύτην ἐφαρμόζουν καὶ αἱ παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαί, χορηγοῦσαι τὴν ἄδειαν καὶ πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ δεκαμήνου, ἐπὶ τῇ βάσει ἰατρικοῦ πιστοποιητικοῦ» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 87-88). Ἡ ρύθμισι ἀφήνει τὴν ὑποψία ὅτι «τοῦτο ὅλον γέγονε» γιὰ νὰ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἡ δικαιοδοσία ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἡ ἀνάμειξι πάντως τοῦ δικαστηρίου θὰ προσθέσῃ νέες δυσχέρειες σὲ ἓνα τόσο ἀπλό θέμα, πὺν λύεται μὲ ἓνα πιστοποιητικόν. Διάφορη πάντως εἶναι ἡ περίπτωσι ὅταν πρόκειται νὰ κριθοῦν ὅλες οἱ ἄλλες, πλὴν τῆς μὴ συνδρομῆς τῆς ἐγκυμοσύνης, προϋποθέσεις γιὰ τὴν παροχὴ τῆς συγγνώμης. Ἐδῶ χρειάζεται ὅπωςδῆποτε δικαστικὴ διαδικασία.

7. Κατάργησι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας.

Τὸ ἄρθρο 1387 Α.Κ. προβλέπει ὅτι «ὁ ἀνὴρ ἀποφασίζει περὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἑγγαμον βίον». Ἡ Ἐπιτροπὴ, κρινόντας ἀντισυνταγματικὴ τὴ διάταξι, προτείνει τὴν ἀντικατάστασι τῆς καὶ εἰσηγείται τὴν κατάργησι τοῦ σημερινοῦ τύπου γάμου ὅπου κυριαρχεῖ ἡ μορφή τοῦ ἀνδρα. Ὁ νέος τύπος γάμου πὺν υἰοθετεῖ τὸ Σχέδιο, «στηρίζει τὴν ὑπόστασι τοῦ σὲ δυὸ «ἰσότητους συζύγους» σὲ ἀντίθεσι μὲ ἓνα μακρότατο παρελθόν, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὁποῖου ἡ οἰκογένεια στηρίχθηκε στὴν κυρίαρχη μορφή τοῦ ἀνδρα» (Ἰσημῆνης Ἀνδρουλιδάκη - Δημητριάδη ἐνθ' ἄνωτ. σ. 9). Ἔτσι προτείνεται ἡ ἀντικατάστασι τοῦ ἄρθρου 1387 Α.Κ. μὲ τὴν ἐξῆς διάταξι: «Οἱ σύζυγοι ἐν τῇ ἐκκληρωσῇ τῆς πρὸς συμβίωσιν ὑποχρεώσεώς των, ἀποφασίζουν ἀπὸ κοινοῦ περὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν συζυγικὸν βίον...». Μὲ τὴ διάταξι αὐτὴ εἰσάγεται ἡ ἀπὸ κοινοῦ διεύθυνσι τοῦ οἴκου ἐν ἰσοτιμίᾳ μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς.

Ἡ σημερινὴ μορφή τοῦ γάμου, ὡς αὕτη προκύπτει ἐκ τῆς ρυθμίσεως τῶν προσωπικῶν ὅσον καὶ τῶν περιουσιακῶν ἐκ τοῦ γάμου σχέσεων, εἶναι ἡ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπεροχῆς τοῦ ἀνδρὸς, μὲ περιορισμὸν τῆς γυναικὸς εἰς τὴν θέσιν τῆς οἰκοκυρᾶς» (Υπουργεῖο Δικαιοσύνης... ἐνθ' ἄνωτ. σ. 88). Ἡ μορφή αὕτη, κατὰ τὴν Ἐπιτροπὴ, δὲν ἀνταποκρίνεται πλέον πρὸς τῆς σύγχρονες κοινωνικῆς συνθήκας καὶ ἀντιλήψεις. Αὐτές, ὕστε-

ρα ἀπὸ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησι τῆς γυναικὸς ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ τὴ σχεδὸν γενίκευσι τῆς ἐξωοικιακῆς ἐργασίας της, διακρίνουν σήμερα τρεῖς εἶδη γυναικῶν ἐγγάμων. Τῆς ἀσχολούμενες μὲ τὰ οἰκοκυρικά, τῆς ἐργαζόμενες βοηθητικὰ κοντὰ στὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀνδρὸς τους χωρὶς νὰ ἀμειβονται καὶ τέλος, τῆς ἐργαζόμενες ἀνεξάρτητα καὶ ἀμειβόμενες. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐκτίμησι τῆς Ἐπιτροπῆς, «ἐκ τῶν ἀνωτέρω μορφῶν τοῦ γάμου, αἱ δύο πρῶται ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀπὸ αἰῶνων παράδοσιν, ἐνῶ ἡ τρίτη ἀνατρέπει τὴν μέχρι τοῦδε κοινωνικὴν δομὴν τοῦ γάμου» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 89), ἀλλ' ὡστόσο αὕτη ἀκριβῶς ἡ τρίτη μορφή ἔχει ἀρχίσει νὰ ἐπεκτείνεται ἰδιαίτερα στῆς πόλεις. Ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ, ὅτι οἱ τροποποιήσεις πὺν προτείνει, πρέπει νὰ εἶναι ἐλαστικῆς, ἀφήνοντας περιθώρια στοὺς συζύγους νὰ διαμορφώνουν τὴν ἑγγαμὴν σχέσι «συμφώνως πρὸς τὰ ἐκάστοτε ἤθη καὶ τὰς ἀνάγκας ἢ τὰς ἀντιλήψεις των» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 89).

Ἡ θέσι ὁμῶς τῆς Ἐκκλησίας στὸ προκείμενο ζήτημα εἶναι διαφορετικὴ. Ὁ Ἄπ. Παῦλος διδάσκει ὅτι «ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς». Καὶ ἐπιβάλλει «ἡ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἀνδρα». Ἡ πρώτη ἐντύπωσι πὺν προσφέρεται ἀπὸ τὴ θεώρησι τῶν διατάξεων τούτων εἶναι ὅτι καθιερῶνεται μέσα στὸ χριστιανικὸ γάμο ἡ ἀπόλυτη ἀνδροκρατία καὶ ἡ ἀνδρική αὐθαιρεσία. Ἡ ἀληθινὴ ὁμῶς ἐρμηνεῖα τῶν θέσεων αὐτῶν εἶναι ὅτι ὁ ἀνδρα ἔχει ἱερὴ ὑποχρέωσι νὰ προστατεύῃ καὶ νὰ ἀγαπᾷ τὴ γυναικα του, ὅπως τὴν ἴδια του τὴ σάρκα. Ἐκεῖνη δὲ ὀφείλει νὰ τὸν σέβεται ὡς προσωπικότητα καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷ. Δηλ. καθιερῶνεται, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμοιβαιότητος, τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον τοῦ καθενὸς μέσα στὸ γάμο νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ νὰ προσφέρῃ συνάμα τὴν ἀγάπη, τὴν κατανόησι, τὴ συνεργασίαν. Κατὰ τὴ χριστιανικὴ ἀποψι ὁ ἀνδρα εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου ὄχι μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀποκλειστικότητος, ἀλλὰ τῆς συναρχηγίας μὲ τὴ γυναικα του, πὺν εἶναι ἡ βασίλισσα τοῦ σπιτιοῦ. Οἱ σύγχρονες βέβαια φεμινιστικῆς ἀντιλήψεις δυσανασχετοῦν γι' αὐτὸ τὸ σχῆμα καὶ μιλοῦν μὲ περιφρόνησι γιὰ «ἀνδρικούς καὶ γυναικεῖους ρόλους μέσα στὸ γάμο». Ἡ κα Ρούλα Κακλαμανάκη, δικαστῆς, στὸ ἔργο της «Ἡ θέσι τῆς Ἑλληνίδας στὴν οἰκογένεια, στὴν πολιτεία», γράφει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ: «Ἡ γυναικα μπαίνει στὴν παραγωγή, ἀλλὰ δὲν βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι. Μοιράζεται μὲ τὸν ἀνδρα τῆς εὐθύνες γιὰ τὰ κοινὰ καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ βιοπορισμοῦ, ἀλλὰ δὲν μοιράζεται ὁ ἀνδρα μαζί της τῆς εὐθύνες τοῦ σπιτιοῦ. Καὶ ὅταν ἀκόμη τὴν βοηθᾷ καὶ τὴν ἀνακουφίζει (μιλάμε πάντα γιὰ τὴ μεγάλη πλειοψηφία), δὲν παίρνει τὴ δικὴ της εὐθύνη καὶ τὴν ἑγνοια, ἀπλῶς τὴ συντρέχει. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κλίμα καὶ κάτω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους, οἱ δυσκολίες πὺν συναντᾷ ἡ ἐργαζόμενη, εἶναι τεράστιες. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ προβλήματα τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν παιδιῶν καθιερώθηκε νὰ εἶναι δικὰ τῆς προβλήματα. Αὐτὸ εἶναι θεσμοθετημένο, ἄλλωστε, σὲ συνδυασμὸ μὲ τῆς ἀρχηγικῆς καὶ τῆς προστατευτικῆς ἀρμοδιότητες τοῦ ἀνδρα, ἀπὸ τὸν Ἀστικὸ Κώδικα... Τὰ προβλήματα τῆς

εργαζόμενης γυναίκας έχουν βάση το διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων σε ανδρικούς και γυναικίους ρόλους» (Πρόβλ. «Νέοι Όριζόντες» Μάρτιος - Άπρίλιος 1980 σ. 16).

Ή ύπαρξι ανδρικών και γυναικείων ρόλων μέσα στο γάμο εκλαμβάνεται από τις σύγχρονες φεμινίστριες σαν άρνησι τής αρχής τής ισότητας και επιδιώκεται ή εξισοπέδωσι των πάντων, προφανώς με βάση ώρισμένα πρότυπα που ύπάρχουν ήδη σε χρήση ενίοτε στο έξωτερικό. Αυτό άλλωστε φαίνεται να δέχεται και ή Έπιτροπή που προσθέτει: «Συμφώνως προς την προτεινομένη διάταξιν, ίνα είναι νόμιμος ή υπό των συζύγων ρύθμισις τής έγγάμου των συμβιώσεως, δέον ή μεταξύ αυτών κατανομή των έργων να επιτρέπη την ανάπτυξιν τής επαγγελματικής ή άλλης δραστηριότητος εκάστου και δή τής γυναικός. Δέον να λαμβάνεται υπό των συζύγων, κατά τας συμφωνίας των, ιδιαίτερα πρόνοια διά την αντιμετώπισιν των εκ τής μητρότητος καθηκόντων και τον συμβιβασμόν αυτών προς τας λοιπάς δραστηριότητας τής γυναικός. Συνέπεια τούτων θα είναι ή ύποχρέωσις του άνδρος να βοηθή εις τὰ οικιακά και να μετέχη εις την φροντίδα των τέκνων —εάν εργάζονται άμφοτέροι οί σύζυγοι— να αναλαμβάνη προεχόντως ή αποκλειστικώς τὰ έργα αυτά, εάν εργάζεται μόνον ή γυνή ή εις περιπτώσιν εγκυμοσύνης, λοχείας, θηλασμού. Ένώ αντίθετως, εάν εργάζεται μόνον ο σύζυγος, τας ανωτέρω φροντίδας θα έχη αποκλειστικώς ή σύζυγος. Θα ήτο δυνατόν να διατυπωθή διάταξις όρίζουσα ρητώς τὰ ανωτέρω ως ή νέα παράγραφος 95 αυστρ. Α.Κ. Κατ' αυτήν άμφοτέροι οί σύζυγοι ύποχρεούνται εις οικιακήν εργασίαν, έκαστος αναλόγως των προσωπικών του συνθηκών, των ικανοτήτων του και τής επαγγελματικής του άπασχολήσεως, ενώ ο μη εργαζόμενος επαγγελματικώς θα έχη αποκλειστικώς την φροντίδα του οίκου και των τέκνων» (Έπουργείου Δικαιοσύνης... ένθ' άνωτ. σ. 93).

Άλλά όλα αυτά, για να γίνουν, δέν χρειάζονται διατάξεις του νόμου. Και σήμερα πολλά νέα ζευγάρια κανονίζουν μόνα τους και με γνώμονα τις ανάγκες τους, πώς πρέπει να συνεργασθούν στην αντιμετώπισι τέτοιου είδους προβλημάτων του σπιτιού. Έπάρχουν πολλοί άνδρες που μένουν τὸ άπόγευμα π.χ. στο σπίτι με τὰ παιδιά, όταν την ίδια ώρα ή γυναίκα τους είναι ύποχρεωμένη να είναι στη δουλειά της. Όμως ή καθιέρωσι κ ο ι ν ω ν ρόλων μέσα στην οικογένεια φοβούμεθα ότι όχι μόνο ανατρέπει τή φυσική τάξι των πραγμάτων, αλλά αντίβαινει στις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στην πατρίδα μας, και αυτό όχι χωρίς συνέπειες. Τοῦτο άλλωστε αναγνωρίζει ρητώς και ή Έπιτροπή, που όμολογεί: «Βεβαίως ή εισαγωγή τής ισότητας εις τας σχέσεις των δύο συζύγων δέν θα επιφέρη κατ' άνάγκην και την μεταβολήν των κοινωνικών ήθων, γεγονός τὸ όποϊον δυσχερώς δύναται να επιτύχη ο νόμος. Αί συζυγικαι σχέσεις έν τοίς πράγμασι θα ρυθμίζονται πάντοτε και άνεξαρτήτως νομοθετικών όρισμών

είτε άρμονικώς ή συμβιβαστικώς, είτε διά τής δυναμικής επικρατήσεως του ένός ή του άλλου των συζύγων. Ή άδυναμία ρυθμίσεως, κατά τινα των ειρημένων τρόπων, θα όδηγήση θάπτον ή βράδιον εις τὸ διαζύγιον...» (ένθ' άνωτ. σ. 90).

Ή κατάργησι τής ανδρικής άρχηγίας στον οίκο και ή αντικατάστασί της με την άπόλυτη ισότητα μεταξύ των συζύγων, είναι δυνατόν να δημιουργήση, σε σχέση με όσα προηγουμένως έπεσημάνθησαν, ώρισμένα σοβαρά προβλήματα. Και αυτά είναι: α) Ποιός θα επιλήψι τυχόν διαφωνία των συζύγων στη λήψι κάποιας αποφάσεως που θα αναφέρεται στο συζυγικό βίο; Το Σχέδιο απέφυγε να πάρη θέση. Άν προέβλεπε δικαστική κρίσι, τότε θα ώδηγοῦσε τις συζυγικές σχέσεις, ήδη από την πρώτη διαφωνία, κοντά στο διαζύγιο. Γιατί βέβαια όταν μία, έστω και μικρή διαφωνία, που από πείσμα ένδεχομένως δέν θα μπορούμε να ρυθμισθί, θα έπρεπε να φθάση μέχρι του δικαστηρίου, θα ήταν περιττό να περιμένη κανείς πώς ύστερα από μία τέτοια διαδικασία και αντιδικία ο γάμος θα συνεχιζόταν άπρόσκοπτα. Τώρα όμως που δέν προβλέπει δικαστική κρίσι, αλλά που καταργεί τον πρώτο λόγο του άνδρος, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για συνεχείς διχογνωμίες μεταξύ δυστρόπων συζύγων. Εάν συμβή να επιδειχθί άκαμψία και από τὸ ένα και από τὸ άλλο μέρος, θα έχουμε διάσπασι τής συζυγίας. Όσως προτιμότερο θα ήταν να όρίζεται ή από κοινού μὲν λήψι αποφάσεων για ό,τι άφορᾶ στον συζυγικό βίο, και ή σε περιπτώσιν διαφωνίας, τελική επικράτησι τής γνώμης του άνδρος. Με τον τρόπο αυτό θα έσωζετο ή βιωσιμότητα του γάμου. β) Το Σχέδιο παραδέχεται πως ή νέα ρύθμισι στην πραγματικότητα θα παραμείνη γράμμα κενό, γιατί τις συζυγικές σχέσεις θα εξακολουθήση να διέπη τὸ ήθος των συζύγων, ή ύπεροχή του ένός ή του άλλου ή ο μεταξύ τους συμβιβασμός. (Βλ. ένθ' άνωτ. σ. 90-91). τούτο δέ άνεξαρτήτως τής έν τῷ νόμῳ ρυθμίσεως, είτε δι' αυτής επιβάλλεται ή ύπεροχή του άνδρος, είτε εισάγεται ή ισότητα των συζύγων. Άλλ' έν τοιαύτη περιπτώσει προς τί τὸ λεκτικό πυροτέχνημα με τις άπροσδιόριστες επιπτώσεις στην όμαλή λειτουργία του οίκου και ή καθαίρεσι του άρχηγού του; Άν ή παρουσία του κρίνεται περιττή ή αν διατυπώνονται φόβοι αυθαιρεσιών του, θα μπορούσε να ληφθούν πρόσθετα μέτρα αποκλείοντα κάθε κατάχρησι άσκήσεως έξουσίας εκ μέρους του σε βάρος τής γυναίκας. Ή θρησκεία θέλει τον άνδρα και τή γυναίκα δίπλα - δίπλα, συνεργαζόμενους στον κοινό άγώνα, τους θέλει συναρχηγούς του οίκου, επιβαρύνει τον άνδρα με περισσότερες φροντίδες και εϋθύνες, σαν προστάτη τής οικογένειας, επιθέτει στη γυναίκα τις ιδιαίστες φροντίδες τής μητρότητος, αναθέτει και στους δύο γονείς τή μέριμνα τής άνατροφής των παιδιών, δίδοντάς τους ξεχωριστούς ρόλους, που και από τή φύσι είναι έν πολλοίς, δεδομένοι. Έτσι, ενώ στην ουσία, χωρίς να καθιερώνεται αυτό που σήμερα λέγεται ισότητα των δύο φύλων, τηρείται τὸ μέτρο που επιβάλλει σε κάθε σύζυγο ύποχρεώσεις και δικαιώ-

ματα, τὸ Σχέδιο καθιερώνοντας ρητὰ τὴν ἰσότητα, χωρὶς παράλληλα νὰ ἐπιλύη τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργεῖ αὐξάνει τὶς πιθανότητες διαλύσεως τῆς οἰκογένειας. Ἄν τὸ νὰ μείνῃ ὁ ἄνδρας ἀρχηγὸς τῆς συζυγίας προσκρούει στὴν ἰσότητα, μήπως τὸ νὰ ἀναγνωρισθῆ «κεφαλὴ» τῆς οἰκογένειας θὰ ἦταν ἀνεκτό, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι, σὲ συνεργασία μὲ τὴ σύζυγο —ὅπως θέλει ἡ Ἐκκλησία— θὰ ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνη τοῦ συντονισμοῦ τῶν προσπαθειῶν καὶ τῶν δύο τούτων γιὰ μιὰ εὐτυχιωμένη συμβίωσι; γ) Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησι τῆς γυναίκας εἰδικὰ θὰ μπορούσε νὰ κατοχυρωθῆ ἐναντίον κάθε αὐθαιρέτου ἀρνήσεως τοῦ συζύγου νὰ τῆς τὴν ἐπιτρέψῃ. Ἄν ἡ σημερινὴ ρύθμισι δὲν ἱκανοποιεῖ, ὑπῆρχαν περιθώρια γιὰ περισσότερες ἐγγυήσεις εὐθιγκρίας τοῦ ἀνδρός, χωρὶς νὰ ἀνατρέπεται ὁλοσχερῶς ἡ δομὴ τοῦ γάμου. Θὰ μπορούσε δηλ. νὰ γίνεται οἰκοδόμησι καὶ ὄχι γκρέμισμα.

8. Τὸ χωριστὸ ἐπώνυμο τῆς συζύγου.

Σύμφωνα μὲ τὸ Σχέδιο, τὸ σημερινὸ ἄρθρο 1388 τοῦ Α.Κ. ἀντικαθίσταται ὡς ἀκολουθῶς: «Ὁ γάμος οὐδεμίαν ἐπάγειται μεταβολὴν εἰς τὸ ἐπώνυμον τῶν συζύγων. Ἐκάτερος τῶν συζύγων δύναται νὰ χρησιμοποιῆ κοινωνικῶς τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἐτέρου, χωρὶς νὰ συνιστᾷ τοῦτο προσβολὴν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ». Ἡ λύσι αὐτὴ ἀναγνωρίζεται καὶ ἀπὸ τοὺς εἰσηγητὲς τῆς σὰν «πράγματι τολμηρῆ» («Νέοι Ὁρίζοντες» ἐνθ' ἄνωτ. σ. 8). Ἐμεῖς θὰ λέγαμε ὅτι, παράλληλα, εἶναι καὶ περιττὴ, γιατί τὸ ἰσχύον Δίκαιον κάλυπτε τὶς ἀνάγκας ποὺ εἶχαν ὠρισμένες γυναῖκες νὰ κρατήσουν καὶ τὸ δικὸν τους ἐπώνυμο. Συγκεκριμένα τὸ ἄρθρο 1388 Α.Κ. προβλέπει σήμερον, ὅτι ἡ γυναῖκα παίρνει τὸ ἐπώνυμο τοῦ ἀνδρός. Ἀλλά, παρὰ τὴν ἀπόλυτη αὐτὴ διατύπωσι τοῦ νόμου, τόσο ἡ ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου, ὅσο καὶ ἡ νομολογία ἔχουν δεχθῆ καὶ καθιερώσει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ δικαίωμα τῆς γυναίκας νὰ χρησιμοποιῆ, παράλληλα μὲ τὸ συζυγικόν, καὶ τὸ οἰκογενειακόν τῆς ὀνομα ὕστερα ἀπὸ συγκατάθεσι τοῦ ἀνδρός τῆς, ἂν δὲν ἔχη πρὸς τοῦτο συμφέρον, ἢ τυχόν ἀρνησι τοῦ ἀνδρός νὰ συναινέσῃ θεωρεῖται καταχρηστικὴ καὶ δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ νομολογία τοῦ Α.Π. ἔχει δεχθῆ ὅτι μπορεῖ ἡ γυναῖκα νὰ χρησιμοποιῆ καλλιτεχνικόν ψευδώνυμο, παράλληλα πρὸς τὸ οἰκογενειακόν τῆς ἐπώνυμο, ἂν ἔχη πρὸς τοῦτο συμφέρον.

Τὸ Σχέδιο, παρὰ ταῦτα, εἰσάγει τὸ καθεστῶς τῆς διατηρήσεως ἀπὸ κάθε σύζυγο τοῦ δικοῦ του ἐπώνυμου. Ἡ λύσι αὐτὴ, κατὰ τὴν Ἐπιτροπὴν, «ἔχει τὰ προσόντα τὸ ἐπώνυμο νὰ εἶναι ἀπλό καὶ προπαντὸς ἀμετάβλητο, ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὴν ἰσότητα καὶ μὲ τὴ δυνατότητα τῆς χρησιμοποιήσεως στὶς κοινωνικὰς σχέσεις τοῦ ἐπώνυμου τοῦ ἄλλου συζύγου, ἱκανοποιεῖ τὶς κρατούσας ἀκόμα ἀντιλήψεις. Τὰ πλεονεκτήματα αὐτὰ εἶναι τόσο σοβαρά, ὥστε γιὰ χάριν τους νὰ θυσιάσῃ τὸ κοινὸ οἰκογενειακόν ἐπώνυμο» (ἐνθ'

ἀνωτ. σ. 240). Ὡστόσο ἡ λύσι τοῦ Σχεδίου ἔχει ἀρκετὰ μειονεκτήματα.

α) Εἶναι ξένη πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα. Οἱ σύγχρονες φεμινίστριες ἐπικρίνουν τὸ Δίκαιον ποὺ παρέχει στὸν ἄνδρα «τὸ δικαίωμα νὰ διαιωνίξῃ τὸ γένος του μέσα ἀπὸ τὸ ἐπώνυμό του» (Ἰομήνη Ἀνδρουλιδάκη - Δημητριάδη, «Νέοι Ὁρίζοντες» ἐνθ' ἄνωτ. σ. 9). Ὅμως οἱ συνθήκες ποὺ ἐπικρατοῦν σήμερον στὴν πατρίδα μας δὲν καθίζουν τὸ δικαίωμα αὐτό, οὔτε τὸ ἐκλαμβάνουν σὰν ἔκφρασι ἀνδροκρατίας ποὺ ἀντιβαίνει στὴν ἰσότητα τῶν δύο φύλων. Τὸ ἴδιο περίπου καθεστῶς ἀκολουθοῦν σήμερον τὰ λατινικὰ Δίκαια (Γαλλία, Βέλγιο, Κάτω Χῶρες, Ἰταλία), τὰ ἀγγλοαμερικανικὰ καὶ τὰ σκανδιναβικὰ. Στὶς χώρες αὐτὲς ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ παράλληλα ἐπιβάλλεται ἡ ὑπαρξὴ κοινῦ ἐπώνυμου τῶν συζύγων. Πῶς ἐκεῖ συμβιβάζονται τὰ πράγματα καὶ σὲ μᾶς κρίνεται «σαφῶς ἀντισυνταγματικὴ» ἡ ἐπικρατοῦσα σήμερον ρύθμισι;

β) Πλήττει τὴν διὰ τοῦ κοινῦ ἐπώνυμου ἔκφρασι τῆς ἐνότητος τῆς οἰκογένειας. Ἡ ἴδια ἡ Ἐπιτροπὴ δέχεται σὰν αἴτημα, ποὺ τοποθετεῖται ἐμπρὸς στὸν Ἑλληνα νομοθέτη, τὴν ὑπαρξὴ κοινῦ ἐπώνυμου τῶν συζύγων καὶ τῶν τέκνων, ποὺ θὰ εἶναι «σημεῖον ἐνότητος τῆς συζυγικῆς καὶ οἰκογενειακῆς κοινωνίας, δι' οὗ βεβαιοῦται νομικῶς, ἀλλὰ καὶ κοινωνικῶς ἡ οἰκογενειακὴ κατάστασις καὶ ἡ συγγένεια» (Ἐπιτροπῆς Δικαιοσύνης... ἐνθ' ἄνωτ. σ. 95). Ἐν τούτοις ἡ χρησιμοποίησι δύο διαφορετικῶν ἐπώνυμων ἀπὸ κάθε ἕνα σύζυγο διασπᾷ τὴν ἐνότητα τῆς οἰκογένειας καὶ τὴ συγγένεια, πράγμα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῆ μὲ τὸ ὑπὲρ τῆς λύσεως αὐτῆς προβαλλόμενον ἐπιχείρημα, ὅτι ἔτσι ἡ γυναῖκα παύει νὰ μεταβάλλεται «εἰς χαμελαίοντα εἰς περίπτωσιν συνάψεως περισσοτέρων γάμων, διαζυγίων κλπ., φαινόμενον τὸ ὁποῖον θὰ ἐπαυξήθῃ εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 96). Τὸ ὅτι ἐξ ἄλλου μιὰ γυναῖκα μπορεῖ, μὲ τὸ σημερινὸ καθεστῶς, νὰ ἀλλάξῃ ἐπτά φορές ἐπώνυμο, ἂν τύχῃ καὶ παντρευθῆ τρεῖς φορές, δὲν μπορεῖ νὰ τεθῆ σὰν κανόνας καὶ νὰ ὀδηγήσῃ στὴ νέα προτεινομένη ρύθμισι, ὅταν οἱ ἀρνητικὰς ὄψεις τῆς εἶναι φανερόν ὅτι ὀδηγοῦν σὲ ἀποτελέσματα περισσότερο καθοριστικὰ τῆς διασαλεύσεως τῆς οἰκογενειακῆς ἐνότητος.

γ) Εἰσάγει διπλὸ ἐπώνυμο, ἀφοῦ ἡ γυναῖκα θὰ διατηρῆ μὲν τὸ οἰκογενειακόν τῆς ἐπώνυμο, θὰ χρησιμοποιῆ δὲ στὶς κοινωνικὰς τῆς σχέσεις τὸ ἐπώνυμο τοῦ ἀνδρός τῆς. Τὸ Σχέδιο θέλει μὲ κάθε θυσία νὰ ἀποφύγῃ τὰ σύνθετα ἐπώνυμα. Μὲ τὴ ρύθμισι ὅμως ποὺ προτείνεται, δίδει τὸ δικαίωμα χρησιμοποιήσεως διπλοῦ ἐπώνυμου, μὲ ὅλες τὶς δυσμενεῖς συνέπειες, ὅπως π.χ. συγχύσεις περὶ τὴν ταυτότητα κλπ.

Ἐφ' ὅσον τελικὰ, θὰ ἐκρίνεται ὅτι ἡ ἀπόκτησι ἀπὸ τὴν γυναῖκα τοῦ ἐπώνυμου τοῦ ἀνδρός τῆς εἶναι ἀντισυνταγματικὴ, θὰ προτιμούσαμε σὰν λύσι τὸ σύνθετο

ἐπώνυμο, με τὴν βεβαιότητα ὅτι ἐθιμικὰ θὰ διετηρεῖτο ἢ σημερινὴ συνήθεια τῆς χρησιμοποίησεως ἐνός, πού, στὴν προκειμένη περίπτωση, θὰ ἦταν τὸ ἀνδρικό. Μὲ τὴ λύσι αὐτὴ καὶ τὰ συνταγματικὰ προσχήματα θὰ ἐσώζοντο καὶ ἡ ἐνότητα τῆς οἰκογένειας θὰ διετηρεῖτο.

9. Ἐ π ὶ ν υ μ ο τ ἔ κ ν ο υ .

Μέχρι σήμερα, σύμφωνα με τὸ ἄρθρο 1493 Α.Κ., τὰ παιδιά παίρνουν τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα τους. Ἡ Ἐπιτροπὴ ὀρίζει α) οἱ σύζυγοι νὰ προσδιορίζουν με δήλωσίν τους πρὸς τὸν τελούντα τὸν γάμο τους λειτουργοῦ ποῖ ἐπώνυμο θέλουν νὰ ἔχουν τὰ παιδιά του. β) νὰ ὑπάρχη δυνατότητα τὰ ἀδελφία νὰ μὴ ἔχουν ὅλα τὸ ἴδιο ἐπώνυμο καὶ γ) σὲ περίπτωσι πού δὲν γίνεται τέτοια δήλωσι, τὰ παιδιά νὰ παίρνουν τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα τους.

Μὲ τίς προτάσεις αὐτὲς ἱκανοποιεῖται ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος. Ὅμως ἀνακύπτουν πελώρια προβλήματα ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς προτάσεως. Καί: α) Ἡ εὐχέρεια νὰ ἔχουν τὰ παιδιά διαφορετικὸ τὸ καθεὶν ἐπώνυμο θὰ δημιουργῆ σ' αὐτὰ ψυχολογικὰ προβλήματα, πού θὰ ὀδηγοῦν στὴ συνειδητοποίησι τῆς διασπάσεως τῆς οἰκογενειακῆς συνοχῆς καὶ ἐνότητος. β) Ἡ ὑπαρξὶ διαφορετικῶν ἐπωνύμων στὰ παιδιά θὰ ὀδηγῆ τοὺς γονεῖς σὲ μερισμὸ τῆς ἀγάπης τους πρὸς αὐτά, ἀνάλογα με τὸ ποίου ἐκ τῶν δύο τὸ ἐπώνυμο φέρουν. Ὁ πατέρας π.χ. θὰ ἀγαπᾷ περισσότερο τὸ παιδί πού θὰ ἔχη τὸ ἐπώνυμό του, ἢ μητέρα τὸ ἴδιο κ.ο.κ. γ) Ἡ διαφορὰ ἐπωνύμου μετὰξὺ ἀδελφῶν θὰ ὀδηγῆ σὲ σύγχυσι τῶν συγγενικῶν δεσμῶν καὶ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ὀδηγηθῆ βραδύτερα σὲ προβλήματα, κατὰ τὴ σύναφι γάμων αἰμομικτικῶν. δ) Τί θὰ γίνῃ ἂν οἱ σύζυγοι δὲν συμφωνήσουν πρὸ τοῦ γάμου; Ἡ ὁ γάμος δὲν θὰ γίνῃ ἢ κάποιος θὰ ἐκβιασθῆ. Καὶ στίς δύο περιπτώσεις οὐσιαστικὰ καταπατεῖται ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος, πού με τὴ διάταξι προβάλλεται. ε) Στὴν πρᾶξι ὁ ἄνδρας θὰ ἐπιβάλλῃ τὴ θέλησί του καὶ ἡ κοινὴ πρὸ τοῦ γάμου δήλωσι θὰ εἶναι ἔκφρασι αὐτοῦ τοῦ καταναγκασμοῦ. Πού πάει τώρα ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος; Μᾶλλον προσφέρεται μιὰ εὐκαιρία γιὰ νὰ στερεωθῆ καὶ ἐπιβεβαιωθῆ καὶ τυπικὰ ἡ ἐξουσία τοῦ ἀνδρός. στ) Τέλος, ἂν οἱ σύζυγοι δὲν κάνουν δήλωσι, τὸ παιδί θὰ παίρῃ τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατρός του. Δηλ. φθάνουμε διὰ τῆς τεθλασμένης στὸ ἴδιο σημερινὸ ἀποτέλεσμα. Ἀφοῦ τελικὰ ἡ πρότασι καταλήγει ἐκεῖ, τότε πρὸς τί ὅλη ἡ ἀνασάτωσι πού προκαλεῖ με τὴ νέα ρύθμισι; Καὶ μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς, σὲ τελευταία ἀνάγνωσι, αὐτὴ θὰ ἀκολουθηθῆ. Δὲν θὰ γίνεται δήλωσι καὶ θὰ ἰσχύῃ ὅ,τι καὶ σήμερα. Πῶς τότε τηρεῖται ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος;

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀναγνωρίζει ὅτι τὰ εὐρωπαϊκὰ Δίκαια δίνουν στὸ παιδί τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατρός του. Καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ λύσι αὐτὴ «εἶναι ἀπλή» καὶ κτονίζει τὴν οἰκογενειακὴν ἐνότητα» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 142). Τότε γιατί νὰ τὴν θίξουμε; Δὲν εἶναι ἀρκετὸ τὸ ὅτι

εἶναι λύσι ἀπλή καὶ παραδοσιακὴ πού ἐξασφαλίζει τὴν οἰκογενειακὴν ἐνότητα; Ὅταν τὸ γερμανικὸ Δίκαιο ἐπιβάλλῃ ἓνα ἐπώνυμο πού φέρουν οἱ σύζυγοι καὶ τὰ παιδιά, γιατί ἐμεῖς θὰ πρέπει νὰ πρωτοτυπήσουμε βάζοντας σὲ δοκιμασία τὸ θεσμό; Ὅταν τὴν ἴδια λύσι ἔχουν τὸ αὐστριακὸ καὶ τὸ ἐλβετικὸ Δίκαιο, γιατί ἐμεῖς προχωροῦμε τόσο τολμηρὰ; Ὅταν στὴ Γαλλία τὸ παιδί παίρνει ἐθιμικὰ τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα του, γιατί ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ πᾶμε τόσο μακριὰ; Στὰ Δίκαια αὐτὰ ἰσχύει ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος καὶ ὅμως οἱ ρυθμίσεις συμπορεύονται με αὐτὴν σὲ σχέσι με τὸ ἐπώνυμο τῶν παιδιῶν. Γιατί ἐμεῖς βλέπουμε ἀδιέξοδο ἐκεῖ πού δὲν ὑπάρχει;

Τὸ ζήτημα τοῦ ἐπωνύμου τῶν παιδιῶν ἐνέχει μεγάλη βαρύτητα καὶ ἔδωσε ἀφορμὴ σὲ πολλὲς συζητήσεις καὶ διατυπώσεις διαφορῶν ἀπόψεων στὴν Ἐπιτροπὴ, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τῆς. Κατ' ἀρχὴν προτάθηκε καὶ ἀπορρίφθηκε ἡ λύσι νὰ ἔχουν σύνθετο ὄνομα, τὰ μὲν ἄρρενα με πρῶτο τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα, τὰ δὲ θήλεα με πρῶτο τὸ ἐπώνυμο τῆς μητέρας. Φοβήθηκε ὅμως ἡ Ἐπιτροπὴ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὅτι στὴν πρᾶξι θὰ κυριαρχοῦσε ἓνα ὄνομα καὶ ἔτσι ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος δὲν θὰ ἐτηρεῖτο. Ἄλλες προτάσεις πού ἔγιναν, προέβλεπαν τὰ ἄρρενα νὰ παίρνουν τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα, τὰ θήλεα τῆς μητέρας ἢ τὸ πρῶτο παιδί νὰ παίρῃ ἀνάλογα τοῦ φύλου του τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας καὶ τὰ ἄλλα ἐναλλάξ ἢ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἢ τὸ πρῶτο παιδί ἀνάλογα με τὸ φύλο του νὰ παίρῃ τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας καὶ αὐτὸ νὰ εἶναι, στὴ συνέχεια, τὸ ἐπώνυμο γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα παιδιά ἀνεξαρχήτως φύλου. Ὅλες ἀπορρίφθηκαν γιατί ἄφηναν στὴν τύχη τὸ ζήτημα καὶ κρίθηκε ὅτι θὰ δημιουργοῦσαν προβλήματα καὶ διενέξεις μετὰξὺ τῶν γονέων. Τελικὰ ἡ Ἐπιτροπὴ ἄφησε στοὺς συζύγους, με συμφωνία τους πρὸ τοῦ γάμου, νὰ καθορίζουν τὸ ἐπώνυμο τοῦ παιδιοῦ τους, πού δὲν θὰ εἶναι ἀναγκαστικὰ τὸ ἴδιο γιὰ ὅλα τὰ παιδιά. Σκέφθηκε ὅτι «ἀφοῦ οἱ γονεῖς θὰ ἔχουν διάφορα ἐπώνυμα, δὲν θὰ βλάβῃ νὰ ἔχουν καὶ τ' ἀδελφία μετὰξὺ των, ὥστε νὰ ἱκανοποιεῖται ἡ εὐλογη ἀπαίτησι καὶ τῶν δύο γονέων νὰ συνεχισθῆ τὸ ὄνομά τους» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 262). Τὴ δήλωσίν τους οἱ γονεῖς ὑποστηρίχθηκε νὰ κάνουν στὸν συμβολαιογράφου καὶ ὄχι στὸν θρησκευτικὸ λειτουργό, «διότι δὲ θὰ ἀνακατεῦται ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ δήλωσι θὰ εἶναι ἀνακλητὴ μέχρι τὴν τέλεσι τοῦ γάμου» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 262). Ἡ λύσι γιὰ ὑποχρεωτικὴν πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο, δήλωσι τῶν γονέων περὶ τοῦ ἐπωνύμου τῶν παιδιῶν πρὸ τοῦ ἱερέα ἀπορρίφθηκε, γιατί κρίθηκε ὅτι θὰ συναντοῦσε τὴν ἀντίδρασι τοῦ Κλήρου γενικὰ, ἂν ὄχι καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 262).

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ διαφαίνεται ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ δυσκολεύθηκε πολὺ νὰ βρῆ τὴν κατάλληλη λύσι, χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ σημαίνει καὶ ὅτι τὴν βρῆκε. Ἀντιθέτως, καθὼς προβάλλεται ἡ ἀνάγκη τηρήσεως τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, ἐμεῖς ἐπισημαίνουμε ὅτι τὸ

να παίρνουν τὰ παιδιά, ἀναγκαστικά ἢ ἐνδοτικά, τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα, δὲν εἶναι ἀντισυνταγματικό. Ἡ ἴδια ἢ Ἐπιτροπὴ δέχθηκε ὅτι στὴ Γερμανία τόσο ἡ ἐπιστήμη, ὅσο καὶ ἡ νομολογία, ἔχουν κρίνει σὰν συνταγματικὴ τὴ λύσι αὐτὴ (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 263). Ὡστόσο τελικὰ υἰοθετήθηκε ἄλλη λύσι, πού καὶ αὐτὴν ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἔκρινε ἰδανική. Νά ἡ τελικὴ τῆς κρίσι: «Κατὰ τὴν πλειοψηφία τῆς Ἐπιτροπῆς ἡ λύσι αὐτὴ δὲν εἶναι ἰδανική, ἀλλὰ εἶναι ἡ καλύτερη ἀπὸ ὅσες ἰσχύουν στὰ διάφορα Δίκαια ἢ ἔχουν προταθεῖ. Πλήρως ἰκανοποιητικὴ ρύθμιση δὲν ἐπιδέχεται τὸ θέμα, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴ διεθνὴ μεταρρυθμιστικὴ κίνησι. Τὸ προσὸν τῆς προτεινομένης λύσεως εἶναι ἡ ἐλαστικότητά τῆς, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀνταποκριθῇ στὶς μελλοντικὲς ἐξελίξεις τῶν ἠθῶν. Ὅταν μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου σταθεροποιηθεῖ στὴ συνείδηση τοῦ κόσμου, ὅτι ἡ ἔγγαμη γυναίκα ἔχει διαφορετικὸ ἐπώνυμο ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς, θὰ γίνεῖ συνειδητὸ ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερομένους καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ ἐπωνύμου τῶν τέκνων. Τότε οἱ γονεῖς θὰ εἶναι ἐλεύθεροι νὰ δώσουν τὴ λύσι τῆς προτιμῆσεώς τους μέσα στὸ εὐρὺ πλαίσιο τῆς προτεινομένης λύσεως. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ θὰ δημιουργηθοῦν συναλλακτικὰ ἤθη, τὰ ὁποῖα θὰ μπορεῖ μὴ μὲρα νὰ κυρώσει ὁ νομοθέτης» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 264-265).

Σ' αὐτὰ παρατηροῦμε ὅτι α) ἐπιβάλλεται μὴ λύσι, πού τελικὰ ἀφήνεται νὰ κριθῇ ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς μὲ τὴν ἐκ προτέρου βεβαιότητα ὅτι δὲν ἀνταποκρίνεται στὰ σημερινὰ ἤθη τοῦ λαοῦ μας. β) Ἐπιτίθεται νὰ εὐκολυνθῇ ἢ ἐμπέδωσι τῆς ἀπὸ τὸ ὅτι σιγὰ - σιγὰ θὰ συνειδητοποιηθῇ ὅτι ἡ ἔγγαμη γυναίκα θὰ ἔχη τὸ δικό της ἐπώνυμο, ἐνῶ στὴν οὐσία τὸ θέμα μας προηγείται τοῦ ἐπωνύμου τῆς γυναίκας καὶ δὲν ἔπεται. Δηλ. ἡ γυναίκα θὰ κρατήσῃ καὶ μετὰ τὸ γάμο τὸ οἰκογενειακὸ τῆς ἐπώνυμο, πού θὰ εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς πού σὰν παιδί εἶχε. γ) Ἡ ἐλαστικότητα τῆς λύσεως εἶναι τελικὰ, ἐναντίον τῆς συνταγματικότητός τῆς. Καὶ διερωτώμεθα, τότε πρὸς τί ὅλη ἡ ἀνατροπὴ τῶν ἰσχυόντων; Ὅταν μάλιστα ἔχη ἐπίσημα κριθῇ στὴ Γερμανία ὅτι «τὸ συνταγματικῶς προστατευόμενον συμφέρον τῆς οἰκογενείας περὶ ἐνιαίου οἰκογενειακοῦ ἐπωνύμου ἐπικρατεῖ τῆς ἰσότητος τῶν φύλων καὶ ὅτι ὁ καθορισμὸς ὡς οἰκογενειακοῦ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ἀνδρὸς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς κρατούσας κοινωνικὰς ἀντιλήψεις καὶ ἰδιαίτερος τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν κρίνουν μειονεκτικὸν νὰ φέρουν τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρὸς» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 147). Ἐπιστῶμεν ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴ κάθε ἀρμοδίου ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ.

πού οὐσιαστικὰ ἀνατρέπει τὴ δικαιολογητικὴ βάσι τῆς ἑλληνικῆς ρυθμίσεως.

10. Μεταβατικὲς διατάξεις.

Ἡ ρύθμισι ἐνίων ἐκκρεμοτήτων μὲ τὶς μεταβατικὲς διατάξεις διαφωτίζει τὰ βαθύτερα αἷτια ὀρισμένων ρυθμίσεων. Π.χ. μὲ τὸ ἄρθρο 149 προβλέπεται ὅτι «οἱ πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ παρόντος τελεσθέντες γάμοι μεταξὺ ἀναδόχου καὶ τῆς μητρὸς τοῦ ἀναδεκτοῦ θεωροῦνται ἔγκυροι» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 211). Ἡ δικαιολογία, βέβαια, εἶναι ὅτι ἀφοῦ «κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ νομοθέτου, κώλυμά τι δέον νὰ καταργηθῇ, ὁρθὸν νὰ μὴ ἀκυροῦνται οἱ κατὰ παράβασιν αὐτοῦ τελεσθέντες καὶ διατηρηθέντες γάμοι» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 211). Εἶναι ὅμως φανερὸ ὅτι μὲ τὴν διάταξι ἐπιδιώκεται ἡ κάλυψι ὀρισμένων περιστατικῶν πού ἤδη ὑφίστανται.

Μὲ τὸ ἄρθρο 151 προβλέπεται ἡ ἀπόδοσι τῆς προίκας στὴ γυναίκα. Εἶναι εὐκόλο νὰ προβλέψῃ κανεὶς τὴν ἀναταραχὴ πού θὰ ἐπέλθῃ μὲ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ συστήματος, ἐνδεχομένως δὲ καὶ τὶς ἐνδοοικογενειακὲς διενέξεις πού θὰ προκληθοῦν. Ἡ ὅλη ρύθμισι πάσχει καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι αἶρει τὶς προστατευτικὰς γιὰ τὴν γυναίκα διατάξεις τοῦ ἰσχυόντος Δικαίου καὶ ἔτσι ἀφήνει οὐσιαστικὰ στὴ διάθεσι τοῦ ἀνδρὸς τὰ προικῶα χωρὶς τὶς σημερινὲς ὑπὲρ τῆς γυναικὸς ἐγγυήσεις. Ἡ ἴδια ἢ Ἐπιτροπὴ προβληματίσθηκε μὲ τὴ λύσι τῆς μεταβατικῆς διατάξεως καὶ διερωτήθηκε μήπως «ἡ ἐπιστροφή τῶν ὑφισταμένων προικῶν θὰ ἀνατρέψῃ τὶς προϋποθέσεις μὲ τὶς ὁποῖες ἔγινε ὁ γάμος καὶ θὰ ὑπάρξῃ κίνδυνος νὰ δημιουργηθοῦν ζητήματα μεταξὺ τῶν ἀνδρογύνων» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 286). Παρὰ τὸ ὅτι οἱ φόβοι αὐτοὶ τελικὰ παραμερίσθηκαν, δὲν παύουν νὰ ὑπάρχουν.

* * *

Ὅστερα ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν, παρατηροῦμε ὅτι σὲ πολλὰ σημεία τὸ Σχέδιο βαίνει τολμηρὰ καὶ εἰσάγει ριζοσπαστικὲς ρυθμίσεις, πολλὰς ἀπὸ τὶς ὁποῖες εὐρίσκονται πολὺ ἔξω ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς συνθήκες πού ἐπικρατοῦν στὴν πατρίδα μας. Εὐχὴ μας εἶναι ἡ τελικὴ διαμόρφωσι τοῦ Σχεδίου νὰ λάβῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ νομοθέτης ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ λαοῦ πάνω στὰ θέματα πού καλεῖται νὰ ρυθμίσῃ καὶ ὅτι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος δὲν μπορεῖ νὰ ἐκθεμελιώσῃ θεσμοὺς πού συνδέονται μὲ λεπτὰ καὶ ἐξόχως εὐαίσθητα σημεία τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἑλληνίδων.

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ κ. ΚΩΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΥ*

Έδημοσιεύθη υπό του Υπουργείου Δικαιοσύνης Σχέδιον Νόμου, περί τροποποιήσεως διατάξεων μεταξύ άλλων και του Άστικού Κώδικος, ίδια δέ του οικογενειακού αυτού Δικαίου, καταρτισθέν υπό επιτροπής συσταθείσης διά των υπ' αριθμ. 106926)1976 και 953)1977 αποφάσεων του Υπουργού Δικαιοσύνης υπό πρόεδρον τόν Ομότιμον Καθηγητήν του Πανεπιστημίου Άθηνών κ. Άνδρέαν Γαζήν, διά του οποίου επιχειρείται βαθεία τομή εις τόν ισχύον σύστημα. Είς τόν Σχέδιον τούτο περιέχεται ανακοίνωσις του Υπουργείου Δικαιοσύνης, εις τήν οποίαν, μεταξύ άλλων, περιελήφθη παράκλησις όπως μη διατυπωθούν παρατηρήσεις επί των διατάξεων τούτου πριν ληφθούν υπ' όψιν αί σκέψεις, αί όποιαί διατυπώνται εις τά πρακτικά και τήν εισηγητικήν έκθεσιν, κείμενα των οποίων θά επακολουθήση ή δημοσίευσίς.

Κατόπιν τής παρακλήσεως ταύτης δέν ήσυχολήθη εις τήν παρούσαν έκδοσιν του έγχειριδίου τούτου μέ λεπτομερείας του Σχεδίου περιορισθείς νά αναφερθώ εις τούς βασικούς θεσμούς, οι όποιοι θίγονται δι' αυτόν, διότι νομίζω, ότι ή περί αυτών κρίσις, ως γενική, δύνανται νά διατυπωθή και ανεξαρτήτως των σκέψεων των συντακτών, αί όποιαί περιλαμβάνονται εις τά υπό δημοσίευσιν πρακτικά και εις τήν υπό δημοσίευσιν εισηγητικήν έκθεσιν.

Είς περιπτώσεις οικογενειακού Δικαίου θά πρέπει αί μεταρρυθμίσεις νά γίνωνται εις τά πλαίσια των έθνικών μας παραδόσεων και ουχι άπλώς κατά τόν πρότυπον άλλων νομοθεσιών, ξένων προς τά οικογενειακά μας ήθη.

«Ήδη από του άρθρ. 4 § 1 του ισχύοντος Συντάγματος του 1975 ρητώς εισάγεται ή αρχή τής ισότητος μεταξύ άνδρών και γυναικών ελληνικής ιθαγενείας. Υπό δέ τής μεταβατικής ισχύος διατάξεως του άρθρ. 116 § 1 του αυτού Συντάγματος 1975 ώρίσθη ότι αί εις τήν νομοθεσίαν έν γένει ύφιστάμεναι διατάξεις, αί όποιαί αντιβαίνουν εις τήν αρχήν τής ισότητος μεταξύ άνδρών και γυναικών, διατηρούνται έν ισχύ μέχρι τής διά νόμον καταργήσεώς των, ή όποια δέον νά επέλθη τó θραδύτερον μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1982. Άποκλίσεις έν τής αρχής ταύτης επιτρέπονται μόνον δι' άποχρώντας λόγους εις τās ειδικώς υπό του νόμου όριζόμενας περιπτώσεις (άρθρ. 116 § 2 του αυτού Συντάγματος 1975).

Βάσει των διατάξεων τούτων συνεστήθη, ως ανεφέρθη ήδη άνωτέρω, ειδική Νομοπαρασκευαστική

(*) Εισηγήσις ένώπιον τής Συνοδικής Έπιτροπής επί των Δογματικών και Νομοκανονικών Ζητημάτων τής Έκκλησίας τής Έλλάδος (16.2.1980).

έπιτροπή διά των υπ' αριθμ. 106926)1976 και 953)1977 αποφάσεων του Υπουργού Δικαιοσύνης, μέ Πρόεδρον τόν Ομότιμον Καθηγητήν του Πανεπιστημίου Άθηνών, ή όποια ανέλαβε τó έργον τροποποιήσεως διατάξεων του Οικογενειακού Δικαίου και άλλων νομοθετημάτων διά τήν έναρμόνισιν των προς τήν μνημονευθείσαν διάταξιν του άρθρ. 4 § 2 του Συντάγματος. Τής ως άνω έπιτροπής προηγήθη όλιγομελής (πενταμελής) έπιτροπή, ή όποια συνεστήθη διά τής υπ' αριθ. 108696)1975 αποφάσεως του Υπουργού Δικαιοσύνης μέ άποστολήν τήν «μελέτην των χρηζόντων τροποποιήσεως διατάξεων του Άστικού Κώδικος, ως και των διατάξεων των αναγομένων εις τόν δικαίον των φυσικών προσώπων και τόν οικογενειακόν δικαίον, διά των οποίων θεσπίζεται διάφορος νομική θέσις μεταξύ άνδρός και γυναικός και τήν, μετά ταύτα, σύνταξιν προσχεδίου νόμου διά τήν προσαρμογήν των διατάξεων τούτων προς τήν διάταξιν τής § 2 του άρθρ. 4 του Συντάγματος».

Ή πρώτη ως άνω έπιτροπή συνέταξε Σχέδιον Νόμου περί τροποποιήσεως διατάξεων: α) του Άστικού Κώδικος, β) του Εισαγωγικού αυτού Νόμου, γ) του Έμπορικού Νόμου, δ) του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, και ε) του Ποινικού Κώδικος προς έφαρμογήν τής κατά τó άρθρ. 4 § 2 του Συντάγματος ισότητος δικαιωμάτων και ύποχρεώσεων Έλλήνων και Έλληνίδων, τó σχέδιον δέ τούτο έδημοσιεύθη ήδη υπό του Υπουργείου Δικαιοσύνης (1979).

* * *

Τό Κεφάλαιον περί πατρικής έξουσίας άνεμορφώθη υπό του μνημονευθέντος Σχεδίου περί τροποποιήσεως διατάξεων μεταξύ άλλων και του Άστικού Κώδικος. Πράγματι υπό του Σχεδίου τούτου καταργείται ή πατρική έξουσία, χωρίς νά αντικαθίσταται υπό άλλης τινός έξουσίας, διότι αντί τής πατρικής έξουσίας εισάγεται (άρθρ. 53 έπ. του Σχεδίου) ή γ ο ν ι κ ή μ έ ρ ι μ ν α. (Τό έδ. 1 τής παρ. 1 του άρθρ. 53 του Σχεδίου όρίζει ότι «ή μ έ ρ ι μ ν α διά τó άχειράφετον τέκνον είναι καθήκον και δικαίωμα του πατρός και τής μητρός άσκούμενον υπ' αυτών από κοινού»). Έπανελημμένως έχω ύποστηρίξει, χωρίς νά εισάγω καινά δαιμόνια, ότι: Οι θεσμοί του Οικογενειακού Δικαίου ρυθμίζονται παντού συμφώνως προς τās έθνικās παραδόσεις και τά έπιτόπια ήθη, ουχι δέ κατ' άπομίμησιν ξένων προτύπων, ως επιχειρείται έν προκειμένω. Τούτο έχει ιδιαίτερον σημασίαν διά τήν Έλλάδα, εις τήν όποίαν αί έθνικαι παραδόσεις άπετέλεσαν τó ύπόβαθρον τής έθνικής μας επιβιώσεως.

Ή πατρική έξουσία, θεσμός πανάρχαιος παρ' ήμιν ουδέποτε υπ' ουδενός άμφισβητηθείς, τίθεται ήδη υπό

κατάργησιν τύποις μὲν ἀντικαθιστάμενος ὑπὸ τῆς τῷ πρῶτον εἰσαγομένης παρ' ἡμῖν «γονικῆς μερίμνης», οὐσίᾳ δὲ ἀντικαθιστάμενος ὑπὸ ἐξουσίας οὐδετέρας, ὡς εἶναι ἡ δικαστικῆ. Ἡ χρησιμότης τοῦ θεσμοῦ τούτου συνεζητήθη πολὺ εἰς ἄλλας χώρας καὶ ἡ συζήτησις ἐτέθη ἐμέσως καὶ ἐπὶ θρησκευτικοῦ πεδίου, ὡς ἀμφισβήτησις μεταξὺ καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων.

Παρ' ἡμῖν οὐδέποτε ἐγεννήθη παρόμοιον ζήτημα λόγω τῆς θρησκευτικῆς ὁμοιογενείας τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τούτων, ἀπὸ δεοντολογικῆς ἀπόψεως, ἡ ἀντικατάστασις αὕτη δὲν ἔχει κατὰ τὴν γνώμην μου νόημα, διότι ἡ πατρικὴ ἐξουσία, ὡς ἐξειληχθῆ, ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐπὶ διαφωνίας τῶν συζύγων θὰ πρέπει ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν νὰ δώσῃ λύσιν καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνέκαθεν ἐπελέγετο ὁ πατήρ. Ἦδη ἐπὶ διαφωνίας τῶν συζύγων (γονέων) τὴν λύσιν καλεῖται νὰ δώσῃ κατ' ἄρθρ. 53 § 1, ἐδ. 2 τοῦ ὡς ἄνω σχεδίου τοῦ Δικαστηρίου. Τοιοῦτοτρόπως, ἀντὶ τοῦ πατρὸς, ὁ ὁποῖος ὡς γεννιήτωρ εἶναι ὁ πλέον ἐνδεδειγμένος νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν τέκνων καὶ λόγω τῆς φυσικῆς συγγενείας καὶ λόγω τοῦ συναισθηματικοῦ κύκλου στοργῆς καὶ ἀγάπης, ὁποῖος συνδέει αὐτὸν πρὸς αὐτά, καλεῖται ὁ οὐδέτερος καὶ ἄχρωμος ἐν προκειμένῳ δικαστὴς νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸν γεννιήτορα. Οὗτος ὅμως ἀγνοεῖ πλήρως τὸν χαρακτήρα, τὰς ροπὰς καὶ τὰς ἐξεις τῶν τέκνων καὶ φυσικὰ οὐδέποτε ἔχει ἀγρυπνήσει ἐπὶ τοῦ προσκεφάλου αὐτῶν, οὔτε ἔχει κατακυριευθῆ ὑπὸ ἀνησυχίας διὰ τὴν τύχην των. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τούτων ἡ εἰσαγομένη καινοτομία θὰ ἔχῃ δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν. Πράγματι ὅταν τὸ τέκνον γνωρίζῃ ὅτι ὁ πατήρ δὲν ἔχει ἐξουσίαν καὶ ὅτι ἐν τελικῇ ἀναλύσει ὁ δικαστὴς ἀποφασίζει εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ ἀτονίσῃ ὁ πρὸς αὐτὸν σεβασμὸς. Δεδομένου δὲ ὅτι τὰ προβλήματα τῶν τέκνων δὲν δύναται ὁ δικαστὴς νὰ παρακολουθήσῃ καθημερινῶς, αὐτομάτως γεννᾶται ἀδυναμία παρακολουθήσεως αὐτῶν εἰς τὰ τρέχοντα ζητήματα τῆς ζωῆς. Σημειωτέον ὅτι ἡ προσφυγὴ εἰς τὰ Δικαστήρια, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀπαιτεῖ δαπάνας καὶ πολυχρόνιον διαδικασίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ τέκνα θὰ παραμένουν ἐκκρεμῆ ἐπὶ ζημίᾳ πάντων, θὰ ἐπιφέρῃ πλήρη διάστασιν τῶν συζύγων. Πράγματι, ποῖος γάμος θὰ ἀντέξῃ εἰς ἀντιδικίας τῶν συζύγων ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων;

Εἰδικώτερον: Τὸ ἄρθρ. 49 τοῦ Σχεδίου προβλέπει ὅτι τὸ τέκνον δὲν θὰ λαμβάνῃ τὸ ἐπώνυμον τοῦ πατρὸς, ὡς ὀρίζει νῦν τὸ ἄρθρον 1493 Α.Κ., ἀλλ' ὅτι οἱ γονεῖς θὰ προσδιορίζουν τοῦτο δι' ἀνεκλήτου δηλώσεως τῶν γενομένης πρὸ τοῦ γάμου καὶ ὅτι τοῦτο δὲν ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι κοινὸν δι' ὅλα τὰ τέκνα. Ἡ διάταξις αὕτη ὡς εἶναι φανερόν, θὰ ἐνισχύσῃ τὴν σύγχυσιν. Διότι, ἐνδεχομένως ἄλλο ἐπώνυμον θὰ ἔχουν οἱ γονεῖς, ἄλλο τὸ ἐν τέκνον, ἄλλο τὸ ἕτερον τέκνον καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.

Τὸ ἄρθρον 55 τοῦ Σχεδίου προβλέπει ὅτι ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ ἀντιπροσωπεύουν τὸ τέκνον ἀπὸ κοι-

νοῦ δικαστικῶς καὶ ἐξωδίκως ἐπὶ πάσης ὑποθέσεως ἀφορώσης εἰς τὸ πρόσωπον ἢ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.

Γενικῶς ὅπου νῦν ὁ Ἄστ. Κώδιξ ἀναφέρεται εἰς τὸν πατέρα, ὡς ἀσκοῦντα τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, τὸ Σχέδιον ἀναφέρεται εἰς τοὺς γονεῖς, ὡς ἔχοντας τὴν γονικὴν μερίμναν καὶ φυσικὰ, λόγω τῆς φύσεως τῆς γονικῆς μερίμνης εἰσάγει περιπτώσιολογίας τινάς.

Τὸ μνημονευθὲν Σχέδιον ἐτροποποίησε καὶ τὸ κεφάλαιον περὶ ἐπιτροπείας τοῦ Ἄστ. Κώδικος. Οὕτω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, κατὰ τὸ ἄρθρ. 99 αὐτοῦ ὑπὸ ἐπιτροπείαν τελεῖ ὁ ἀχειράρετος ἀνήλικος ὁσάκις δὲν ὑφίσταται γονικὴ μερίμνα ἢ ἀμφοτέρω οἱ γονεῖς στεροῦνται τῆς ἀσκήσεως τῆς γονικῆς μερίμνης. Ἐν συνεχείᾳ, διὰ μὲν τοῦ ἄρθρου 100 αὐτοῦ καταργοῦνται τὰ ἄρθρ. 1590 ἕως 1593 Α.Κ., τὰ ὁποῖα ὀρίζουν περὶ τῆς κλήσεως τῆς μητρὸς εἰς τὴν ἐπιτροπείαν (ἀφοῦ ἡ μήτηρ ἀσκεῖ πλέον γονικὴν μερίμναν) καὶ περὶ τοῦ διορισμοῦ συμβούλου παρ' αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ἀσκοῦντος τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν πατρὸς, διὰ δὲ τοῦ ἄρθρου 103 αὐτοῦ καταργεῖται τὸ ἄρθρον 1601 Α.Κ., τὸ ὀρίζον περὶ τῆς κλήσεως εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τῶν πρὸς πατέρα καὶ μητέρα πάππων καὶ τῶν πρὸς πατέρα καὶ μητέρα μαμμῶν. Κατόπιν τούτου, διὰ τοῦ ἄρθρ. 101 αὐτοῦ διατηρεῖται μόνον ἡ ἐκ τελευταίας διατάξεως οὐχὶ ὅμως τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τοῦ ἐπιθνήσκοντος γονεῶς τοῦ ἔχοντος κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ τὴν γονικὴν μερίμναν, ἐπιτροπεία καὶ ἡ δοτῆ ἐπιτροπεία (κατ' ἄρθρ. 104 τοῦ Σχεδίου) διατηρουμένου καὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ προσωρινοῦ ἐπιτρόπου τοῦ διοριζομένου ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 105 τοῦ Σχεδίου).

Κατὰ τὸ Σχέδιον (ἄρθρ. 111) ἡ ἐπιμέλεια τοῦ προσώπου τοῦ τέκνου ἀνήκει εἰς τὸν ἐπίτροπον, αὕτη ὅμως δύναται νὰ ἀνατεθῆ ὑπὸ τῶν γονέων ἢ τοῦ Δικαστηρίου εἰς τρίτον. Διὰ τοῦ ἄρθρ. 114 τοῦ Σχεδίου, καταργοῦνται τὰ ἄρθρ. 1662 ἕως 1664 Α.Κ., τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐπιτροπείαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἐξωγάμου τέκνου, διότι ἡ μήτηρ πλέον, κατ' ἄρθρ. 82 τοῦ Σχεδίου, ἔχει τὴν γονικὴν μερίμναν ἐπὶ τοῦ ἀνήλικου ἐξωγάμου τέκνου τῆς.

Ἡ περὶ τῶν τροποποιήσεων τούτων κρίσις εἶναι συνάρτησις τῶν περὶ πατρικῆς ἐξουσίας λεχθέντων καὶ συνεπῶς ἡ τύχη αὐτῶν δεόν νὰ κριθῆ ἐκ τῆς τύχης ἐκείνης.

Τὸ μνημονευθὲν Σχέδιον ἐτροποποίησε καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦ Ἄστ. Κώδικος περὶ κηδεμονίας. Οὕτω, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἡ χειραφεσία τοῦ ἀνήλικου, τοῦ συμπληρώσαντος τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του, θὰ γίνεται πλέον οὐχὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς (ὡς τὸ ἄρθρ. 1668 ΑΚ), ἀλλ' ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ (ἄρθρ. 116), εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ἐπάγεται ἡ κηδεμονία κατ' ἄρθρ. 118) ἀντὶ εἰς τὸν πατέρα (ὡς τὸ ἄρθρ. 1670 ΑΚ). Ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ πρόσωπα, τὰ ἐνδεχομένως κληθησόμενα εἰς τὴν κληρονομίαν (κατ. ἄρθρ. 118

του Σχεδίου) θα εφαρμόζονται αι διατάξεις περι επιτροπείας, τας οποίας είδομεν ήδη (κατά το Σχέδιον). Έν γένει όπου ο Άστ. Κώδιξ όμιλει περι πατρός, το Σχέδιον όμιλει και ένταυθα περι γονικής μερίμνης.

Τα όσα έλέχθησαν προηγουμένως ως προς την επιτροπείαν ισχύουν και ένταυθα.

Το άρθρον 8 του μνημονευθέντος Σχεδίου προβλέπει ότι το άρθρ. 55 του Άστ. Κώδικος, το όποιον όρίζει ότι ή γυνή έχει κατοικίαν την του συζύγου της, καταργείται. Η ούτω πως επιχειρουμένη κατάργησις της νομίμου κατοικίας της γυναικός, θα έχη ως συνέπειαν ή γυνή να δύναται να έχη ιδίαν χωριστήν κατοικίαν ως προς την έπίδρασιν, την όποιαν θα έχη τοιαύτη διάταξις τυχόν ψηφισομένη επί της συνοχής της οικογενείας είναι περιττόν να έμείνω. Άρκει να αναφερθί, ότι το έπόμενο άρθρον 9 του Σχεδίου, το αναφερόμενον εις την κατοικίαν του άνηλικου (κατ' αντικατάστασιν του άρθρ. 56 ΑΚ, το όποιον όρίζει ότι ο άχειράφετος άνήλικος κατοικίαν έχει την του πατρός ή του επιτρόπου αυτού) όρίζει ότι ούτος έχει κατοικίαν του την των γονέων του, επί διαφορετικής δέ κατοικίας των άσκούντων την γονικήν μερίμναν γονέων, ο άνήλικος έχει την κατοικίαν του γονέως μετά του όποιου διαμένει. Τοϋτο σημαίνει ότι θα έχη την δυνατότητα να εκλέγη ως κατοικίαν την κατοικίαν του ένός ή του άλλου γονέως και φυσικά φαντάζεται τις την έπίδρασιν την όποιαν θα έχη επί του χαρακτήρος του ο συναγωνισμός των γονέων περι του ποιος θα έχη αυτόν μετ' αυτού. Γενικώς, διασπᾶται ή συνοχή της οικογενείας, ή όποία άνεκαθεν υπήρξε το πειθαρχικόν κοινωνικόν κύτταρον του Έθνους. Ός προς τους άχειραφέτους άνηλικους, αναλόγως της περιπτώσεως, ο τόπος της μονίμου έγκαταστάσεως του πατρός ή επιτρόπου. Ός προς τους άπηγορευμένους (νομίμως ή δικαστικώς) ο τόπος της νομίμου έγκαταστάσεως του επιτρόπου, ως προς δέ τα έξώγαμα άνήλικα τέκνα ο της μητρός.

Διά του άρθρου 11 του Σχεδίου καταργείται το άρθρ. 921 ΑΚ. Δέν γνωρίζω ποιοι λόγοι υπήγορευσαν την προτεινομένην κατάργησιν. Μήπως θα πρέπει έφεξής, λόγω της ισότητος των δύο φύλων, ή γυνή να ύφίσταται αναποζημιώτως την προσβολήν της τιμής της δια σαρκικής συναφείας όταν αυτή λαμβάνει χώραν «δι' άξιοποίησην πράξεως ή κατοπίν άπειλών ή άπατηλών ύποσχέσεων ή καταχρήσεως της σχέσεως έξαρτήσεως»;

Συναφής είναι και ή διάταξις του άρθρ. 12 του Σχεδίου, δια του όποιου απαλείφεται εκ του άρθρ. 931 ΑΚ ή ύποχρέωσις άποζημιώσεως δια την άναπηρίαν ή παραμόρφωσιν όταν αυτή έπιδραξί ιδία εις την άποκατάστασιν γυναικός. Θα λεχθί ένδεχομένως ότι αι περιπτώσεις αύται θα ρυθμίζωνται υπό των περι προστασίας της προσωπικότητος διατάξεων. Δέν νομίζω όμως ότι αι τελευταίαι διατάξεις θα είναι εις θέσιν, λόγω της γενικότητός των, να αντικαταστήσουν

συγκεκριμένην και άποφασιστικής ρυθμίσεως διάταξιν, ως ή καταργουμένη του άρθρ. 921 ΑΚ.

Ειδικότερον:

Διά του άρθρ. 24 του Σχεδίου καταργούνται τα άρθρα 1391 έως 1396 ΑΚ τα άφορῶντα εις την άμοιβαίαν ύποχρέωσιν διατροφής, διαρκούντος του γάμου, με τας διαφορούς διαβαθμίσεις αυτής, ως και το (μουκιανόν) τεκμήριον. Το Σχέδιον δέν προβλέπει αντικατάστασιν των άρθρων τούτων, εκ της αιτιολογικής δέ έκθέσεως αυτού θα φανή πώς σκέπτεται να ρυθμισί το θέμα.

Διά του άρθρ. 28 του Σχεδίου αντικαθίσταται το άρθρ. 1398 ΑΚ, κατά τρόπον ώστε τα βάρη του γάμου να μη πύπτουν μόνον εις τους ώμους του άνδρός, άλλ' άμφοτέρων των συζύγων, δια δέ του άρθρ. 29 του Σχεδίου, αντικαθιστώντος το άρθρ. 1399 ΑΚ, ρυθμίζεται το θέμα της συνεισφοράς εις τα βάρη ταύτα, δια της αναλόγου εφαρμογής των άρθρ. 1485 και 1489 έως 1491, τα όποια εύρισκονται εις το κεφάλαιον περι της διατροφής εκ του νόμου.

Το άρθρ. 1401 του ΑΚ περι της έξωπροίκου περιουσίας της γυναικός διαμορφούται υπό του άρθρ. 31 του Σχεδίου κατά τρόπον ώστε ή τυχόν υπό τινος των συζύγων (ούχι μόνον υπό της γυναικός) ανάθεσις της διαχειρίσεως της περιουσίας του εις έτερον, να σημαίνη έν άμφιβολία ότι τα εισοδήματα εκ ταύτης καταλογίζονται εις την ύποχρέωσιν προς συνεισφοράν εις τα βάρη του γάμου.

Διά του άρθρ. 36 του μνημονευθέντος Σχεδίου Νόμου περι τροποποιήσεως μεταξύν άλλων και του Άστ. Κώδικος ώρίσθη, ότι «καταργούνται άπασαι αι περι προικός διατάξεις του έκτου κεφαλαίου του τετάρτου βιβλίου, άρθρα 1406 έως 1437, του Άστικού Κώδικος». Η διάταξις αυτή περι καταργήσεως του θεσμου της προικός υπήρξεν αίφνιδιαστική, διότι ούδέποτε, καθ' όσον γνωρίζω, έγένητο ποτέ λόγος ή αντίλογος περι τούτου, οϋτε δέ είχε διαμορφωθή κοινή περι τούτου συνείδησις. Άντιθέτως ο θεσμός της προικός είναι εύρύτατα διαδεδομένος και λειτουργεί υπέρ της γυναικός, εις βάρος δέ του άνδρός. Άν ή αντιμετώπισις του ζητήματος τούτου έθεωρήθη συνέπεια της έναρμονίσεως προς την περι ισότητος μεταξύν άνδρός και γυναικός διατάξιν του Συντάγματος, ή αντιμετώπισις αυτή δέν είναι παρά θεωρητική και, συνεπώς, στερεείται οίουδήποτε πρακτικού ένδιαφέροντος. Διότι, δέν άρκει νομοθετική ρύθμισις δια την κατάργησιν θεσμου βαθύτατα έρριζωμένου εις την συνείδησιν του λαού. Το μόνον το όποιον θα συμβί, αν τελικώς γίνη δεκτή ή τροποποίησις αυτή, θα είναι ότι ή προίξ θα έξακολουθί μόν να δίδεται (διότι οι γαμβροί θα την ζητούν), δέν θα έχη όμως την νομικήν έννοιαν της προικός και, συνεπώς, θα δίδεται υπό άλλην μορφήν, ήτοι ως πώλησις, όποτε θα στερηται της προστασίας, την όποιαν σήμεραν έχει, και θα είναι

εις την άπόλυτον διάθεσιν του άνδρός, έφ' όσον θα δίδεται εις αυτόν, υπό μορφήν παλήσεως (βλ. και άρθρ. 52 Σχεδίου, κατά τό όποϊον ή παροχή περιουσίας εις τό τέκνον είτε προς δημιουργίαν ή διατήρησιν οικονομικής ή οικογενειακής αυτότελείας είτε προς έναρξιν ή εξακολούθησιν επαγγέλματος δέν αποτελεί δωρεάν ειμή κατά τό υπερβάλλον κλπ.). Άλλά και δεοντολογικώς έρευνόμενον τό θέμα δέν δύναται νά οδηγήσθαι μέχρις απαγορεύσεως εις τούς γονείς νά βοηθοῦν τά τέκνα των εις την διαμόρφωσιν συζυγικού οίκου.

Τό θέμα τής προικός είναι θέμα νοτροπίας. Πρέπει νά αλλάξῃ ή επί του θέματος νοτροπία, όποτε και ό θεσμός θα άπονήσῃ, ως συνέβη παλαιότερον μέ την πρόγαμον δωρεάν.

Τό μόνον, τό όποϊον θα ήδύνατο νά εισηγηθῆ τις είναι ή κατάργησις των άρθρων 1495 έως 1498, ως πράττει άλλωστε και τό Σχέδιον διά του άρθρ. 51 αυτού, διά των όποϊων καθιερούται υποχρέωσις προς σύστασιν προικός κατά σειράν υπό του πατρός και τής μητρός, κατά τρόπον ώστε νά παραμείνῃ ή προίξ ως έλευθέρως υπό παντός προσφερομένου προς τόυτο συνιστωμένη, δείγμα τής αγάπης και τής μερίμνης των γονέων διά την στερέωσιν του οίκου των τέκνων.

Τό μνημονευθέν Σχέδιον έπιχειρεί άναμόρφωσιν των κεφαλαίων περι των προσωπικών και περιουσιακών σχέσεων των συζύγων, τά όποϊα συγχωνεύει εις ίδιον Κεφάλαιον υπό τίτλον «Αί εκ του γάμου σχέσεις των συζύγων». Διά τής έπιχειρουμένης ταύτης άναμορφώσεως έπέρχεται συγχρόνως βαθεία τομή εις τό σύστημα των προσωπικών και περιουσιακών σχέσεων των συζύγων έν όνόματι πάντοτε τής ισότητος μεταξύ Έλλήνων και Έλληνίδων. Κατά πόσον ή έπιχειρουμένη τομή είναι δικαιολογημένη θεωρητικώς και εκ των πραγμάτων έπιβεβλημένη θα φανῆ έν συνεχεία.

Τό Σχέδιον εκκινεί, ένταῦθα, εκ τής αντίληψως ότι δέον νά καταργηθῆ ή άρχηγία και, έν γενεί, ή υπερέχουσα θέσις του άνδρός εις τον συζυγικόν οίκον. Τοιουτοτρόπως διά του άρθρ. 24 αντικαθιστά τό άρθρον 1387 του Α.Κ., τό όποϊον ώριζεν ότι ό άνήρ είναι ή κεφαλή τής οικογενείας, και όριζει ότι «οί σύζυγοι άποφασίζουν από κοινού περι παντός ό,τι άφορά τον συζυγικόν οίκον» και ότι «ή υπό των συζύγων ρυθμισις του κοινού των βίου δέον νά μη παρακωλύη την επαγγελματικήν και λοιπήν δραστηριότητα εκάτερου και νά μη παραβιάξῃ την σφαιραν τής προσωπικότητός του». Πάντα ταῦτα θα ήσαν θεωρητικώς όρθά, εάν ώριζετο τί θα συμβῆ εις περιπτώσιν διαφωνίας των συζύγων. Νομίζω ότι ή συντριπτική πλειοψηφία των Έλληνικών οικογενειών ζῆ άρμονικά έντός των εκ παραδόσεως καθιερωθέντων κανόνων ήθικης και έντιμότητος. Η διάταξις του άρθρου 1387 υπήρχε διά τάς περιπτώσεις διαφωνίας των συζύγων, εις τάς όποϊάς έπρεπε νά δοθῆ λύσις και την λύσιν ό νόμος έπεφύλαξε εις τον άνδρα. Γεννάται όμως τό έρώτημα: Τί θα συμβῆ εις την περιπτώσιν, κατά την όποϊαν, ως συνήθως εις την Ελλάδα, ή σύζυγος δέν εργάζε-

ται; Θα ρυθμίξῃ από κοινού μετά του εργαζομένου άνδρός τά του συζυγικού οίκου;

Εις την αυτήν κατεύθυνσιν σκέψεων τό Σχέδιον όριζει διά του άρθρου 25, του αντικαθιστώντος τό άρθρ. 1388 Α.Κ., ότι «ό γάμος ουδεμίαν έπάγεται μεταβολήν εις τό έπόνυμον των συζύγων». Τοῦτο σημαίνει ότι εκαστος των συζύγων διατηρεῖ και μετά τον γάμον τό οικογενειακόν του έπόνυμον και ότι άλλως δικαιούται (δέν υποχρεούται) νά χρησιμοποιή τό έπόνυμον του άλλου εις τάς κοινωνικάς του σχέσεις. Φαντασθεῖτε λοιπόν δύο συζύγους μέ διαφορετικόν έπόνυμον.

Διά του άρθρ. 14 του Σχεδίου καταργεῖται ό τίτλος ό άφορών εις την προίκα λόγω τής καταργήσεως του θεσμού τής προικός έν γενεί.

Τό μνημονευθέν Σχέδιον προβλέπει εις μέν τό άρθρ. 44 αυτού προσβολήν τής γνησιότητος και ύπ' αὐτοῦ τοῦ τοῦ τεκνοῦ έντός έτους από τής ένηλικιώσεώς του, εις δέ τό άρθρ. 45 αυτού προσβολήν τής γνησιότητος και ύπ' αὐτῆς ταύτης τής μητρός έντός έτους από του τοκετού ή έντός έξ μηνών άφ' ής γάμος μετά του συζύγου έλυθη ή ήκυρώθη (ή τελευταία περιπτώσις είναι περιττή, διότι ή σύζυγος γνωρίζει εκ τίνος συνέλαβε).

Νόμιμος ήλικία γάμου. Τό άρθρ. 18 του Σχεδίου προτείνει διά την γυναίκα τό δέκατον έκτον έτος μέ δυνατότητα του Δικαστηρίου νά έπιτρέψῃ τον γάμον και πρό τής ήλικίας ταύτης, εάν ή τέλεις αυτού έπιβάλλεται ένεκα σπουδαίου λόγου.

Αντιθέτως, ό περιωρισμένης ίκανότητος προς δικαιοπραξίαν (άνήλικος συμπληρώσας ως άνω, τό 14ον ή 18ον έτος τής ήλικίας) δύναται νά συνάψῃ γάμον συναινέσει του άσκούντος την πατρικην έξουσίαν (πατρός ή μητρός) ή τής έχούσης την έπιμέλειαν αυτού μητρός (επί έπιτροπείας). Κατά τό Σχέδιον συναινέσει άμφοτέρων των γονέων ή του έχοντος την έπιτροπείαν ή κηδεμονίαν αυτού. Έν άρνήσει τούτων (δηλ. του πατρός, τής μητρός, έπιτρόπου ή κηδεμόνος) τό Δικαστήριο (Μονομελές Πρωτοδικεϊον, κατ' άρθρ. 740 § 1 ΚΠολΔ) δύναται αιτήσῃ του έχοντος την προς γάμον νόμιμον ήλικίαν άνήλικου, μετ' άκρόασιν των έγγυτέρων συγγενών, έφ' όσον αῦτη είναι έφικτή, νά παράσχῃ (κατά την διαδικασίαν τής έκουσίας δικαιοδοσίας) την προς γάμον άδειαν, εάν έπιβάλληται εκ του συμφέροντος του άνήλικου (άρθρ. 1352 Α.Κ.).

Τό άρθρ. 53 του Σχεδίου τροποποιούν πάντα ταῦτα όριζει ότι εάν έχώρησε διαζύγιον, ζούν δέ άμφοτέροι οί γονείς, ή άσκησις τής γονικής μερίμνης ρυθμίζεται υπό του Δικαστηρίου συμφώνως προς τον μάλλον συμφέροντα τό τέκνον τρόπον, δυναμένης τής μέν έπιμέλειας νά άνατεθῆ εις τον ένα, τής δέ διοικήσεως τής περιουσίας εις τον έτερον γονέα.

ΚΩΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ

Καθηγητής Παν/μίου Θεσσαλονίκης

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΥ *

Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν διὰ τοῦ σχεδίου νόμου προτεινομένων μεταρρυθμίσεων ἀφορᾷ εἰς τὸ Οἰκογενειακὸν δίκαιον.

Οἱ συντάκται τοῦ σχεδίου ἐπικαλοῦνται, πρὸς δικαιολόγησιν τῶν ἐν αὐτῷ θεσπιζομένων μεταρρυθμίσεων, π ρ ὠ τ ο ν ὅτι τὸ «οἰκογενειακὸν μας δίκαιον ἦτο πεπαλαιωμένον καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν του, μὴ ἀνταποκρινόμενον πλέον πρὸς τὰς σημερινὰς συνθήκας καὶ τοῦτο ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς τῶν ἠθῶν εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο φύλων (. . .)» καὶ δ ε ὑ τ ε ρ ο ν συνταγματικὴν δῆθεν ἐπιταγὴν. Τὴν ἐπιταγὴν ταύτην οἱ συντάκται τοῦ σχεδίου συνάγωγον ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος τοῦ 1975 κατὰ τὸ ἄρθρον 4 § 2 τοῦ ὁποίου: «Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις».

Ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς δῆθεν συνταγματικῆς ἐπιταγῆς. Ἡ παρατεθεῖσα διάταξις τοῦ συντάγματος οὐδὲν ἕτερον διαγορεύει ἢ τὴν δικαιοῦσιν ἰσότητά πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἣτοι ἀποτελεῖ περιττὴν ἐπανάληψιν τῆς γενικῆς περὶ δικαιοῦσιν ἰσότητος τῶν Ἑλλήνων διατάξεως τῆς ἀμέσως προηγουμένης παραγράφου 1 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου, καθ' ἣν: «Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου». Ὅτι ἐν τῷ χώρῳ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου εἶχεν ἤδη ἐπιτευχθῆ παρ' ἡμῶν ἡ ἰσονομία τῶν δύο φύλων (μὲ πλεονεκτικὴν μάλιστα ἐν τισὶ μεταχειρίσιν τῆς γυναικὸς ἐναντι τοῦ ἀνδρός), διεπίστωσεν ἤδη πρὸ πολλοῦ κορυφαῖος Ἑλλην ἐπιστήμιον, ὁ δόμτιμος Καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀλέξανδρος Λιτζερόπουλος (Τὰ δέκα πρῶτα ἔτη τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (Ἀθῆναι, 1956) σελ. 38 ἐπ.).

Ἡ ἴση ἰκανότης καὶ ἰσοτιμία τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἄνδρα ἀποτελεῖ θεμελιακὸν στοιχεῖον τῆς ὑγιᾶς ἑλληνικῆς παραδόσεως ἐκφραζομένην ἐν τῇ φιλοσοφικῇ διανοήσει (Σωκράτης, Πλάτων, Ἀντισθένης, Στωϊκοὶ κλπ.). Τὴν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν ἐκράτουνεν ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης, ὁ Χριστιανισμὸς. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς περιεβάλετο, ἐν τῇ δράσει αὐτοῦ, ὑπὸ γυναικῶν ἐναρέτων, αἰτίνες διηκόνουν αὐτῷ, Γυνή, καὶ δὴ ἀμαρτωλή, ἐν ἣ ὁμοῦς ὁ Ἰησοῦς ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπον, ἢ Σαμαρεῖτις, ἐγένοντο δέκτις ὑψίστης ἐννοίας λόγων τοῦ Ναζωραίου. Τὴν ἠθικὴν ἰσοτιμίαν τῶν δύο φύλων διεκήρυξεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Πρὸς Γαλάτας 3,28): «... οὐκ ἐν ἄρσεν καὶ θῆλυ πάντες ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Ἐξ ἐπόψεως ἠθικῆς ἰσότητος πρὸς τὸν ἄνδρα θεωρεῖ τὴν γυναῖκα καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος (Εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτην 2):

(*) Παρατηρήσεις διατυπωθεῖσαι ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν.

«Ἀρετῆς δεκτικὸν τὸ θῆλυ ὁμοτίμως τῷ ἄρσενι παρὰ τοῦ κτίσαντος γέγονε» τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ Ὁμιλία εἰς Ψαλμὸν 13: «Μία γὰρ ἀρετὴ ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἐπειδὴ καὶ ἡ κτίσις ἀμφοτέρους ὁμοτίμως, ὥστε καὶ ὁ μισθὸς ὁ αὐτὸς ἀμφοτέροις». Ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπὸ τὴν ῥοπήν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐδέξατο τὴν ἰσοτιμίαν τῶν δύο φύλων. Οὕτως ἐν τῷ προομίῳ τῆς 21ης Νεαρᾶς αὐτοῦ, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ἀρμενίους καὶ «ἕτερα ἔθνη» ὁμιλεῖ περὶ τούτων ὡς «ἀτιμασάντων τὴν φύσιν καὶ τὸ θῆλυ περιῦβρισάντων, ὡς οὐ παρὰ θεοῦ γενόμενον οὐδὲ συντελοῦν τῇ γενεσιουργίᾳ, ἀλλ' ὡς εὐτελές τι καὶ ἠτιμασμένον καὶ πάσης ἕξω προσήκον καθεστάναι τιμῆς». Ἐν δὲ Κώδικος 6, 58, 14 § 6 γίνεται ἐπίκλησις ὑπὲρ τῆς ἰσοτιμίας τῶν δύο φύλων (τῆς «pietas pietatis causa») ἣτοι τῆς εὐσεβείας.

Ἰσότης λοιπὸν τῶν δύο φύλων, ἠθικὴ καὶ δικαιοῦσιν, ὑπάρχει σήμερον παρ' ἡμῶν. Ἀλλ' ἀποτελεῖ δεινὴν πλάνην, ὅτι ὁ Ἕλλην νομοθέτης, κατ' ἀκολουθίαν τῆς παρατεθείσης διατάξεως τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, ἦτις, κατὰ τὰ ἐκτεθέντα, οὐδὲν τὸ νέον εἰσάγει, δικαιούται, ἢ καὶ ὑποχρεούται, νὰ θέσῃ δυναμίτιν ὑπὸ τὰ θεμέλια τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας, ἀνατρέπων τὸν ἀπ' αἰῶνων κρατοῦντα ἐν ταύτῃ ἠθικὸν καὶ δικαιοῦσιν ῥυθμόν.

Τὸ Σύνταγμα ἡμῶν τοῦ ἔτους 1975 ἐξεδόθη, ὡς ἐν τῇ προμετωπίδι αὐτοῦ ἀναγράφεται, «εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαίρετου Τριάδος».

Ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι δύο συμπολιτευόμενα πρὸς ἀλλήλας δυνάμεις, ἀνακηρυσσομένης τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὡς «ἐπικρατούσης θρησκείας τῆς Ἑλλάδος».

Ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία δὲν εἶναι κράτος ἄθεον, ἀλλὰ θρησκευτὸν προστατεύει τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, διασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν πάσης γνωστῆς θρησκείας καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς (ἄρθρ. 13), ἐπιτρέπει, κατ' ἐξαίρεσιν, τὴν κατάσχεσιν, παραγγελία τοῦ Εἰσαγγελέως, μετὰ τὴν κυκλοφορίαν, ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων, ὅθεν καὶ βιβλίων, «ἐνεκα προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς καὶ πάσης ἄλλης γνωστῆς θρησκείας» (ἄρθρ. 14 § 3).

Ὡς ἐν παντὶ ἑτέρῳ, οὕτω καὶ ἐν τῷ θεσμῷ τοῦ γάμου, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὀφείλει «νὰ τηρῇ ἀπαρσαλεύτως τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις» (Συντάγματος ἄρθρον 3 § 1). Κατὰ τὴν θρησκείαν ἡμῶν, ἣν προστατεύει τὸ Σύνταγμα, ὁ γάμος εἶναι μυστήριον. Τὸν μυστηριακὸν χαρακτῆρα τοῦ γάμου διε-

τήρησεν ὁ ἰσχύων Ἀστικός Κώδιξ τοῦ 1940, ὁρίζων, ἐν ἄρθρῳ 1367, ὅτι: «Γάμος τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν δὲν ὑφίσταται ἄνευ ἱεροτελεστίας τελουμένης ὑπὸ ἱερέως τῆς ἐκκλησίας ταύτης. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ γάμου χριστιανοῦ τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος μετὰ χριστιανοῦ ἄλλου δόγματος (ἐτεροδόξου)». Τὸν μυστηριακὸν χαρακτήρα τοῦ γάμου δὲν ἐτόλμησαν νὰ καταργήσωσιν οἱ συντάκται τοῦ ὑπὸ κρίσιν νομοσχεδίου. Ὅθεν ὁ Ἕλλην νομοθέτης δὲν δύναται, διὰ νόμου ἀπλῆς τυπικῆς ἰσχύος, νὰ εἰσαγάγῃ ρυθμίσειν τοῦ γάμου ἀφισταμένην τῶν σήμερον ἰσχυόντων περὶ τούτου, ἐφ' ὅσον ταῦτα συνάπτονται πρὸς τὸν μυστηριακὸν αὐτοῦ χαρακτήρα. Τοιαύτη ἔκθεσις ρυθμίσεως θὰ ἦτο ἀντισυνταγματικὴ καὶ, ὡς τοιαύτη, ἄκυρος, ἅτε προσβάλλουσα τὰς συνταγματικῶς κατοχυρωμένας ἱεράς παραδόσεις καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. (Βεβαίως τὰ πράγματα ἔχουσιν ἄλλως ἐπὶ πολιτικοῦ γάμου, ἂν τοιοῦτος ἤθελε θεσπισθῆ παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ τοιοῦτον, καθ' ἡμᾶς, κατ' ἀποκλεισμὸν τοῦ δι' ἱερολογίας συναπτομένου, θὰ ἦδύνατο νὰ συνάψωσιν ἐγκύριως μόνον οἱ μὴ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἢ δι' ἀπροκαλύπτου δηλώσεως ἐξερχόμενοι ταύτης).

Καὶ κατὰ πρῶτον λόγον συνηρημένη πρὸς τὸν μυστηριακὸν χαρακτήρα τοῦ γάμου εἶναι ἡ ἡγεσία τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ γαμικῇ κοινωνίᾳ. Ἐν τῇ ἀπὸ μηκίστου χρόνου κρατησάσῃ ἐν τῇ ἡμερωθείσῃ ἀνθρωπότητι μορφῇ τοῦ γάμου, τῇ γαμικῇ ἐνώσει τῇ συναπτούσῃ ἕνα ἄνδρα πρὸς μίαν γυναῖκα (μονογαμία), ὁ γάμος εἶναι καὶ θεωρεῖται ἕνωσις διεπομένη ὑφ' ἱεραρχίας τινός, ὑπὸ τάξεως καὶ ρυθμοῦ. Καὶ ὁ Ἰουδαϊσμός καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιότης (ἀρχαιότερα τε καὶ κλασσικῆ) καὶ ὁ Ῥωμαϊκὸς κόσμος καὶ ὁ Χριστιανισμός συνεφώνησαν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ σύζυγος καὶ πατὴρ ἡγεῖται τῆς γαμικῆς κοινωνίας καὶ τοῦ οἴκου καθόλου (Πατριαρχικὸν σύστημα). Ὁ Χριστιανισμός ἀνύψωσε μὲν τὴν γυναῖκα, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀπέστη τῆς ἀρχῆς τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀνδρὸς, ἦν μάλιστα ἐβελτίωσε ποιοτικῶς διὰ τῆς προσδόσεως αὐτῇ πνευματικωτέρας οὐσίας. Ἡ ἀρχὴ αὕτη εὔρεν, ὡς εἰκός, ἔκφρασιν καὶ ἐν τῇ δικαιοκῆ ρυθμίσει τοῦ γάμου.

Ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης ὄρα Ἄ π ο σ τ ὀ λ ο υ Π α ὕ λ ο υ Πρὸς Ἐφεσίους 5, 22-24, πρὸς Κολοσσαεῖς 3, 18, Πρὸς Τίτον 2, 5, Π έ τ ρ ο υ Ἐπιστολὴ Α' 3, 1, Π α ὕ λ ο υ Α' Κορινθ. 11, 3, 14, 34-35. Ἐκ τοῦ Ἀστικοῦ ἡμῶν Κώδικος ἄρθρον 1387: «Ὁ ἀ ν ἦ ρ ἀ ρ χ ῆ γ ὀ ς τ ο ὦ ο ἶ κ ο υ. Ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας καὶ ἀποφασίζει περὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν συζυγικὸν βίον, ἐνώσω ἢ ἀποφασίσει αὐτοῦ δὲν παρίσταται ὡς κατάχρησις δικαιώματος». Ἡ διάταξις αὕτη εἶναι δημοσίας τάξεως, ὅθεν πᾶσα ἀντίθετος πρὸς ταύτην συμφωνία εἶναι ἄκυρος.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο τὸ ὑπὸ κρίσιν σχέδιον ἀντικαθίστα, πρὸς πραγματώσειν δῆθεν «ἰσότητος» τῆς συζύγου πρὸς τὸν ἄνδρα, διὰ τοῦ ἐξῆς:

«Οἱ σύζυγοι ἀποφασίζουν ἀπὸ κοινοῦ περὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν συζυγικὸν βίον. Ἐπὶ ἀδυναμίας τινὸς τῶν συζύγων ἀποφασίζει μόνος ὁ ἕτερος. Ἡ ὑπὸ τῶν συζύγων ρυθμίσις τοῦ κοινοῦ τῶν βίου δέον νὰ μὴ παρακολῷ τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ λοιπὴν δραστηριότητα ἑκατέρου καὶ νὰ μὴ παραβιάζῃ τὴν σφαιρὰν τῆς προσωπικότητός του».

Οἱ συντάκται τοῦ σχεδίου ἐπικαλοῦνται (τεύχους σελ. 90) ὑπὲρ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἀρχῆς τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀνδρὸς πλείονας νεωτάτας ἀλλοδαπῶν νομοθεσιῶν, ἔνθα ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐγκατελείφθη κυρίως ὑπὸ τὴν ἔντονον πίεσιν τοῦ διεθνoῦς φεμινισμοῦ. Ἄλλ' εἶναι ἀξιοσημειώτον ὅτι χώρα εὐρισκομένη ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἄκρως πεπολιτισμένων χωρῶν, ἡ Ἑλβετία, ἐμμένει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ γαμικῇ κοινωνίᾳ. Ἀληθῶς τὰ ἄρθρα 160 καὶ 161 τοῦ Ἑλβετικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος τοῦ 1907 ὁρίζουσι τὰ ἐξῆς:

160. Ὁ σύζυγος εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γαμικῆς κοινότητος. Καθορίζει αὐτὸς τὴν γαμικὴν κατοικίαν καὶ ὀφείλει νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον διατροφῆς τῆς γυναίκος καὶ τέκνων. 161. Ἡ σύζυγος λαμβάνει τὸ ἐπώνυμον καὶ τὴν ἰθαγένειαν τοῦ ἀνδρὸς. Βοηθεῖ τὸν ἄνδρα διὰ τῶν συμβουλῶν τῆς καὶ τοῦ ἔργου τῆς καὶ ὀφείλει νὰ τὸν συντρέχῃ κατὰ δύναμιν ἐν τῇ μερίμνῃ του περὶ τῆς γαμικῆς κοινωνίας. Διευθύνει αὕτη τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν».

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἄρθρον 213 τοῦ Γαλλικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ὡς ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 22.9.1942, κυρωθέντος δι' Ordonnance τῆς 9.10.1945 (ἦτοι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Γαλλίας) ὄριζε τὰ ἐξῆς:

«Ὁ ἀνὴρ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας. Τὸ λειτουργήμα τοῦτο ἀσκεῖ ἐν τῷ κοινῷ συμφέροντι τοῦ οἴκου καὶ τῶν τέκνων. — Ἡ γυνὴ συντρέχει πρὸς τὸν ἄνδρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς κατευθύνσεως τῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν πρόνοιαν περὶ τῆς συντηρήσεώς της, εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων καὶ εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν. — Ἡ γυνὴ ἀναπληροῖ τὸν ἄνδρα ἐν τῷ λειτουργήματι του ὡς ἀρχηγοῦ, ἂν μὴ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν βούλησίν του κατ' ἀκολουθίαν ἀνικανότητός του, ἀφανείας του, ἀπουσίας του ἢ οἰουδήποτε ἄλλου λόγου».

Ὁμοίωτροπα εἶναι καὶ τὰ ὁριζόμενα ἐν τῷ ἄρθρῳ 144 τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἰσχύοντος Ἀστικοῦ Κώδικος τοῦ 1942. Ἐν τούτῳ φέρονται ταῦτα: «Σ υ ζ υ γ ι κ ῆ ἔ ξ ο υ σ ί α . Ὁ σύζυγος εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἢ σύζυγος ἀκολουθεῖ τὴν ἀστικὴν αὐτοῦ κατάστασησιν, λαμβάνει τὸ ἐπώνυμόν του καὶ ὑποχρεοῦται νὰ συνοδεύῃ αὐτόν, ὅπουδήποτε οὗτος κρίνει προσήκον νὰ ὀρίσῃ τὴν διαμονὴν του».

Τὸ ἡγεῖσθαι τὸν ἄνδρα τῆς οἰκογενείας ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον θεμέλιον καὶ κρηπίδα τοῦ γάμου καὶ ἀχώριστον μέρος τῆς ἠθικῆς οὐσίας αὐτοῦ. Τὸ ἔχειν

τὸν ἄνδρα τὴν ἄρχουσαν γνώμην ἐν τῇ γαμικῇ κοινωνίᾳ ἐπιβάλλεται ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διατηρήσεως τῆς κοινωνίας ταύτης· ἄνευ τῆς ἐν λόγῳ ρυθμίσεως ἢ λύσεως καὶ τῶν ἀσημάντων ἔτι διαφωνιῶν, ἐφ' ὅσον ἐμμένουσιν εἰς ταύτας οἱ σύζυγοι, θά ἦτο ἀδύνατος, ἢ συμβίωσις θά καθίστατο ἀφόρητος καὶ συνήθως μετ' οὐ πολλῶν ὁ γάμος θά ἐφέρετο πρὸς διάλυσιν.

Ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ, ὅθεν καὶ ἐν τῇ γαμικῇ, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἡγεσία τις, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μόνιμος ἰθύνουσα βούλησις. Ἡ προσπάθεια τῆς δικαϊκῆς ἰσοπέδωσεως τῶν δύο φύλων ἐν τῷ γάμῳ εἶναι συναφῆς πρὸς τὴν θεώρησιν τοῦ γάμου ὡς ἀπλῆς συμβάσεως (πρὸβλ. καὶ G. Radbruch, Rechtsphilosophie (ἔκδ. δ' ὑπὸ E. Wolf, Stuttgart, 1950) σελ. 251, 252). «Ἄνευ ποιμένος δὲ οὔτε πρόβατα οὔτ' ἄλλο τι βιωτέον», λέγει ὁ Πλάτων (Νόμοι VII.808D).

Ἡ ἰσοτιμία τῶν δύο φύλων ἐν τῷ γάμῳ οὐδαμῶς ἀντίκειται εἰς τὴν ἱεραρχικὴν τοῦ γάμου διάρθρωσιν. Οὐδὲ παρακωλύει αὕτη τὸ καθήκον τῆς συζύγου ὅπως ὑπακοὴ εἰς τὸν ἄνδρα τῆς. Λέγει ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος Ὁμιλίαι εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴν 26.2 (Migne P. GR. 61 στ. 214 ἐπ.): «Εἰ γὰρ καὶ ὑποτέτακται ἡμῖν ἡ γυνή, ἀλλ' ὡς ἐλευθέρη καὶ ὡς ὁμότιμος (...). Παρ' ἡμῖν μὲν γὰρ εἰκότως ὑποτέτακται τῷ ἀνδρὶ ἡ γυνή· ἡ γὰρ ἰσοτιμία μάχην ποιεῖ». Καὶ αὐτ. 3 (στ. 216): «Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνη (= τῇ γυναικί) τιμὴ μεγίστη τὸ τὴν οἰκίαν τάξιν διατηρεῖν, ὥσπερ οὖν καὶ αἰσχύνῃ τὸ στασιάζειν».

Διὰ τῆς ἐλλόγου εἰς τὸν ἄνδρα ὑπακοῆς δὲν καθαιρεῖται, ἀλλὰ τελειοῦται καὶ κρατύνεται, τὸ ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ ἀξίωμα τῆς συζύγου. Ἡ ἔλλογος ὑπακοὴ τῆς συζύγου παράγει ὁμοφροσύνην τοῦ ζεύγους. Ἀντιθέτως ἡ παράλογος ταύτης ἀνυπακοή, γεννῶσα διχοστασίαν, ἐπιφέρει πολλάκις καὶ αὐτὴν τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου. Κατὰ τὰ Εὐαγγέλια: «Ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκεῖνη» (Μάρκου 3.25). «Πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν οὐ σταθήσεται» (Ματθ. 12.25). Πρὸβλ. Λουκᾶ II.17. Πρὸβλ. τοὺς πολυτίμους λόγους Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου (Ἐγκώμιον εἰς Μάξιμον καὶ περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας 9 (Migne P. GR. 51.240): «Ὡσπερ γὰρ, γυναικὸς πρὸς ἄνδρα στασιαζούσης, οὐδὲν ὑγιὲς ἔσται ἐπὶ τῆς οἰκίας, κἂν ἅπαντα τὰ ἄλλα κατὰ ῥοῦν φέρεται πράγματα· οὕτως ὁμονοοῦσης καὶ εἰρηνεοῦσης, οὐδὲν ἔσται ἀηδὲς, κἂν μυρίοι χεμμῶνες καθ' ἑκάστην τίκονται τὴν ἡμέραν». Τοῦ αὐτοῦ Ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν. ΔΗ', 5 καὶ 7) (Migne P. GR. 53 στ. 357 καὶ 360): «Τοῦτο γὰρ ὁ ἀληθὴς πλοῦτος, αὕτη ἡ μεγίστη περιουσία, ὅταν ὁ ἀνὴρ μετὰ γυναικὸς μὴ διχονοῇ, ἀλλὰ καθάπερ σῶμα ἐν οὕτως ὧσι συνημμένον». — «Ὅταν γὰρ ὁμόνοια ἦ καὶ εἰρήνη καὶ σύνδεσμος ἀγάπης μετὰ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, ἐκεῖ πάντα συρρεῖ τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἀνάλωτοι πάσης ἐπιβουλῆς γε-

νήσονται, μέγαλω καὶ ἀχειρώτῳ τείχει τινὲ πεφραγμένοι, τοῦτ' ἔστι, τῇ κατὰ Θεὸν ὁμονοίᾳ. Τοῦτο ἀδάμαντος αὐτοὺς ἰσχυροτέρους ἀπεργάσεται, τοῦτο σιδήρου στερροτέρους καταστήσει, τοῦτο παντὸς πλοῦτου καὶ περιουσίας αὐτοῖς συμβαλεῖται πλέον, τοῦτο εἰς τὴν ἀνωτάτω περιφάνειαν αὐτοὺς ἀνάγει, τοῦτο καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν αὐτοῖς προξενήσει μετὰ πολλῆς τῆς δαφιλείας».

Ἀναγνώρισιν τῆς ἐν τῷ γάμῳ ἡγεσίας τοῦ ἀνδρός ἐμφαίνει ἡ ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ παρηχημέτους ἑλληνισμοῦ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ προσηγορίᾳ τῆς ἐγγάμου γυναικὸς ὡς «κύανδρου», ἔχουσα ἀρχαιοτάτην καταγωγὴν (Ὁμήρου «Ὀδυσσεΐας» 7.68: «Ὅσσοι νῦν γε γυναῖκες ὑπ' ἀνδράσιν οἶκον ἔχουσιν»).

Ἡ ὑπακοὴ τῆς γυναικὸς δὲν εἶναι ἀκολοθία φόβου πρὸς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τοῦτον. Διὰ τῆς ἀποφάνσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Πρὸς Ἐφεσίους 5.33) «ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα» δὲν δηλοῦται φόβος τις, ἀλλ' ὁ ὀφειλόμενος τῷ ἀνδρὶ, ὡς κεφαλῇ τῆς οἰκογενείας, σεβασμὸς. Πρόκειται δηλονότι περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν νομικῶν καλουμένου (amēus reverentialis).

Ἡ ὑπακοὴ τῆς συζύγου εἶναι ὑπακοὴ πεφωτισμένη καὶ οὐχὶ τυφλή, λελογισμένη καὶ οὐχὶ περιδεῆς, οὐχὶ ὑπειξίς δουλική, οὐχὶ «ὑποταγὴ πτώματος», ἀλλὰ ζῶσα συμβολὴ εἰς τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τοῦ κοινού οἴκου. Ὅθεν τὸ καθήκον τῆς ὑπακοῆς οὐ μόνον δὲν ἀντιστρατεύεται, ἀλλ' ἀντιθέτως παρομαρτεῖ, πρὸς τὸ καθήκον τῆς γυναικὸς νὰ συνεργῇ πρὸς τὸν ἄνδρα ἐν τῇ διαμορφώσει τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰ οἰκογενειακά ζητήματα ἀποφάσεών του συμβουλευούσα αὐτῷ (κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῇ) καὶ ἐμπνεύουσα ἔτι, κατὰ τὰς περιοστάσεις, τοῦτον. Τὸ καθήκον τοῦ ἀνδρός νὰ συμβουλευῆται τὴν γυναῖκα του περὶ τῶν οἰκογενειακῶν ζητημάτων καὶ νὰ συζητῇ μετ' αὐτῆς εἶναι ἀπλή καὶ ἀβίαστος ἀπόρροια τῆς γαμικῆς κοινωνίας βίου, ἥτις ἀποκλείει πᾶσαν ἐν τῇ γαμικῇ ἐνώσει δεσποτικὴν καὶ αὐτογνωμόνα συμπεριφορὰν τοῦ ἀνδρός. Τὸ καθήκον τοῦτο τοῦ ἀνδρός ἀπορρέει ἐξ ἐπιταγῆς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, λέγεται ἐν τῇ Γενέσει (21.12): «Ἐἶπεν δὲ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ (...): Πάντα, ὅσα ἐὰν εἴπη σοι Σάρρα, ἄκουε τῆς φωνῆς αὐτῆς».

Τὸν περὶ «φόβου τοῦ ἀνδρός» λόγον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου φωτίζει διὰ τῆς ἐρμηνείας του ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος (Εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολὴν, Ὁμιλία Κ, 4 (Migne P. GR. 62, στ. 140) 141): «Ὅνκέτι τὰ τῆς ἀγάπης τίθησι μόνον, ἀλλὰ τί; Ἴνα φοβῆται τὸν ἄνδρα». Ἀρχὴ δευτέρα ἐστὶν ἡ γυνή. Μῆτε οὖν αὕτη τὴν ἰσοτιμίαν ἀπαιτεῖτω· ὑπὸ γὰρ τὴν κεφαλὴν ἐστὶ· μῆτε ἐκεῖνος ὡς ὑποτεταγμένης καταφρονεῖτω· σῶμα γὰρ ἐστὶ, κἂν καταφρονῆ τοῦ σώματος ἢ κεφαλῆ, καὶ αὕτη προσαπολείται· ἀλλ' ἀντίρροπον τῆς ὑπακοῆς εἰσαγέτω τὴν ἀγάπην. Ὡσπερ ἡ κεφαλὴ, καὶ τὸ σῶμα. Τὸ μὲν αὐτῇ πρὸς διακονίαν παρέχον τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, τὰ λοιπὰ

πάντα μέλη' εκείνη δὲ αὐτοῦ προνοουμένη, πᾶσαν ἐν ἑαυτῇ αἰσθησιν ἔχουσα. Οὐδὲν ταύτης ἀμεινον τῆς συζυγίας. Καὶ πῶς ἂν γένοιτο ἀγάπη, φησί, φόβου ὄντος; Μάλιστα τότε ἂν γένοιτο. Ἡ γὰρ φοβουμένη καὶ ἀγαπᾷ ἢ ἀγαπῶσα φοβεῖται ὡς κεφαλὴν, καὶ ἀγαπᾷ ὡς μέλος, ἐπεὶ καὶ ἡ κεφαλὴ μέλος τοῦ παντός ἐστι σώματος. Διὰ τοῦτο τὴν μὲν ὑπέταξε, τὸν δὲ ἐπέθηκεν, ἵνα εἰρήνη ᾖ. Ἐνθα γὰρ ἰσοτιμία, εἰρήνη οὐκ ἂν ποτε γένοιτο, οὐδὲ δημοκρατουμένης οἰκίας, οὐδὲ πάντων ἀρχόντων, ἀλλὰ ἀνάγκη μίαν εἶναι τὴν ἀρχήν». Ὁ αὐτὸς ἅγιος Πατὴρ παρατηρεῖ ἐτέρωθι (αὐτ. Ὁμιλία ΙΓ' 4 (Migne P. GR. 62 στ. 99) ὅτι καὶ ἐπιφανεῖς γυναῖκες (ὧν φέρει παραδείγματα) ὑπετάσσοντο τῷ συζύγῳ.

Πρόβλ. J. Boissonade, *Anecdota Graeca I* (1829) σελ. 122: «Ἡ γυνὴ σου αἰδεῖσθω σε μᾶλλον καὶ μὴ φοβείσθω· οὐ γὰρ θεράπαιναν εἰληφας αὐτήν, ἀλλὰ κοινωνὸν τοῦ βίου».

Τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συζύγου νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν ἄνδρα διαρρηθῆν ἀνέφερον ὁ Γαλλικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ ἐν τῷ (καταργηθέντι ἤδη) ἄρθρῳ αὐτοῦ 213 καὶ ὁ (ἄλλοτε ἰσχύσας) Σαξονικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ τοῦ 1863 (§ 1631).

Τὴν ὑπαρξίν *potestas maritalis* τοῦ ἀνδρὸς δέχεται καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Κανονικοῦ δικαίου τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας (δρα π.χ. A. Bortola, *Il matrimonio religioso*, ἔκδ. γ', 1953, Torino, σελ. 198).

Καὶ ὁ Κάντ (*Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre*, ἔκδ. H. von Kirchmann, Berlin, 1870, § 26, σελ. 90) δὲν θεωρεῖ τὴν ἐν τῇ γαμικῇ ἐνώσει ἡγεσίαν τοῦ ἀνδρὸς ἀντιθετὸν πρὸς τὴν ἰσότητά των δύο φύλων ἐν τῷ γάμῳ κρίνων ταύτην ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς θεορατείας «τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τοῦ οἴκου», ἐφ' ἧς ἰδρύεται «τὸ πρὸς προσταγὴν δικαίωμα», πρὸς ἐπίτευξιν «ἐνόητος» χάριν τοῦ «σοκοποῦ».

Ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσικῇ ἐννόμῳ τάξει ἐπεκράτησεν ἀπολύτως ἡ ἄνευ ἡγεσίας οἰκογένεια (*companionship family*): δρα ἐν ἄλλοις, B. Burgess καὶ H. Locke, *The family from institution to companionship* (New York, 1945 σελ. 201 καὶ 203).

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῇ γαμικῇ ἐνώσει ἡγεσίας τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ὅτι ἡ ἔγγαμος γυνὴ κατὰ τὸν νόμον (ἐλλην. ΑΚ ἄρθρ. 1388, γερμαν. ΑΚ § 1355, Αὐστρ. ΑΚ § 92, Ἑλβετ. ΑΚ ἄρθρ. 161 ἔδαφ. α', Ἴταλ. ΑΚ τοῦ 1942 ἄρθρ. 144, Γαλλ. ΑΚ ἄρθρ. 215, ὡς ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 22.9.1942, κυρωθέντος δι' *Ordonnance* τῆς 9.10.1945), λαμβάνει τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρὸς, ἔτι δ' ὅτι κτάται αὕτη τὴν κοινωνικὴν τοῦ ἀνδρὸς θέσιν. Σημειωτέον δ' ὅτι κατὰ συνήθειαν ἀπὸ μακροῦ ὑφισταμένην παρ' ἡμῶν ἡ ἔγγαμος γυνὴ, ἂν

τὸ ἐπιθυμῇ, δύναται νὰ προσθέτῃ εἰς τὸ τοῦ συζύγου καὶ τὸ πρὸ τοῦ γάμου ἐπώνυμον αὐτῆς, καὶ δὴ τὸ πατρικόν, διασφαλιζομένης οὕτω τῆς προβολῆς τῆς προσωπικότητος αὐτῆς, ἥτις ἐνδεχομένως εἶχε διαμορφωθῆ, διὰ τῆς δράσεώς της, πρὸ τοῦ γάμου. Πρόβλ. τὴν § 1355 τοῦ γερμαν. ΑΚ, ὡς ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ περὶ ἴσων δικαιωμάτων τοῦ συζύγου γερμαν. νόμου τοῦ 1957. Ἐτερον ἀποτέλεσμα τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ὅτι διαρκοῦντος τοῦ γάμου ἡ γυνὴ ἔχει ἀναγκαίαν κατοικίαν τὴν τοῦ συζύγου της (ἐλλην. ΑΚ, ἄρθρ. 55, γερμαν. ΑΚ § 1354 ἔδαφ. α', Ἑλβετ. ΑΚ ἄρθρ. 160 ἔδαφ. β', γαλλ. ΑΚ ἄρθρ. 215 (ὡς ἀντικατεστάθη) *Codex juris Canonici* τοῦ 1917 *Can. 93 § 1*, ἰταλ. ΑΚ τοῦ 1942 ἄρθρ. 144 κλπ.). Προβλέπεται δ' ὅμως καὶ ἐμποδίζεται ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς κατάχρησις τοῦ δικαιώματος τοῦ ὀρίζειν τὴν κοινήν κατοικίαν κατὰ τὰ εἰδικώτερον ἐν πολλοῖς τῶν νόμων τούτων ὀριζόμενα. Ἐτερον ἀποτέλεσμα τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀνδρὸς εἶναι τὸ ὀριζόμενον ἐν ἄρθρῳ 4 τοῦ παρ' ἡμῶν ἰσχύοντος Ἐμπορικοῦ νόμου, καθ' ὃ: «Ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ ἐμπορευῆται δημοσίως, χωρὶς τὴν συναίνεσιν τοῦ ἀνδρὸς της».

Ἡ ἀποφυγὴ τῆς καταχρήσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ συζύγου ἀνδρὸς εἶναι ἐπιταγὴ οὐ μόνον τοῦ χριστιανικοῦ ἠθους, ἀλλὰ καὶ τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως. Παραλείποντες, συντομίας χάριν, τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων, ἀρκούμεθα εἰς παράθεσιν τῶν λόγων τοῦ ἱστορικοῦ καὶ φιλοσόφου Π λ ο υ τ ἄ ρ χ ο υ καὶ τοῦ νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου Ἰ α μ β λ ἰ χ ο υ. Ὁ π ρ ῶ τ ο ς τούτων ἀποφαίνεται (Γαμικὰ παραγγέλματα 33): «Κρατεῖν δὲ δεῖ τὸν ἄνδρα τῆς γυναικὸς οὐχ ὡς δεσπότην κτήματος, ἀλλ' ὡς ψυχῆν σώματος συμπαθοῦντα καὶ συμπερικότα τῇ εὐνοίᾳ· ὥσπερ οὖν σώματός ἐστι κήδεσθαι μὴ δουλεύοντα ταῖς ἡδοναῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, οὕτω γυναικὸς ἀρχεῖν εὐφραίνοντα καὶ χαριζόμενον». Ὁ αὐτὸς ἐτέρωθι (Περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς 8): «Ἐτι τοίνυν καὶ γυναῖκα γήμας κατὰ νόμους ἀνὴρ ἐπιεικῆς διανοεῖται περιέπειν καὶ συνεῖναι δικαίως καὶ σωφρόνως». Ὁ δὲ δ ε υ τ ε ρ ο ς λέγει (Ἴω, Στοβαίου Ἀνθολόγιον (Wachsmuth - Hense) IV, 23.57): «Οὐκοῦν καὶ περὶ τοῦ ἀρχεῖν μὲν τὸν ἄρρενα ἀρχεσθαι δὲ τὴν θήλειαν ὁμογνωμονήσουσι. Τὸ δὲ σχῆμα τῆς ἀρχῆς ἔσται οὐχ οἷον τὸ δεσποτικόν, θεραπεῦον τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον· οὐδ' οἷον τὸ τῶν τεχνῶν, μόνον τοῦ ἥττονος ἐπιμελούμενον· ἀλλ' οἷον τὸ πολιτικόν, κηδόμενον ἐξ ἴσου τοῦ κοινοῦ συμφέροντος». Καθόλου πρόβλ. ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸν λόγον τῆς Σ ο φ ἱ ἄ ς Σ ε ι ρ ἄ χ (4.30): «Μὴ ἴσθι ὡς λέων ἐν τῷ οἴκῳ σου».

Τὸ ὑπὸ τὴν κρίσιν ἡμῶν σχέδιον νόμου καταργεῖ τὴν ἡγέτιδα θέσιν τοῦ συζύγου ἐν τῇ γαμικῇ ἐνώσει ὀρίζον, ἐν ἄρθρῳ 24 ἔδαφ. β' ὅτι: «Οἱ σύζυγοι ἀποφασίζουσι ἀπὸ κοινοῦ περὶ παντός β.τι ἀφορᾷ τὸν συζυγικὸν βίον. Ἐπὶ ἀδυναμίας τινὸς τῶν συζύγων ἀποφασίζει μόνος ὁ ἕτερος». Οὕτως εἰσάγεται ἡ ἀναρχία ἐν τῇ γαμικῇ ἐνώσει, μεγάλως δ' εὐνοοῦνται αἱ δια-

φρονίαι μεταξύ τῶν συζύγων. Τί θά γίνηται ὅμως ἐν περιπτώσει τοιούτων διαφωνιῶν; Οἱ συντάκται τοῦ σχεδίου, περιερχόμενοι εἰς ἀμηχανίαν, ἀναγκάζονται νά προσφύγουν (σελ. 94) εἰς τήν πρότασιν χρησιμοποίησης τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἰσχύουσας ἀγωγῆς περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς γαμικῆς συμβιώσεως, ἥτις, σημανιότερον, ἐλαχίστην χρησιμότητα ἀπέδειξεν ἐν τῇ πράξει. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς καταχρήσεως τοῦ ἀποφασιστικοῦ δικαιώματος τοῦ ἀνδρός ὡς εἰκὸς ἐγκαταλείπεται, ἀφ' οὗ ἀγνοεῖται ὑπὸ τοῦ σχεδίου τὸ ἐν λόγῳ δικαίωμα τοῦ ἀνδρός. Μοιραῖον λοιπὸν εἶναι αἱ ἀνακύπτουσαι διαφωνίαι τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους, τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὁποίων εὐνοεῖ ὁ κατακλύσας ἡμᾶς καὶ ὀσημέραι ἐντεινόμενος κακῆς ποιότητος «φεμινισμός», νά ὀδηγῶσι πολλάκις, πολὺ συχνότερον ἢ ὅσον σήμερον συμβαίνει, εἰς λύσιν τοῦ γάμου διὰ διαζεύξεως. Τὰ φοβερὰ ταῦτα ἐλαττώματα τῆς προτεινομένης ρυθμίσεως ἀναγκάζονται νά ὁμολογησῶσιν, ἐμμέσως, καὶ αὐτοὶ οἱ συντάκται τοῦ ὑπὸ κρίσιν σχεδίου (σελ. 95).

Ἐγκαταλείπεται ὡσαύτως (ἄρθρον 25), κατὰ τρόπον ὀξέως ἀντίθετον πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν ἦθη, ὁ κανὼν ὅτι ἡ ἔγγαμος γυνὴ λαμβάνει τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρός τῆς, ὀρίζομένου ὅτι «ὁ γάμος οὐδεμίαν ἐπάγεται μεταβολὴν εἰς τὸ ἐπώνυμον τῶν συζύγων».

Καταλείπεται εἰς τὴν ἔγγαμον γυναῖκα, ὡς οὐκ ἔδει, ἀπόλυτος καὶ ἀκώλυτος ἐλευθερία νά ἀσκήσῃ οἰονδήποτε ἐπάγγελμα τῆς ἀρεσκείας τῆς, καὶ τὸ ἀπρεπέστερον ἔτι, ἄνευ γνώμης τοῦ συζύγου τῆς (σχεδίου ἄρθρ. 24 ἔδαφ. 6'). Συναφῶς δὲ καταργεῖται (ἄρθρ. 130) καὶ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος ἐμπορικοῦ νόμου, καθ' ὃ: «Ἡ γυνὴ δὲν δύναται νά ἐμπορευῆται δημοσίως χωρὶς τὴν συναίνεσιν τοῦ ἀνδρός τῆς».

Ἐν ἄρθρῳ 35 τοῦ Σχεδίου ὀρίζονται ταῦτα:

«Ἐπὶ ἀκυρώσεως ἢ λύσεως τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου ἑκάτερος τῶν συζύγων, ἐὰν δι' ἰδίων μέσων κατέ-

στησε τὸν ἕτερον πλουσιώτερον, δύναται νά ἀπαιτήσῃ τὴν παρ' αὐτοῦ ἀπόδοσιν τῆς ὀφελείας κατὰ τὰς περὶ ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ διατάξεις συνεπεῖα παροχῆς διὰ λήξασαν αἰτίαν ἀναλόγως ἐφαρμοζομένης».

Ἡ πρωτοφανὴς παρ' ἡμῖν καὶ ἀληθῶς παράλογος διάταξις αὕτη νοθεύει, κατὰ τρόπον ἀνήθικον, τὸ ἦθος τοῦ γάμου καὶ δηλητηριάζει τὰς μεταξύ συζύγων σχέσεις μεταβάλλουσα τὴν γαμικὴν κοινωνίαν βίου, ἥς θεμέλιον πρέπει νά εἶναι ἡ ἀνιδιοτελὴς ἀγάπη καὶ ἡ ἀμοιβαία βοήθεια τῶν συζύγων, εἰς ἔνωσιν προσώπων ὑποβλεπόντων ἄλληλα καὶ τηρούντων οἰονεὶ κατάστιχα χρεώσεως ἀλλήλων. Ὁ δικηγόρος, ὁ ἱατρός, ὁ ἀρχιτέκτων, βοηθῶν τὸν σύζυγον ἢ τὴν σύζυγόν του διαρκούντος τοῦ γάμου, θά ἔχη κατὰ νοῦν τὴν μέλλουσαν καὶ οἰονεὶ ἐξ ἐνέδρας δικαστικὴν ἐπιδιώξιν λήψεως παρ' αὐτῆς (ἢ αὐτοῦ) ἀμοιβῆς, ἢ οἰκοκυρὰ ἐκτελοῦσα τὰς ἀπαραιτήτους οἰκιακὰς ἐργασίας, ἢ καὶ ἀπλῶς ἐπιβλέπουσα εἰς ταῦτα, θά ἔχη τὴν συνείδησιν μισθοφόρου ὑπαλλήλου τοῦ συζύγου τῆς κλπ. Εἰς τοιούτους τραγελάφους ὀδηγεῖ τοὺς συντάκτας τοῦ σχεδίου ἡ ἀσυγκράτητος καινοθηρία.

Διὰ τοῦ ἄρθρου 49 τοῦ Σχεδίου καταφέρεται βαρὺ πλήγμα κατὰ τοῦ γοήτρου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν ὀφειλομένου ὑπὸ τῶν τέκνων σεβασμοῦ διὰ καταργήσεως, ὑπὸ τὸ κράτος καὶ πάλιν ἀνοικείων φεμινιστικῶν ὀρμῶν, τοῦ ἄρθρου 1493 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, καθ' ὃ «τὸ τέκνον λαμβάνει τὸ ἐπώνυμον τοῦ πατρὸς», καὶ δι' εἰσαγωγῆς ρυθμίσεως τῆς ὀνοματοθεσίας τοῦ τέκνου περιπλόκου καὶ ὑποθαλούσης ἔριδας τῶν συζύγων.

Ἐνεκα πάντων τῶν ἀνωτέρω, καὶ ἄλλων, ἄτινα, συντομίας χάριν, παραλείπονται, φρονούμεν ἀδιστάκτως ὅτι τὸ ὑπὸ τὴν κρίσιν ἡμῶν σχέδιον δὲν συγχωρεῖται νά ἀποτελέσῃ νόμον διέποντα τὴν ἑλληνοχριστιανικὴν οἰκογένειαν.

Καθηγ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΣΟΥΤΑΚΟΣ

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΠΡ. κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΜΑΝΤΖΟΥΝΕΑ *

Γενικῶς, τὸ ἐν λόγῳ Νομοσχέδιον θέτει δυναμίδια εἰς τὰ θεμέλια τῆς Οἰκογενείας, καθ' ὅτι τοῦτο μεταβάλλει τὴν Οἰκογένειαν εἰς ἐταιρίαν συγκατοικήσεως ἀτόμων, θεωρουμένων ἑξ ἑαυτῶν πρὸς ἄλληλα, ἢ εἰς πανδοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἕκαστος τῶν συζύγων καταβάλλει τὰ τροφεῖα διαβιώσεώς του. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει τὴν διάλυσιν τῆς Οἰκογενείας εἶναι ἡ κατάργησις τοῦ ἄρθρου 55 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, τὸ

ὁποῖον θεσπίζει ὅτι «ἡ γυνὴ ἔχει κατοικίαν τὴν τοῦ συζύγου». Μόνον ἐκ τῆς καταργήσεως τοῦ ἄρθρου τοῦτου ἐξάγεται ἀβασανίστως τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ σχέδιον Νόμου εἶναι τορπίλλη κατὰ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας καὶ κατ' ἐπέκτασιν κατὰ τῆς ἐνότητος τῆς Πολιτείας, δεδομένου ὅτι ἡ Οἰκογένεια ἀποτελεῖ τὸ κύτταρον τῆς Πολιτείας. Καὶ εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι ὅπου ὑφίσταται ἡνωμένη οἰκογένεια, ἐκεῖ ὑφίσταται καὶ Κράτος ἡνωμένον. Εἰδικότερον παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

(*) Εἰσήγησις ἐνώπιον τῆς Συνεδρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Λογικτικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (16.2.1980), τῆς ὁποίας ὁ συντάκτης τῶν γράφων: Γραμματεὺς.

1) Τὰ ἄρθρα 921 καὶ 931 τοῦ ἰσχύοντος Ἀστικοῦ Κώδικος ἀφοροῦν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀτόμου καὶ

ιδίως εἰς τὴν προσωπικότητα τῆς γυναίκος. Οὕτω τὸ ἄρθρον 921 θεσπίζει «Ἐὰν δι' ἀξιοποίνου πράξεως ἢ κατόπιν ἀπειλῶν ἢ ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων ἢ καταχρήσεως τῆς σχέσεως ἐξαρτήσεως προσεβλήθη ἢ τιμῇ γυναίκος διὰ σαρκικῆς μετ' αὐτῆς συναφείας ἢ πρὸς αὐτὴν ὀφειλομένη ἀποζημίωσις συνίσταται εἰς τὴν καταβολὴν ἀναλόγου χρηματικοῦ ποσοῦ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς». Τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρον τὸ ὑπὸ κρίσιν Νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ἄρθρου 11 (σελ. 5) τὸ καταργεῖ. Ἐπίσης τὸ ἄρθρον 931, τὸ ὁποῖον μερικῶς ἰδιαιτέρως διὰ τὴν προστασίαν τῆς γυναίκος, διὰ τοῦ ἄρθρου 12 (σελ. 5) τροποποιεῖ τὸ ἄρθρον 931 καὶ παραλείπει τὴν εἰδικὴν μέριμναν διὰ τὴν γυναῖκα «ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν γυναίκος». Ἐπομένως, ποῦ εἶναι λοιπόν, ἡ προστασία τῆς γυναίκος, διὰ τὴν ὁποῖαν κόπτονται οἱ προσπαθοῦντες, δῆθεν, νὰ ἀνυψώσουν τὴν γυναῖκα; Τοῦναντίον, τὰ δύο προηγουμένα ἄρθρα καταρρακώνουν τὴν προσωπικότητα τῆς γυναίκος. Τὸ 921, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ εἰς τὴν τιμὴν τῆς γυναίκος, οἱ δῆθεν προστάται αὐτῆς, ἀφήνουν αὐτὴν ἔκθετον καὶ νομιμοποιούν τὴν ἐξώγαμον συνουσίαν, ἐφ' ὅσον οἱ δράσται παραμένουν ἀσύδοτοι εἰς ἐκβιασμούς παντὸς εἶδους.

2) Τὸ ἄρθρον 1350 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, τὸ ὁποῖον θεσπίζει ὡς ὄριον ἡλικίας συνάψεως γάμου τὸ 14ον, οἱ «προστάται» τῆς Οἰκογενείας τὸ τροποποιεῖ καὶ ἀναβιβάζουν εἰς τὸ 16ον ἔτος τῆς ἡλικίας τὸ ὄριον συνάψεως γάμου. Ἐνῶ, τοῦναντίον, μὲ τὴν ἐκλυσιν τῶν ἡθῶν σήμερον, τὸ ἐλάχιστον ὄριον θὰ ἔπρεπε νὰ καθιερωθῆ. Γνωστὰ εἶναι τὰ κρούσματα ἐγκυμοσύνης γυναικῶν πρὸ τοῦ 14ου ἔτους τῆς ἡλικίας των, ὥστε νὰ ἀναγκασθῆ ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος, προκειμένου νὰ προλαμβάνη συγκρούσεις μεταξύ τῶν Οἰκογενειῶν ἢ ἀμβλώσεις, νὰ ἐπιτρέπη, κατ' Οἰκονομίαν, τὴν σύναψιν γάμου τῆς γυναίκος εἰς ἡλικίαν καὶ κάτω τῶν 14 ἐτῶν. Ἄλλως τε, οὐδεὶς συνάπτει γάμον εἰς ἡλικίαν κάτω τῶν 20 ἐτῶν ἐὰν δὲν ὑπάρχουν σοβαροὶ λόγοι. Ὡς δικαιολογίαν, οἱ συντάκται τοῦ Νομοσχεδίου θεωροῦν «ἀμφίβολον, ἐὰν κατὰ κανόνα ὑφίσταται ἡ πρὸς γάμον βιολογικὴ ὠριμότης, πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 15ου ἔτους» (σελ. 85). Ἄλλὰ ἐρωτῶνται οἱ συντάκται τοῦ Νομοσχεδίου, πῶς, γυναῖκες εἰς ἡλικίαν 12½ καὶ 13 ἐτῶν καθίστανται ἔγκυοι; Κατὰ δεκάδας κατ' ἔτος προσφεύγουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, προκειμένου νὰ ἀποφευχθοῦν συγκρούσεις.

3) Οἱ συντάκται τοῦ Νομοσχεδίου προβαίνουν καὶ εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ κωλύματος γάμου μεταξύ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς τοῦ τέκνου καὶ τῆς ἀναδόχου αὐτοῦ. Οὕτω ὁ ΝΓ' Κανὼν τῆς Πενθέκτης ἐμποδίζει τὸν γάμον μεταξύ ἀναδεκτοῦ καὶ ἀναδεκτῆς καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς. Μὲ τὸν Κανονικὸν Νομοθέτην συμπορεύεται καὶ τὸ ἄρθρον 1361 τοῦ ἰσχύοντος Ἀστ. Κώδικος, ὅπερ θεσπίζει «Κωλύεται ὁ γάμος τοῦ ἀναδόχου μετὰ τοῦ ἀναδεκτοῦ, ἢ τῆς μητρὸς αὐτοῦ». Τὸ Νομοσχέδιον θεσπίζει: «Κωλύεται ὁ γάμος ἀναδόχου καὶ ἀναδεκτοῦ»!!! Οὕτω οἱ συντάκται τοῦ Νομοσχεδίου δημιουργοῦν Δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἔρχεται εἰς σύγκρου-

σιν μὲ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας, καὶ κατ' ἐπέκτασιν μὲ τὸ ἄρθρον 3, παρ. 1 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον κατοχυρώνει ἅπαντας τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας. Ὡς δικαιολογητικὸν λόγον οἱ συντάκται, ἐρμηνεύοντες στενωῶς τὸ ἄρθρον 1361, προβάλλουν τὴν κατάργησιν, διότι αὕτη ἀντίκειται εὐθέως πρὸς τὴν ἰσονομίαν τῶν γυναικῶν. Δικαιολογία ἐπίσης προβάλλουν οἱ συντάκται τὸ σχέδιον τοῦ Νόμου 2017)1939, τὸ ὁποῖον περιορίζει τὸ ἐκ τοῦ Βαπτίσματος κώλυμα μόνον μεταξὺ ἀναδόχου καὶ ἀναδεκτοῦ. «Ὡς γνωστὸν τὸ σχέδιον τοῦ ν. 2017) 1939 περιορίζει τὸ ἐκ τοῦ Βαπτίσματος κώλυμα μόνον μεταξύ ἀναδόχου καὶ ἀναδεκτοῦ. Κατόπιν παρεμβάσεως ὁμως τοῦ Πανοποῦλου, τότε Προέδρου τοῦ Α.Π., ἐπεξετάθη τοῦτο καὶ εἰς τὴν μητέρα τοῦ ἀναδεκτοῦ, μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι εὐκαιρία δημιουργοῦνται κυρίως μεταξύ ἀναδόχου καὶ κομιπάρας, πρὸς ἀποτροπὴν δὲ αὐτῶν ὀρθὸν εἶναι νὰ κωλύεται καὶ ὁ μεταξὺ τούτων γάμος. Παρὰ τὴν ρητὴν διατύπωσιν τῆς διατάξεως ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς νομολογίας ἡ ἐπέκτασις καὶ εἰς τὰ ἀντίθετα γένη (βλ. Ροῦλὸν - Κουμάντος, 1361 ἄρθρ. 3 καὶ 4α). Ἐνῶ τοῦτο θὰ ἦτο ὀρθὸν μόνον ἐὰν ὁ νόμος ἔλεγε «... ἢ τῶν γονέων αὐτοῦ». Ἐπὶ γάμοι ἀκρωθέντες ἔνεκα τοῦ κωλύματος τούτου πρὸς μεγίστην ἐκπληξιν —εὐχάριστον ἢ δυσάρεστον ἀναλόγως— τῶν ἐνδιαφερομένων. Εἶναι ἀνεπίτρεπτον νὰ ἐπιφυλάσῃ ὁ νόμος παρομοίας ἐκπληξίς ἐπὶ τὸσον σοβαρῶν θεμάτων ὡς ὁ γάμος. Παρὰ τὴν κρατήσασαν γνώμην τὸ γράμμα τῆς διατάξεως ἀντίκειται πρὸς τὴν ἰσονομίαν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ὡς ἐκ τούτου προτείνεται ἡ ἀπάλειψις τῆς σχετικῆς περικυπτικῆς, δικαιολογημένη ἄλλωστε κατὰ τὰ ἀνωτέρω» (σελ. 87). Οἱ συντάκται τοῦ Νομοσχεδίου ἀναφέρουν ὅτι ὁ τότε Πρόεδρος τοῦ Α. Πάγου ἐπεξέτεινε τὸ κώλυμα καὶ εἰς τὴν «κομιπάραν». Ἄγνοοῦν ὁμως ὅτι τὸ κώλυμα τοῦτο ὑφίσταται καὶ εἰς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας καὶ δὴ εἰς τὸν ΝΓ' Κανόνα τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου; Ἄγνοοῦν ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐφαρμόζει καὶ εἰς τὰ δύο γένη, ὡς διδάσκει καὶ ὁ Καθηγητῆς κ. Κουμάντος, τὸν ὁποῖον καὶ ἐπικαλοῦνται. Ἐφαρμόζει δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία τοὺς γονεῖς, ὡς ἐπιθυμοῦν οἱ συντάκται, καὶ τῶν δύο οἰκογενειῶν. Καὶ ἐφ' ὅσον θέλουν «ἰσονομίαν», διατὶ δὲν προβαίνουν εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ γραμματοῦ τοῦ νόμου «... ἢ τῶν γονέων αὐτοῦ»; Ἄλλὰ οἱ συντάκται δὲν προσπαθοῦν νὰ θεσπίσουν ἐνταῦθα ἰσονομίαν ἀλλὰ μᾶλλον τακτοποιήσιν «ἡμετέρων». Ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὸ ἄρθρον 1 τῶν μεταβατικῶν διατάξεων (σελ. 211) εἰς τὸ ὁποῖον θεσπίζεται. «Οἱ πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ παρόντος τελεσθέντες γάμοι μεταξύ ἀναδόχου καὶ τῆς μητρὸς τοῦ ἀναδεκτοῦ θεωροῦνται ἔγκυροι»!!! Ἐπομένως ἐνταῦθα ἔχομεν «Νόμον - φωτογραφίαν».

4) Ὡς πρὸς τὸ ἐπώνυμον τῆς γυναίκος: Κατὰ τὸ ἄρθρον 1388 τοῦ ἰσχύοντος Ἀστικοῦ Κώδικος ἡ γυνὴ λαμβάνει τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρός. Οἱ συντάκται τοῦ ἰσχύοντος Ἀστικοῦ Κώδικος, ἀκολουθοῦντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία» (Ματθ. 19.6), ἐθέσπισαν ὅπως ἡ γυ-

νή λαμβάνη τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρός της. Ὁ θεσμὸς οὗτος ὑφίσταται εἰς τὰ χριστιανικὰ Κράτη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ὑφίσταται ἰσονομία, καθ' ὅτι ἀπὸ τὸν πρῶτον γάμον τῆς ἀνθρωπότητος, θεσπίζεται ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ οἴκου ὑπὸ τοῦ ἀνδρός καὶ ἡ προσκόλλησις του εἰς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, «ἐνεκεν τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν». Συμπληρῶν ὁ Χριστὸς τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον, ἐπαναλαμβάνει τὴν διάταξιν, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν σύστασιν τοῦ γάμου «οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θήλυ ἐποίησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, ἐνεκεν τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν; ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία; ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέθευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω» (Μαθθ. 19, 4-6). Ἐξωφρενικὴν δύναται νὰ χαρακτηρίσῃ κανεῖς τὴν τροπολογίαν τοῦ ἄρθρου 1388 ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς. «Ὁ γάμος οὐδεμίαν ἐπάγεται μεταβολὴν εἰς τὸ ἐπώνυμον τῶν συζύγων. Ἐκάτερος δικαιοῦται νὰ χρησιμοποιῇ τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἄλλου εἰς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις», δηλαδὴ ὁ ἀνὴρ δύναται νὰ κάμνῃ χρῆσιν τοῦ ἐπωνύμου τῆς γυναίκος; Δηλαδὴ ἐὰν ὑπάρχῃ ἐπὶ παραδείγματι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός Σταυρόπουλος καὶ τῆς γυναικὸς Γιαννοπούλου, θὰ δύναται ὁ ἀνὴρ νὰ ὀνομάζεται καὶ Γιαννοπούλος; Ὅποιος ἐξευτελισμὸς!!! Τότε ποῦ εἶναι ἡ ἰσονομία; Ποῦ εἶναι ἡ Οἰκογένεια; Μεταβάλλεται πλέον ἡ Οἰκογένεια εἰς μίαν Ἐταιρίαν ὁμόρρυθμον, ὡς τοῦτο θεσπίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ Νομοσχεδίου. Διὸ καὶ ἡ ἐν λόγῳ τροποποίησις ἐγγίζει τὰ ὄρια τῆς φαιδρότητος.

5) Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν πλήρη διάσπασιν καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν τῆς Οἰκογενείας εἶναι τὸ ἄρθρον 49 τοῦ Νομοσχεδίου, τὸ ὁποῖον τροποποιεῖ τὸ ἄρθρον 1493 τοῦ ἰσχύοντος Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ τὸ ὁποῖον θεσπίζει: «Τὸ τέκνον λαμβάνει τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρός». Οἱ συντάκται τοῦ ὑπὸ κρίσιν Νομοσχεδίου, διὰ τοῦ ἄρθρου 49 ρίπτουν τὴν χαριστικὴν βολὴν εἰς τὸν θεσμὸν τῆς Οἰκογενείας, μετὰ τὸ ἄρθρον 25, διὰ τὸ ὁποῖον ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, ὡς πρὸς τὸ ἐπώνυμον τῆς συζύγου. Οὕτω, οἱ περιφρονηταὶ τῆς Οἰκογενείας, διότι μᾶλλον περὶ περιφρονητῶν τοῦ θεσμοῦ τῆς Οἰκογενείας πρόκειται, ἀναμορφώνουν τὸ ἄρθρον 1493, ὡς ἀκολούθως: «Οἱ γονεῖς προσδιορίζουν τὸ ἐπώνυμον τῶν τέκνων των διὰ κοινῆς δηλώσεως γινομένης πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου των μὴ δυναμένης νὰ ἀνακληθῇ μετ' αὐτόν. Ἡ δήλωσις γίνεται ἐνώπιον Συμβολαιογράφου ἢ τοῦ τελούντος τὸν γάμον ἢ τοῦ συμπράττοντος εἰς τὴν τελεσιν αὐτοῦ λειτουργοῦ».

Ὡς ἐπώνυμον τῶν τέκνων δύναται νὰ ὀρισθῇ τὸ ἐπώνυμον ἑνὸς τῶν γονέων, ἢ συνδυασμὸς τῶν ἐπωνύμων αὐτῶν, ποτὲ ὁμως περισσότερα τῶν δύο ἐπωνύμων. Τὸ ὀριζόμενον ἐπώνυμον δὲν ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι κοινὸν δι' ὅλα τὰ τέκνα. Μὴ ὀρισθέντος ὑπὸ τῶν γο-

νέων ἐπωνύμου, τὰ τέκνα λαμβάνουν τὸ ἐπώνυμον τοῦ πατρὸς».

Ἀλλὰ τίθεται ἐνταῦθα τὸ ἐρώτημα: Οἱ συντάκται τοῦ Νομοσχεδίου ἀγνοοῦν ἢ θέλουν νὰ ἀγνοοῦν ὅτι ὁ ἀνὴρ γεννᾷ καὶ ἡ γυνὴ τίκτει; Ἀγνοοῦν ἢ θέλουν νὰ ἀγνοοῦν ὅτι οἱ ἔχοντες κοινὸν γεννήτορα ἔχουν τὸ αὐτὸ αἷμα; Ἀπόδειξις πασιφανεστάτη εἶναι ἡ συγγένεια ἐξ αἵματος, τὴν ὁποῖαν καὶ οἱ ἴδιοι δὲν τολμοῦν νὰ θίξουν εἰς τὰ ἄρθρα 1356, 1358 καὶ 1359 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ συντάκται παραδέχονται τὴν συγγένειαν ἐξ αἵματος, πῶς τὰ τέκνα θὰ λάβουν ἐπώνυμον κατὰ τὴν κρίσιν τῶν γονέων; Ἀλλὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκφεύγει καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὄρια τῆς λογικῆς εἶναι ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου. «Τὸ ὀριζόμενον ἐπώνυμον δὲν ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι κοινὸν δι' ὅλα τὰ τέκνα!!!». Ἴδου λοιπὸν ὅτι ἡ Οἰκογένεια μεταβάλλεται εἰς Ἐταιρίαν συγκατοικήσεως. Ἄλλο ἐπώνυμον ὁ σύζυγος, ἄλλο ἡ σύζυγος, ἄλλο τὸ ἐν τέκνον, ἄλλο τὸ ἄλλο, ἢ τὰ ἄλλα. Τότε πῶς θὰ ἐξακριβοῦται ἡ συγγένεια ἐξ αἵματος; Θὰ φθάσωμεν καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς αἰμομιξίας; Μόνον οἱ ταῦτα δοξάζοντες δύναται τοιοῦτοτρόπως νὰ σκέπτονται. Εἰρήσθω ὅτι οἱ συντάκται προετοιμάζουν καὶ αὐτὴν τὴν αἰμομιξίαν. Τὸ Δίκαιον τοῦ γάμου ὡς πρὸς τὰ κολύματα καὶ τὸν τύπον ἔχει ἀνάγκην πλήρους ἀναμορφώσεως (σελ. 84). Ἀλλὰ εὐτυχῶς ὑπάρχει καὶ ὁ ὑγιῶς σκεπτόμενος Ἑλληνικὸς Λαὸς.

Ἐκτὸς τούτου ἡ Οἰκογένεια πάντοτε θὰ εὕρισκεται εἰς διαρκῆ ἀναταραχὴν. Διότι ὅταν τὸ τέκνον φέρῃ οὐχὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἀλλὰ τῆς μητρός, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο ἐδόθη κατόπιν συμφωνίας τοῦ συζύγου, θὰ δημιουργηθῇ κίνδυνος ὁ πατὴρ νὰ προτιμᾷ τὸ τέκνον, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ἐπώνυμόν του. Ταῦτ' οὖν θὰ δημιουργηθῇ καὶ μετὰ τὴν μητέρα. Θὰ βλέπουν οἱ γονεῖς τὰ τέκνα μετ' ἄλλο ἐπώνυμον ὡς «προγόνια». Θὰ δημιουργηθῇ κατάστασις ἄλλα τέκνα νὰ εἶναι τοῦ πατρὸς (τὰ φέροντα τὸ ἐπώνυμόν του) καὶ ἄλλα τῆς μητρός (τὰ φέροντα τὸ ἐπώνυμόν της) μετὰ φοβερὸν ἀντίκτυπον εἰς τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν τέκνων. Οὕτω θὰ ἔχωμεν δύο ομάδας τέκνων μετ' ἀποτέλεσμα τῆς μεταξὺ των δημιουργίας μίσους, διότι θὰ ἐκλείρη ὁ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν σύνδεσμος. Γνωσταὶ εἶναι εἰς πάντας αἰ διενέξεις ἀδελφῶν μὴ ὁμομητρίων καὶ ὁμοπατρίων, εἰς συζύγους, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς δεῦτερον ἢ τρίτον γάμον καὶ ἔχουν τέκνα ἐξ ἄλλου γάμου.

6) Ἐτέρα ἀπόδειξις πασιφανεστάτη, ἡ ὁποία ἀνατρέπει ἄρδην τὸν θεσμὸν τῆς Οἰκογενείας εἶναι τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Νομοσχεδίου τὸ ὁποῖον καταργεῖ τὸ ἄρθρον 55 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ὅπερ προβλέπει τὴν συγκατοίκησιν τῶν συζύγων. Καὶ ἐρωτᾶται πᾶς ἐχέφρων ἄνθρωπος: Τί εἶδους Οἰκογένειαν προσπαθοῦν ὁ ἀρνηταὶ τῆς Οἰκογενείας νὰ θεσπίσουν; Μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ κοινοῦ οἴκου καταργοῦν τὸν γάμον καὶ μεταβάλλουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἄλογα ζῶα, ἤτοι ἀπλάς ἐνώσεις, ὡς ἐθεώρουν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς γάμους μεταξὺ τῶν δούλων.

Κατόπιν τών άνωτέρω άποδεικνύεται ότι τὸ ὑπὸ κρίσιν Νομοσχέδιον ἀντίκειται πρὸς τὸν Εὐαγγελικὸν Νόμον, τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Χώρας (ἄρθρον 21), τὸ ὁποῖον διμλεῖ περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς Οἰκογενείας, ἥτις διὰ τοῦ ἐν λόγω Νομοσχεδίου τίθεται ὑπὸ διάλυσιν, ὡς καὶ εἰς τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 3, τὸ ὁποῖον καλύπτει

τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας τῆς κατὰ Ἀνατολὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Πρωτοπρ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΝΤΖΟΥΝΕΑΣ

Δρ. Νομικῆς

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓ. κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ - ΝΟΥΑΡΟΥ, ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ *

Εἰς μελέτην μου τὴν ὁποίαν παρέδωσα πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὸ περιοδικὸν Νομικὸν Βῆμα, διευτύπωσα ὠρισμένας κριτικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἐν λόγω σχεδίου. Ἐνταῦθα θὰ περιορισθῶ εἰς συνοπτικὴν ἔκθεσιν τῶν πορισμάτων τῆς μελέτης μου ταύτης.

Ἐν πρώτοις θεωρῶ περιττὸν νὰ τονίσω ὅτι ἡ καθιερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀρχὴ τῆς ἰσότητος δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῶν δύο φύλων ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς νεωτέρας κοινωνικὰς ἐξελίξεις καὶ τὰς ἤδη ἐπικρατούσας εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ παρ' ἡμῖν ἀντιλήψεις, τὸ γεγονός δὲ τοῦτο καθιστᾷ ἐπιβεβλημένην ὄχι μόνον νομικῶς, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς τὴν ἀναθεώρησιν πλείστων διατάξεων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, αἱ ὁποῖαι ἀπηχοῦν τὰς παλαιότερον κρατούσας πατριαρχικὰς ἢ ἀνδροκρατικὰς ἀντιλήψεις.

Τοιαῦται ἀντιλήψεις διατυποῦνται ἰδίως εἰς τὸ ἄρθρον 1387 Α.Κ., τὸ ὁποῖον ἀνακηρύσσει τὸν ἄνδρα ὡς ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας, καθὼς καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 1500 Α.Κ., κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἐπὶ τοῦ ἀνηλίκου τέκνου ἀνήκει εἰς τὸν πατέρα, ἡ δὲ μήτηρ ἔχει τὴν ἐξουσίαν ταύτην, μόνον ὅταν ὁ πατὴρ τελεῖ ἐν ἀδυναμίᾳ τῆς ἀσκήσεώς της. Ἀμφότεραι αἱ διατάξεις αὗται εἶναι ὄχι μόνον ἀντίθετοι πρὸς τὴν συνταγματικὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας πραγματικότητα. Συνεπῶς ὀρθῶς κατ' ἀρχὴν —παρὰ τινὰς ἐπὶ μέρους ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν φραστικὴν διατύπωσιν τῶν σχετικῶν διατάξεων— τὸ σχέδιον τῆς Ἐπιτροπῆς προτείνει τὴν ἀντικατάστασιν τῶν δύο τούτων ἄρθρων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος διὰ νέων ὀριζουσῶν, ἀφ' ἐνός, ὅτι οἱ σύζυ-

γοὶ ἀποφασίζουν ἀπὸ κοινοῦ περὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν συζυγικὸν βίον (ἄρθρον 24 τοῦ σχεδίου) καί, ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἡ γονικὴ μέριμνα (ὀρθότερον ἢ γονικὴ ἐξουσία) ἐπὶ τοῦ ἀνηλίκου τέκνου ἀσκεῖται ἀπὸ κοινοῦ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν γονέων τοῦ τέκνου (ἄρθρον 53 τοῦ σχεδίου).

Κατὰ τὴν περαιτέρω ὁμως ρύθμισιν τῶν συνεπειῶν τῶν δύο αὐτῶν διατάξεων τὸ σχέδιον υἰοθέτησε σημαντικὰς καινοτομίας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ζωηρῶν συζητήσεων. Ἐπὶ τῶν καινοτομιῶν τούτων ἐκθέτω κατωτέρω περιληπτικῶς ὠρισμένας προσωπικὰς σκέψεις, πού στηρίζονται εἰς τὰ πορίσματα τῆς προαναφερθείσης μελέτης μου (ὅπου ἐπιχειρεῖται εὐρύτερα ἀνάπτυξις τῶν σχετικῶν ζητημάτων).

1. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς κατοικίας τῆς γυναικὸς αἱ διατάξεις τοῦ σχεδίου δὲν κάμνουν σαφῆ διακρίσιν μεταξὺ τῆς οἰκογενειακῆς διαμονῆς καὶ τῆς προσωπικῆς (ἐπαγγελματικῆς) κατοικίας ἐκατέρου τῶν συζύγων καὶ ἔνεκα τούτου δύνανται νὰ ὀδηγήσουν εἰς παρεξηγήσεις. Ὄρθότερον, νομίζω, εἶναι νὰ ὀρισθῇ σαφῶς ὅτι ἀφ' ἐνός, ἡ οἰκογενειακὴ διαμονὴ ὀρίζεται διὰ κοινῆς συμφωνίας τῶν συζύγων καί, ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἐκάτερος τῶν συζύγων δύναιται νὰ ἀποκτήσῃ ἰδιαιτέραν (ἐπαγγελματικὴν) κατοικίαν (ὑπὸ τὴν νομικὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου), εἰς τὸν τόπον ὅπου ἔχει τὸ κέντρον τῶν προσωπικῶν (ἐπαγγελματικῶν κ.λπ.) ὑποθέσεων του.

2. Ἀνεπιτυχεῖς καὶ ξένα πρὸς τὴν ζωὴν εἶναι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 25 τοῦ σχεδίου περὶ τοῦ ἐπώνυμου τῶν συζύγων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ γάμος οὐδεμίαν μεταβολὴν ἐπάγει εἰς τὸ ἐπώνυμον τῶν συζύγων, καθὼς καὶ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 49, καθ' ἣν τὸ ἐπώνυμον τῶν τέκνων ὀρίζεται δι' ἀμετακλήτου συμ-

* Ἡ ἀνωτέρω ἐπὶ τοῦ θέματος εἰσήγησις ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Γ' Τάξεως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὡς ἀπάντησις εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰπουργείου Δικαιοσύνης τεθὲν ἐρώτημα.

φωνίας τών συζύγων γενομένης πρὸ τοῦ γάμου καὶ δὲν ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι κοινὸν δι' ὅλα τὰ τέκνα τῶν αὐτῶν γονέων. Εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀνεπιτυχῶν αὐτῶν διατάξεων φρονοῦμεν ὅτι δέον νὰ θεσπισθῇ ὅτι τὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον εἶναι κοινὸν διὰ τε τοὺς συζύγους καὶ τὰ τέκνα, ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν συζύγων ἐντὸς εὐλόγου προθεσμίας ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου (π.χ. ἐντὸς τριμηνίας) διὰ δηλώσεως πρὸς τὸν ληξιαρχον, καὶ ὅτι ὡς οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον δύνανται νὰ ἐκλεγῇ εἴτε τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρός, εἴτε τῆς γυναίκος, εἴτε διπλοῦν ἐπώνυμον ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἐπωνύμων τῶν δύο συζύγων, ἀλλὰ μὴ δυνάμενον νὰ περιλάβῃ πλέον τῶν δύο ἐπωνύμων (ἐπιθέτων). Ἐν παραλείψει τῆς δηλώσεως ταύτης ὡς οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον δέον νὰ ἰσχύῃ τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρός, συμφώνως πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν παρ' ἡμῖν πανευρωπαϊκὸν ἔθιμον. Πάντως κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν ἑκάτερος τῶν συζύγων πρέπει νὰ δικαιούται νὰ χρησιμοποιῇ εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς του σχέσεις τὸ προσωπικὸν (πρὸ τοῦ γάμου) ἐπώνυμον ἢ διπλοῦν ἐπώνυμον ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἐπωνύμων τῶν δύο συζύγων, ὑπὸ τὸν προαναφερθέντα περιορισμὸν (τῆς μὴ ὑπερβάσεως τῶν δύο ἐπωνύμων).

3. Ἡ κατάργησις τοῦ θεσμοῦ τῆς προικὸς χωρὶς ταυτόχρονον μέρησαν περὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενειακῆς περιοσίας, θὰ δημιουργήσῃ σημαντικὸν κενὸν τῆς νομοθεσίας μας, θὰ ἐνισχύσῃ τὴν διάθεσιν τῆς ἰδιοποιήσεως τῆς ἀτομικῆς περιοσίας τῆς γυναίκος ὑπὸ τῶν προικοθήρων ἀνδρῶν καὶ γενικῶς θὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀποτελέσματα ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων καὶ πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς οἰκογενείας. Ἄστοχος εἶναι ἐπίσης ἡ θεσπιζομένη ὑπὸ τοῦ σχεδίου ἄμεσος ἐπιστροφή τῶν ὑφισταμένων προικῶν, ἢ ὅποια θὰ προκαλέσῃ ἄνευ λόγου κοινωνικὴν ἀναστάτῳσιν.

4. Αἱ περὶ τῆς γονικῆς ἐξουσίας διατάξεις τοῦ σχεδίου εἶναι βασικῶς ὀρθαί, ἔχουν ὅμως ἀνάγκην βελτιώσεως καὶ συμπληρώσεως ἐπὶ διαφόρων σημείων. Οὕτω π.χ. ὁ μὲν ὄρος «γονικὴ μέρησαν», ὅστις νόθετεῖται κατ' ἀπομίμησιν τοῦ γερμανικοῦ ὄρου *elterliche Sorge*, εἶναι γλωσσικῶς ἀδόκιμος καὶ πρέπει νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τοῦ ὄρου «γονικὴ ἐξουσία». Ἐπίσης πρέπει νὰ καταργηθῇ ὁ θεσμὸς τῆς ἐπικαρπίας τῶν γονέων ἐπὶ τῆς περιοσίας τοῦ τέκνου (ὡς ἀσυμβίβα-

στος πρὸς τὰς συγχρόνους νομοθετικὰς ἀντιλήψεις) καὶ νὰ ρυθμισθοῦν πληρέστερον τὸ θέμα τῆς ἐπικονωνίας τῶν τέκνων μὲ τοὺς πάππους καὶ τὰς μάμμιας, καὶ τὸ θέμα τῆς καταχρήσεως τῆς γονικῆς ἐξουσίας.

5. Εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς προστασίας τῶν ἐξωγάμων τέκνων, τὸ σχέδιον θεσπίζει λύσεις, αἵτινες εἶναι δυσμενέστεραι διὰ τὰ τέκνα ταῦτα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς λύσεις τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Οὕτω π.χ. τὸ σχέδιον εἰσάγει τὴν ἔννοιαν τοῦ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀναγνωρισθέντος τέκνου (ὑπὸ τῆς μάμμης), ἐξ ἄλλου δὲ ὀρίζει ὅτι ἡ γονικὴ ἐξουσία ἐπὶ τοῦ ἀναγνωρισθέντος καὶ τοῦ νομιμοποιηθέντος τέκνου ἀσκεῖται ὑπὸ μόνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ὄχι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν γονέων, ὡς δέχονται αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν ἡ τροποποίησις τῶν διατάξεων τούτων τοῦ σχεδίου, ἐπίσης ἡ διαγραφή ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ ἄρθρου 1555 Α.Κ., τῆς φράσεως «ἐὰν ἡ ἀγωγή ἠγέρθη ζῶντος τοῦ πατρὸς», ἢ ἀναγνώρισις ὡς νομίμων τῶν τέκνων, ποὺ ἐγεννήθησαν ἐκ πολιτικοῦ γάμου· συναφθέντος ὑπὸ Ἑλλήνων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ ἡ τροποποίησις τῆς περὶ νομιμοποιήσεως τοῦ τέκνου μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 1564 Α.Κ., ἥτοι ἡ νομιμοποίησις αὕτη νὰ μὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προϋπαρχούσης (πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς) ἀδυναμίας τῆς τελέσεως γάμου μετὰ τῶν γονέων τοῦ τέκνου, ἀλλὰ νὰ ἐπιτρέπεται ἐφ' ὅσον συντρέχουν οἱ λοιποὶ δύο ὄροι τοῦ νόμου, δηλαδὴ ἡ ἔλλειψις γνησίων κατιόντων τοῦ πατρὸς καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὄνομασία τοῦ τέκνου ὡς ἰδίου ἐν διαθήκῃ ἢ ἐν δημοσίῳ ἐγγράφῳ.

6. Τέλος, τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σχέδιον ἔχει ἀνάγκην βελτιώσεως ἢ συμπληρώσεως καὶ εἰς πλείστα ἄλλα θέματα, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς τὴν κατάργησιν τοῦ ἄρθρου 1463 παρ. 2 Α.Κ. (καθ' ὃ τὸ ἐξώγαμον τέκνον δὲν θεωρεῖται ὡς συγγενὴς πρὸς τὸν ἐξ ἀναγνώρισεως πατέρα), τὴν βελτίωσιν τῶν διατάξεων περὶ τεκμηρίου τῆς πατρότητος καὶ περὶ συγκρούσεων τῶν τεκμηρίων τῆς πατρότητος, τὴν βελτίωσιν τῶν περὶ νόθεσις διατάξεων (διὰ τῆς ἀναγνώρισεως ἀμοιβαίου κληρονομικοῦ δικαιώματος μετὰ τῶν θετῶν γονέων καὶ τέκνων καὶ μετὰ τῶν θετῶν τέκνων νόθετηθέντων ὑπὸ τοῦ γονέως) κ.λπ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ - ΝΟΤΑΡΟΣ

Καθηγητῆς - Ἀκαδημαϊκός

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Τί δέν ἔγινε.

Ἀσφαλῶς αἱ προτάσεις τῆς «Ἐπιτροπῆς Γαζῆ» περὶ τῶν ἀναγκαίων τροποποιήσεων εἰς τὸ Ἀσικὸν καὶ ἰδίως τὸ Οἰκογενειακὸν καὶ Κληρονομικὸν Δίκαιον εἶναι προῖον πολλοῦ μόχθου καὶ προῖον μεθοδικῆς ἐργασίας εἰδικῶν νομομαθῶν, οἵτινες ὠρμήθησαν ἐκ τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος δικαιοματιῶν καὶ ἐποχρεώσεων Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων.

Ἀλλ' ὡς ὀρθῶς παρατηρήθη ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδοῦλου, «ἐπειδὴ τὸ ἀντικείμενο, μὲ τὸ ὁποῖο καταπιάσθηκε ἡ Ἐπιτροπὴ δέν εἶναι τυχαῖο, ἀλλὰ ἐνδιαφέρει ὅλο τὸ λαὸν μας καὶ θίγει μιὰ εὐαίσθητη περιοχὴ τῆς ζωῆς του καὶ ἐπειδὴ οἱ προτεινόμενες ἀλλαγές ἀνατρέπουν, ἐνίοτε, τὶς θάσεις πάνω σὲ ὁποῖες μέχρι τώρα στηρίζονταν οἱ ρυθμίσεις στὸν τομέα τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου, ἔχομε τὴ γνώμη, ὅτι δὺν πράγματα ἔπρεπε νὰ γίνον, πὺν δέν ἔγιναν. Ἡ ἢ σύνθεση τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ ἦταν ἀντιπροσωπευτικώτερη ἢ νὰ προηγεῖτο τῆς συντάξεως τοῦ νομοσχεδίου εὐρεῖα καὶ σὲ θάθος κοινωνιολογικῆς ἐρευνας πρὸς ἐξακρίβωση τῶν σημερινῶν κοινωνικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ μας, ὥστε νὰ μὴ ἐμφανίζεται τὸ νομοσχέδιο περισσότερο τοῦ δέοντος προοδευτικὸ καί, σὲ ὠρισμένα σημεῖα του, ἔξω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα».

Δίδει τὸ δικαίωμα τῆς κριτικῆς.

Ἡ «Ἐπιτροπὴ Γαζῆ» δέχεται ὀρθῶς ὅτι γενικῶς «πᾶσα μεταρρύθμιση τοῦ Δικαίου, ἵνα εἶναι ἐπιτυχῆς, δέον νὰ βασίζεται εἰς τὰ δεδομένα τῆς νομικῆς συναλλαγῆς, τὰς κοινωνικὰς συνθήκας καὶ ἀντιλήψεις, ὡς καὶ εἰς τὰ κρατοῦντα ἥθη. Ἰδιαίτερον δὲ σημασίαν ἔχουν αἱ κοινωνικαὶ ἀντιλήψεις καὶ τὰ ἥθη προκειμένου περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου. Ὁ νομοθέτης δέν δύναται νὰ ἐλέγχει πλήρως τὰ ἥθη καί, κατὰ κανόνα, δέν πρέπει νὰ προβαίνει εἰς ρυθμίσεις ἀντιθέτους πρὸς τὰ κρατοῦντα, διότι θὰ κινδυνεύσῃ ὁ νόμος αὐτοῦ νὰ παραμείνη γράμμα κενόν».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, αὐτὴ αὐτὴ ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος Ἐπιτροπὴ δίδει τὸ δικαίωμα τῆς κριτικῆς τῶν προτάσεών της, ἐὰν διαπισωθῆ ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν δέν συμβιβάζονται πρὸς τὸν μέγιστον κοινὸν παρονομασίην τοῦ κοσμοθεωριακοῦ καὶ διοθεωριακοῦ προσωπολισμοῦ τῆς πλειονότητος τῶν Ἑλλήνων, περὶ τοῦ ὁποίου ἐπανεπιλημμένως ἔχει γίνε λόγος εἰς τὴν παροῦσαν στήλην.

«Οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ».

Ἐν συνεχείᾳ δέον πλέον συγκεκριμένως νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἢ «Ἐπιτροπὴ Γαζῆ» προτείνει ἀναμφιβόλως πολλὰς ὀρθὰς ρυθμίσεις, ὡς ἰ.χ. τὴν περὶ τῶν τέκνων μέριμναν τῶν γονέων, τὴν κατάργησιν τῆς προικῆς, τὴν ἀκριβοδικαίαν ρύθμισιν τῆς διατροφῆς, τὰ ἀπὸ κοινῆς θάρη τοῦ γάμου κ.τ.τ.

Ἀλλ' ἔτεροι προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς ἰ.χ. αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν «χωριστὴν κατοικίαν» τῶν συζύγων, εἰς τὴν ὑπὸ τῆς γυναικὸς διατήρησιν τοῦ ἐπωνύμου αὐτῆς καὶ μετὰ τὸν γάμον, εἰς τὴν ὑπὸ τῶν τέκνων ἐπιλογὴν τοῦ ἐπωνύμου τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς, εἶναι ξένα πρὸς τὴν συνείδησιν τῆς πλειονότητος τῶν Ἑλληνίδων, διὰ τὰς ὁποίας ἢ πραγματικὴ ἰσότης πρὸς τοὺς ἄνδρας δέν ἀποδεικνύεται εἰς τοιαύτας ἐξωτερικὰς ρυθμίσεις, ἀλλ' εἰς τὴν ἐμπροστικὸν δίωσιν τῆς ἀληθείας, καθ' ἣν ἢ γυνὴ ὀντολογικῶς, ὡς καὶ ὁ ἀνὴρ, ἐπλάσθη «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», ὅστις «ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς» (Γεν. α' 27). Ὅθεν «ὁκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ» (Γαλ. γ' 28). Ἄρα ἐνὶ τῆς οἰκογενείας (οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἐαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἐαυτῶν σώματα..., καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν) (Ἐφ. ε' 28-29). Ἡ ἐνὶ τῶν γάμου ἀληθινὴ ἰσότης ὑπάρχει μόνον, ὅταν τὸ «ἐγὼ» ἐκάστον τῶν συζευγνυμένων εὐρίσκη τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀνάπτυξιν συγχωνευόμενον μετὰ τοῦ «σὺν» εἰς ἓν «ἡμεῖς» καὶ ὅταν ἕκαστος τῶν συζύγων «ποθεῖ καὶ στέργῃ» τὸν ἕτερον, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Χρυσοστόμου, «ὡς σῶμα οἰκείου».

«Οὐτε ἀντιδραστικὴ,

οὐτε ὀπισθοδρομικὴ».

Τὸ ὅτι ἢ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος θὰ ἦτο διατεθειμένη νὰ δεχθῆ τὸν κατ' ἐξαίρεσιν καὶ διὰ λόγους συνειδήσεως προαιρετικὸν πολιτικὸν γάμον ἀποτελεῖ τὴν καλύτεραν διάφρασιν πάντων, ὅσοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἢ Ἐκκλησία μας ἔχει δῆθεν μονολιθικότητα καὶ ἀντιδρᾶ εἰς πᾶσαν λογικὴν ἐξέλιξιν.

Ὡς σημειοῖ ἀθηναϊκῆ ἐσπερινῆ ἐφημερίδος, «ἢ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία οὐτε ἀντιδραστικὴ εἶναι, οὐτε ὀπισθοδρομικὴ. Ἀπλῶς εἶναι συντηρητικὴ, διότι ἐνδιαφέρειται βασικὰ νὰ κρατήσῃ τὴν συνοχὴν τῆς οἰκογενείας, στοιχεῖο ἰδιαίτερα ἰσχυρὸ στὴν ἑλληνικὴ παράδοση... Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἐπιφυλάξεις τῆς Ἐκκλησίας σὲ ὠρισμένα σημεῖα τοῦ σχεδίου Γαζῆ πρέπει νὰ ἀντιμετωπιωθοῦν μὲ πνεῦμα καλῆς θελήσεως καὶ χωρὶς προκατάληψη, διότι τὰ ἐπιχειρήματα τῆς Ἐκκλησίας δέν στηρίζονται μόνον στὴν παράδοση, ἀλλὰ καὶ στὴ λογικὴ καὶ στὰ κρατοῦντα σῆμερα σὲ πολλὰς προηγμένες χώρες».

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ τοῦ Ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐτῶν 1923/4 - 1973, συνταχθέν ὑπὸ Ἀδαμαντίου Στ. Ἀνεστίδου. Πρόλογος Κωνσταντίνου Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου - Ἀκαδημαϊκοῦ. Τόμος Α', σσ. π + 1 - 572, Τόμος Β', σσ. 573 - 1070. Ἀθήναι 1978.

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς συντάξεως εὔρετηρίων τῶν περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξεδόθη εἰς 2 τόμους τὸ εὔρετήριον τῶν πρώτων πενήτηντα τῶν τῆς «Ἐκκλησίας», ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν, εἶναι τὸ ἐπίσημον δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Πρόκειται δι' ἓν εὔρετήριον ἀπολύτως χρηστικόν, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ πρῶτον μέρος ταξινομεῖ τὸ σύνολον τῶν πάσης μορφῆς δημοσιευμάτων τοῦ περιοδικοῦ καὶ εἰς τὸ δευτέρον εὔρετηριάζει κάθε τί. Τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει 27.133 λήμματα ταξινομημένα εἰς 17 πίνακας, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται πίνακες τῶν νόμων, πράξεων, ἐγγράφων κ.λπ. τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν ξένων κρατῶν, πίνακες πράξεων καὶ ἐγγράφων τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῶν συνοδικῶν ὀργανισμῶν, τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἱ. Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ τῶν διαφόρων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἔπως καὶ τῶν ἑτεροδόξων. Εἰς ἰδίους πίνακας ταξινομοῦνται αἱ μελέται, αἱ προσφωνήσεις, οἱ λόγοι, αἱ περιστατικαὶ εὐχαί, τὸ θεῖον κήρυγμα, τὰ σημειώματα τῆς «Παρατηρήσεων Στήλης», ἡ κριτικὴ τοῦ βιβλίου, τὰ χρονικά κ.ἄ.

Εἰς τὸ δευτέρον μέρος δημοσιεύονται 38 εὔρετήρια μὲ τὰ ὁποία ἐπιχειρεῖται μιὰ ἐξονυχιστικὴ ταξινομησις τῶν συντακτῶν καὶ τῶν περιεχομένων τῶν διαφόρων ἐγγράφων, νόμων, ἐγκυκλίων, πράξεων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν συγγραφέων καὶ τῶν περιεχομένων τῶν μελετῶν, ἄρθρων, προσφωνήσεων, λόγων, βιβλιοκρισιῶν, παρατηρήσεων κ.λπ.

Τοῦ ὅλου ἔργου προτάσσεται πρόλογος τοῦ διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ Καθηγητοῦ κ. Κ. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ, καθὼς καὶ ἱστορικὰ τοῦ περιοδικοῦ, ἀνάσεις τῶν μεθοδολογικῶν τοῦ εὔρετηρίου, βιβλιογραφία, ἀρκετικὸλεξά καὶ συντομογραφία.

Τὸ ἔργον διατίθεται ἐν τῷ συνόλῳ του ἀντὶ 2.000 δραχμῶν ἐν τοῖς γραφείοις τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιοδικῶν (Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθήναι 140).

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Εὐρυτανικὸν Λειμωνάριον, Ἀθήναι 1978. σελ. 260.

Ὁ καλλιτεχνικὸς αὐτὸς τόμος ἀποτελεῖ μίαν προσφορὰν εἰς τὴν λειτουργικὴν παράδοσιν καὶ ζωὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ τὴν ὁποίαν προσφορὰν εἶναι ἀξιοὶ συγχαρητηρίων πάντες ὅσοι ἐκοπίασαν ἢ συνεισέφεραν πνευματικῶς καὶ ὕλικῶς. Ἐκτὸς τῶν ἀγωνίμως συνεισνεγκάντων, ὧν τὰ ὀνόματα Κύριος γνωρίζει, εἰς τὸν τίτλον τοῦ καλαισθήτου τούτου τόμου ἀναγινώσκωμεν (ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τίτλῳ, σελ. 5): **Εὐρυτανικὸν Λειμωνάριον**, ἤγουν ἀσματικαὶ Ἀκολουθίαι τῶν ἐνδόξων Εὐρυτανῶν Ἀγίων... ποιηθεῖσαι — πλήν τῆς τῆς Παναγίας «Προυσιώτισσης» — ὑπὸ Γερασίου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἐκδιδόμεναι, ἐγκρίσει μὲν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, προνοία δὲ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας κυρίου Δαμασκηνοῦ, τῆ ἐπιστάσια τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Δ. Βαστάκη, δαπάναις τοῦ Συνδέσμου τῶν Μεγαλοχωριτῶν «Ἡ Ἁγία Παρασκευή», εἰς κοινήν πάντων τῶν εὐσεβῶν ὠφέλειαν...». Εἰς τὸν θαυρῆτον τούτον τόμον τοῦ «Εὐρυτανικοῦ Λειμωναρίου» περιλαμβάνονται ὕμνολογικά καὶ ἀγιολογικά κείμενα (ἀσματικὴ ἀκολουθία, μαρτύριον ἢ βίος καὶ πολιτεία, παρακλητικὸς κανὼν, ὀκτώηχα τροπάρια, Εἰκοσιτέσσαρες οἵκοι - Χαιρετισμοί, ἱεραὶ διηγῆσεις κ.ἄ.), ἀφορῶντα εἰς: α) τὴν «Παναγίαν Ταταριώτισσαν - Φανερωμένην», β) τὸν νεομάρτυρα Νικόλαον, γ) τὸν νεομάρτυρα Ἰωάννην, δ) τὸν ἱερομάρτυρα Σεραφεῖμ, ε) τὸν ὁσιομάρτυρα Δαμιανόν, στ) τὸν ὁσιομάρτυρα Ρωμανόν, ζ) τὸν νεομάρτυρα Μιχαὴλ τὸν Μαυρουδῆν, η) τὸν ὄσιον Ἀκάκιον, τὸν Νέον, θ) τὸν ὁσιομάρτυρα Γεράσιμον, ι) τὸν ἱερομάρτυρα Κυπριανόν, ια) τὴν «Παναγίαν Προυσιώτισσαν», ιβ) τὸν ἱερομάρτυρα καὶ ἰσαπόστολον Κοσμᾶν τὸν Αἰτωλόν, καὶ ιγ) πάντας τοὺς Εὐρυτανᾶς Ἀγίους (διὰ κοινῆς Ἀκολουθίας καὶ κοινῶν Παρακλητικῶν Κανόνος ὕμνουμένους καὶ τιμωμένους).

Διὰ τὰς ἐξ αὐτῶν νέας Ἀκολουθίας ὑπάρχει (σελ. 6) ἡ ἔγκρισις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ σύναξις τοῦ ὕμνολογικοῦ καὶ ἀγιολογικοῦ τούτου θησαυροῦ δὲν εἶναι εὐκόλος ὑπόθεσις· ἰδίᾳ δὲ ἡ ἔκδοσις (δύχρωμος καὶ μὲ πολλὰς δυζαντινάς εἰκονογραφίας κεκοσμημένη) εἰς τοιαύτην ἐμφάνισιν, καὶ πρὸς λειτουρ-

γικήν χρήση, προϋποθέτει και δαπάνας ου μικράς. Ο προλογίζων (τήν 23ην Αύγουστου 1977) τὸ βλον ἔργον Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπακτίας (τότε: και Εὐρυτανίας) κ. Δαμασκηνὸς ἀπονέμει τὸν ἔπαινον και τήν εὐχαριστίαν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν πολλὰ κοπιᾶσαντα «Φιλομάρτυρα Ἰερέα» π. Κων)νο Βαστακην και εἰς τὸν διαπρεπή ὕμνογράφον π. Γεράσιμον Μικραγιάναγιτην, συντάξαντα τὰς περισσότερας τῶν ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ Ἀκολουθιῶν, ὡς και τὰ συναξάρια και τ' ἄλλα σχετικὰ ἀγιολογικὰ κείμενα. Ο π. Κων)νος συντάξε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, και μακρὰν Εἰσαγωγὴν (σελ. 9 ἐξ.), ὡς και Ἐπίμετρον (σελ. 225 ἐξ.), ὅπου ἐκθέτει λεπτομερῶς πᾶσαν διδλογραφικήν ἐνημέρωσιν και πᾶσαν πληροφορίαν, ἀναφερομένην εἰς τοὺς Εὐρυτάνους Ἁγίους. Τὸ πολύτιμον τοῦτο Ἐπίμετρον κατακλείου τὰ Ἐπιλεγόμενα τοῦ π. Κων)νου (σελ. 256-257), εἰς κατακυκλικὸν τόνον.

Ἀξίζει, ἀκόμη, νὰ σημειωθῇ εὐφήμως ἡ παρουσία ἐνὸς νέου ἀγιογράφου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τοῦ Πρεσβυτέρου π. Σταμ. Γ. Σκληρη, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουν αἱ περισσότεραι τῶν λίαν κατακυκλικῶν εἰκονογραφιῶν τοῦ κομφοῦ τούτου τόμου, πολυτιμοτάτου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἰερά Μητρόπολις Ἐδέσσης, Πέλλης και Ἀλωπίας

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει τὸ Ν.Α. 1398)1973 «περὶ συστάσεως ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων», τὸν Νόμον 673)1977 «περὶ ἀνακατανομῆς και ρυθμίσεως ὀργανικῶν τινων θέσεων Διακόνων» και τὸ ἄρθρον 52 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἀγίας και Ἰερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «περὶ Ἰερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν και Ἐφημερίων», προσκαλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Θεῶν και Ἰερῶν Κανόνων και τῶν Νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα και βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν τοῦ Διακόνου τῶν Ἰερῶν Ἐνοριακῶν Ναῶν: 1) Ἁγίου Γεωργίου Γιαννιτσῶν, 2) Ἁγίας Σκέπης Ἐδέσσης, 3) Ἁγίου Νεκταρίου Ἐδέσσης και 4) Ἁγίου Γεωργίου Κουφαλίων, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα Πιστοποιητικὰ, καθ' ὅσον μετὰ ταῦτα θέλομεν προβῆ εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων.

Ἐν Ἐδέσση τῆ 3ῃ Ἰουλίου 1980

† Ο Ἐδέσσης, Πέλλης και Ἀλωπίας ΚΑΛΙΝΙΚΟΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Σάμου και Ἰακρίας
ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιππῶν και Γηρομερίου
ΤΙΤΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀκαδημαϊκὸς

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἐσωτερικοῦ: Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ: Δολλάρια 15 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Σχεδίου Νόμου «περὶ τροποποιήσεως διατάξεων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος... πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 4 § 2 τοῦ Συντάγματος ἰσότητος δικαιωμάτων και ὑποχρεώσεων Ἑλλήνων και Ἑλληνίδων».

Τοῦ Σεβ. Μητροπ. Κερκύρας και Παξῶν κ. Πολυκάρπου.

Τοῦ Σεβ. Μητροπ. Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου.

Τοῦ Καθηγ. κ. Κων. Βαβούσκου.

Τοῦ Καθηγ. κ. Γεωργ. Κουσουλάκου.

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. Εὐαγγ. Μαντζουλέα.

Τοῦ Καθηγ. κ. Γεωργίου Μιχαηλίδου - Νουάρου, Ἀκαδημαϊκοῦ.

Παρατηρήσεων στήλη.

Νεαὶ ἐκδόσεις.

Βιβλιοκρισία.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασίου 1 — Τηλ. 710.734

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.